

SP, 8363

K. H. Kõutselid
Eesti NSV
Raamatukogu

EESTI KOOL

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 1

Jaanuar 1938

IV aasta

SISU:

- K. Päts:** Meie rahvas, meie riik on kindlal alusel.
A. Jaakson: Kasvatuse suund meie uues Põhiseaduses.
V. Alitoo: Õppe- ja kasvatustöö ülesannetest meie kooles.
V. Orav: Marahva sündinu asju tundjide kogodus Tartun.
E. Laid: Muinsuskaitse pedagoogilise tegurina.
P. Parts: Sõnalised ülesanded ja nende lahendamine.
Linda Pärl: Käsitöö õpetamisest algkoolis.
R. Lahi: Töökorraldamisest maa-alkooli juurde asutatud Noorte Kotkaste rühmas.
A. Kajassaar: Töö organiseerimisest noorteühinguis.
A. Kuut: Uusi koolimaju 1937. aastal.
J. Lang: Uuenduspüüdeid kooli välise miljöö kujundamisel.
Jos. Nekolny: Tšehhoslovakkia koolioludest. Soome Haridusminister Eestis. Eesti vanim kirjanik Jakob Liiv †.
A. Saukas: Maakodude raamatukogude rikastamisest.
V. Orav: J. Konks — Uus-aeg ja uusim aeg.
Alice Kriisa: H. Jänes ja O. Parlo — Eesti keele grammatika ja harjutustik koolidele V. Mitmesugust.

TALLINN

HARIDUSMINISTEERIUMI VÄLJAANNE

Alexis Carrel.

Tundmatu inimene.

Dr. A. Carrel on ülemaailmse kuulsusega bioloog ja kirurg, kes 1912. a. sai Nobeli auhinna elavate kudede edasiarendamise eest väljaspool keha. Kuid ta ei ole ainult suur uurija, vaid ka avara pilguga vaatleja ja mõtleja. Talle paistab, et tsiviliseeritud inimeste elu läheb mitmeti vale teed, mille tõttu järjest väheneb inimeste elujõud ja õnnelik-olemine. Oma suurt tähelepanu äratanud „Tundmatu inimene“ (ilm. 1935. a.) pakub ta haruldaselt selge ja elava ülevaate inimese loomupärasest kehalisest ja vaimsest elust, kuid ühtlasi kirjeldab mõjuvate näidetega, kuidas moodsed inimesed on kaalunud kõrvale loomulikust elust ja enese puuduliku tundmise tõttu teevad endale kahju. Carrel taotleb inimese paremat tundmaõppimist, kuid mitte osade viisi, vaid tervikuna. Ta ise käsitleb selles teoses inimest kõigist võimalikest külgedest, alates bioloogiast, psühholoogiast jne. ja lõpetades eetika, religiooni, esteetika ja metafüüsikaga. Ka kasvatusel on tal huvitavat öelda.

See tihe ja vägagi mitmekülgsest mõteterikas teos annab palju ainet teadmiseks, mõtlemiseks ja rääkimiseks. Suur osa temast on väärt, et seda inimestele otse edasi õpetada. Tõlkinud L. Anvelt. Hind 6 kr.

Dr. W. Stekel.

Kirjad emale. Kodusest kasvatusel I/II.

I osa: Väikelapse iga. II osa: Enne ja pärast esimesi kooliaastaid. III osa ilmub kevadel.

Kuidas last nii kasvatada, et tema hilisem elu oleks õnnelik ja vaba võõrrii kasvatamise kardetavaist jälgedest, on olnud tuntud Viini hingearsti sihiks selle teose kirjutamisel. Ta tõstab esile nüüdisaegse, sügavpsühholoogilise koduse kasvatusel põhitud ja selgitab nende rakendamist väga palju huvitavate üksiknäidetega. Viis, kuidas ta lapsepõlve elamused seob hilisema elu mitmesuguste nähtustega, sunnib seda raamatut lugema kõiki täiskasvanuid, kes tahavad jälgida ja mõista iseenda iseloomu kujunemist. Suur elavus aine käsitlemisel ja sisuline rikkus on põhjustanud selle teose tõlkimise juba enam kui 20-see keelde. Elav Teadus 70/71. 224 lk. Hind 2 kr., köites 2 kr. 50 s.

EESTI KIRJANDUSE SELTS

AIA 19, TARTU. TEL. 6-01. POSTI JOOKSEV ARVE 20-36

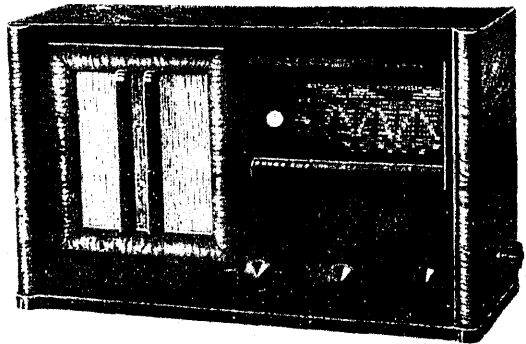
Meie raadiovastuvõtjate 1937/38. a. sari:

START

Universaalvastuvõtja vahelduvvoolule
ja püsivvoolule
3+1 lampi **Hind Kr. 195**

AGU

Patareivastuvõtja 3 lampi
Permanent-dünaamilise valjuhääldajaga
Hind Kr. 150
Vabavõnke-valjuhääldajaga
Hind Kr. 135

MAESTRO

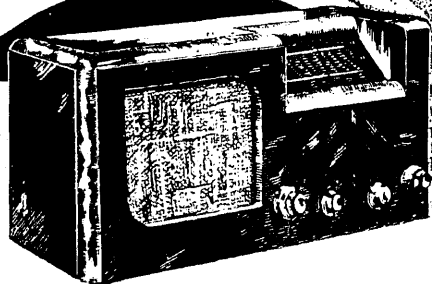
Võrksuper vahelduvvoolule
4+2 lampi **Hind Kr. 240**

LÜÜRA

Patareisuper 4+1 lampi
Hind Kr. 210

TARTU TELEFONIVABRIK A/s.

TARTU, PUIESTEE 9-11. TEL. 2-34

PARIMAT MUUSIKAT
KOGU MAAILMAST

ER
T

RAADIOGA

RAADIO-KOOPERATIIV

MÜÜGIPUNKTID
KÕIGIS KESKUSTES

TALLINN, S. KARJA 9 • TARTU, VÕIDU 11 • PÄRNU, KALEVI
40 • RAKVERE, TALLINNA 25 • VIILJANDI, LOSSI 31 •

HARIDUSMINISTEERIUMI PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 1 Tallinn, 22. jaanuaril 1938 IV aasta

Meie rahvas, meie riik on kindlal alusel.

*Rüüghoidja K. Päts'i kõne üleriigilisel koolijuhatajate kokkutulekul
19. detsembril 1937.*

Lugupeetud koosolijad! Kui me praegu pilgu heidame maailma haritud rahvaste hingeellu, näeme seal suurt igatsust kindla pinna järele, igatsust pärast tormi, suuri sõdu, rahunusi ja vintsutusi, mis kultuurrahvad lühikeses aja jooksul on läbi elanud, igatsust vaiksete sadamate järele. Rahvad on pidanud väga palju enestest laskma üle minna, nende hing on väsinud, nad igatsevad ja tahavad rahu saada, rahulikult töötada ja edasi anda oma töövilja järeltulevaile põlvedele. Rahvad on suure õhinaga otsimas uusi riigikordi, uusi aateid ja uusi inimesi, kes peaksid neile teed näitama vaiksete sadamate poole. Selle tagajärjeks on, et üks riik teise järele muudab oma põhiseadust; muudetakse riigikordi, seatakse uusi inimesi riikide ja rahvaste juhtideks, suitsetatakse viirukit uutele aadetele, mis seni tundmatud olid.

Ka meie oma riigis oleme pidanud viimaste aastate jooksul enestest mööda laskma kirjusid ja rahutuid aegu. Me oleme mitu korda rahvahääletamise läbi oma põhiseadust katsunud muuta ja olemegi rahvahääletamisega niikaugele jõudnud, et oleme oma põhiseadust muuta võinud, aga ometi ei ole me selle muudetud põhiseaduse järgi saanud oma elu korraldama hakata, vaid veel on raskeid aastaid tarvis olnud, enne kui oleme lõppeks oma rahvaesinduse kaudu enestele uue põhiseaduse saanud, mille järgi lähemal ajal tahame oma riiki ja rahva elu riigis korraldama hakata.

See aeg on meile raske olnud; see aeg on näidanud, et riiki luua ja korda riigis sisse seada on nii raskeid ülesandeid, mis kogu rahva hinge vabisev paneb. Me seisime ju sündmuste äärel, kus meie saatus oli kaalul. Ainult tänu meie isamaa-armastusele, tänu meie kindlale meelele ja tasakaalukusele oleme neist raskeist aegadest ja hädaohtudest möödunud, et nüüd täie julgusega võime tulevikku astuda vastu uuele aastale ja uuele põhiseadusele.

Kui me oma riiki lõime, siis olid meil suured võitlemised ees. Meie rahvas ei saanud oma hinges otsusele jõuda, mis tähendab üht riiki luua. Meil olid paljud, kes arvasid, et riigi loomine ei tähenda muud kui poliitseilise korra loomist, et riik ei tähenda muud midagi kui kaitseasutust, et igaüks võiks rahulikult töötada ja mõnusasti oma elu maitsta. Ei, riik ei ole mitte ainult selleks, et maisi varasid hoida ja öövahiks olla, vaid riik on rahvale palju rohkem, on palju tähtsam. Riik on rahvale palju tähtsam ja kõrgem asutus: riiki luues loome ka rahva enese. Riik ei ole selleks, et ainult majanduslikke hüvesid kodanikele luua, telefone sisse seada, kirju kätte toimetada jne., vaid riik on selleks, mis rahva peab looma ühtlaseks tervikuks, ühiseks aatekujuks.

Riik peab meid kui rahvast seadma kõrgete ja raskete ülesannete ette. Riik peab aatekujuks olema, mida me oma ees näeme ja mida täita püüame ja mis terve rahva peab edasi viima õnne ja parema elu poole.

Me oleme palju loonud, oleme palju oma lühikese noore riigi kestuse jooksul korda saatnud. Aga küsime, kas me oleme kõik ülesanded, mis riigi vastu täita, ka täitnud, kas oleme riiki nii ette kujutanud, nagu ta aatekujuliselt peab olema — ja me peame ütleva, et mitte. Me oleme eksinud oma riigi vastu. Me läksime kõik riigi vastu lootuses riigi käest ainult saada, tema käest nõuda ja võtta. Me ei läinud välja, et riigile anda, et riigile ohverdada, et temaga kõike oma elu ja tulevikku täita. Ja see oli mentaliteet, mis meie riigi hädaohu äärel viis. Nüüd oleme aru saanud, et riiki peab teenima, et riiki peab kaitsma ja hoidma ja et riik on see, mis viib meie rahva iseseisvale tulevikule vastu. On riik kadunud, on ka rahvas kadunud. Ilma riigita on rahvas ainult kirju kogu inimesi, kes on alatiseks saatuse hoopide all, kes võib ruttu kaduda ja kasutuks muutuda. Ainult riik on see, kes rahvast rahvuse loob, kes temale ülesanded annab, kes teda kaitses, õpetab, tema tuleviku-ideaale ellu viib. Seepärast, lugupeetud koosolijad, kui me siin sellele seisukohale asume, siis võime siit tagasi minna oma töö juurde täis seda meeleolu, et meie mõistus ja tunded on meid teadmisele aidanud, et meie rahva põlvedel midagi kallimat, midagi kõrgemat ei ole, mille üle me rohkem võiksime uhkustada kui sellega, et me oleme riigi loonud, et oleme teda kaitsnud ja et tahame teda oma tulevastele põlvedele edasi anda.

Kui tahame riiki kindlale alusele seada, siis peame kõigepealt selle eest hoolitsema, et riiki kandev rahvas väärt ja jõuline oleks neid kõrgeid ülesandeid täitma, mis riik talle seab. Ja kui me nüüd oma rahva minevikule tagasi vaatame, siis peame otsekohe imestama, et meie rahval — ma ei taha mitte siin neid kurbi aastasadu meelde tuletada, — aga ma ütlen, et meie rahval, kes nii mitu aastasada on olnud ilma iseseisvuseta, meie rahval, kes on elanud viletsais oludes, viletsamas sotsiaalses olukorras, rahval, kellel mingeid tulevikuväljavaateid ei olnud, kellest arvati, et ta kui toores

tukike ära põleb, et sel rahval siiski oli jõudu end hingeliselt koguda ja teiste suurte rahvaste seas end nagu õrn lilleke püsti ajada, teiste kiuste end iseseisvaks tunnistada ja oma riiki luua. Selle eest peame tänu avaldama meie esivanemaile, kel oli nii palju sitket iseloomu ja kanget meelt, et ei kaotanud lootust ükskord vabaks saada ja ise oma peremehed olla. Nendelt päritud jõuga suutsime selle raske ülesande teostada.

Me ei tohi aga endid ja oma rahvast niisugusena ette kujutada, et meil midagi parandada ei ole, et oleme ikka üks kange rahvas, kes ka rasketel oludel kõigega toime saab. Me teame, et kõik, mis looduses viletsais oludes tärkab ja elutseb, kannatab kaua selle viletsuse all, nii ka meie rahvas. Viletsuse tagajärjed annavad end kaua tunda; seda on ka meie rahvas tunda saanud ja me ei saa ütelda, et meie rahval ei oleks puudusi. Me ei saa ütelda, nagu suured rahvad, et meie elu ikka lahe oleks olnud, et see oleks päikesepeaisteline olnud. Peame imestama, et oleme raskeist aastaist endile kaasa võtnud jõudu, aga meie iseloomudel on ka väga suuri puudusi, ja teie, kes viite vaimuvalgust meie koolidele ja tulevikupõlvedele, peate meie rahvast tundma õppima.

Me peame kõigepealt teadma, mis me oleme, kui võrd tugev meie iseloom on. Me oleme õppinud siia maani ajalugu ja kõiki teisi aineid, aga oma rahva iseloomu ei ole me suurekstegeva klaasi alla pannud. Siin seisab teil suur ülesanne ees. Te peate oma ümbruskonnas, oma ringkonnas katsuma selgitada rahva iseloomu puudusi, tema häid ja halbu külgi ja selle järgi katsuma noorsugu juhtida ja kasvatada paremuse poole. Enne kui me ei tea, missugused puudused meie noorsool on, enne ei saa me neile õiget teed kätte juhatada. See suur ülesanne seisab ees meie kirjan-dusel, kunstil, teadusel ja haridustegelastel, see suur ülesanne, et selgusele jõuda, missugused puudused meie rahva iseloomul on ja kuidas neid tuleb parandada. Kui tahame demokraatlikus riigis elada, siis peame suutma endi keskelt paremaid välja valida, peame juhtivaile kohtadele seadma inimesi, kellel on julgust, sitkust, kelle iseloom valmis oleks hädaohtudele vastu minema, kes tunneksid korda, austaksid korda, kes armastaksid tööd ega kardaks tööd. Niisuguseid inimesi välja valida ja kasvatada on meie haritlaskonna ja riigi ülesanne.

Seepärast riik ei saa enam jääda ainult pealtvaatajaks kasvatusküsimus-tes, vaid nüüd, kus perekondlik elu võitleb raskustega, kus lodevus on maad võtnud ja kus isad oma laste ja perekonna juurest ära jooksevad ja need maha jätavad, ei või riik rahulikult sellele vaadata, vaid ta peab oma juhtiva ja korraldava käe vahele panema rahva kasvatus ja perekonnaelu juhtimisel.

Me läheme nüüd vastu tähtsaile aegadele. Üle maa tuleb meil välja valida meie rahva hulgast juhte, kes oleksid valmis ja kes suudaksid luua uut riiklikku korda, riigiasutustele elu anda. On vaja inimesi, kes suu-

daksid aru saada neist raskeist ülesannetest, mis meie rahval ees seisavad, ja meie rahvast ta raskeis ülesannetes edasi viia.

Nende ülesannete juurde asudes peame kõigepealt ühte silmas pidama, et ükski rahvas ei saa kultuuris edasi minna, kui ta ennast lõhki kärstab, kui tal ei ole ühtki sidet. Kui aga ühisel alusel asuksime sellele tööle, ainult siis, niisuguse üksmeele kujunemisel on riigi hea käekäik kindlustatud. Seda üksmeelt palun ka teid levitada, sest see on kui kevadpäike, mis meie rahvast soojendab ja temale elu ja jõudu annab. Muidugi, kui me nõuame, et inimesed oleksid üksmeeles, ja nõuame ühtlast arusaamist, siis ei taha me sellega ütelda, et tahaksime inimestel nende peaaugud kammit-sasse panna. Ei, me tahaksime ainult seda, et nad oleksid distsiplineeritud oma mõtlemises ja teaksid, kuhu oma mõtteid pöörata, et nad oleksid õpetatud selleks ja teaksid, mille eest nad välja lähevad, mis neid ühisele ees-märgile aitab või mis neid viib vastu hävingule ja õnnetustele.

Me peame teadma, et kui keegi välja läheb rahvasaadikuna, rahva-esindajana, siis mitte selleks, et ainult oma ümbrusele, oma isikule, oma kutsele kasu tuua, vaid selleks, et meie riigile kindlustada alused, millele kogu rahvas võib oma tööd ja tegevust rajada. Ja niisuguse töö ja tege-vuse juures tuleb kodanikel ohvreid tuua, aga mitte mõnusasti elu maitsta. Me ei või enestele niisugust elu ette kujutada, kus me ainult võiksim eel maitsta, vaid meie töö on see, mis meid edasi on viinud. Töö, korra-armastus ja sitkus viivad meid edasi.

Töö austamisele peame õpetama oma noorsugu. Me peame neile silma ette tooma need ajad, millest meie esivanemad on üle saanud oma töö ja vaevaga. Ja kui me oma maa kasuks tahame teha, mida igäiks võib teha, siis suudame selle maa, mis aastasadu on soodes vettinud, kehva võsaga kaetud, kurb ja lage olnud, muuta ilusaks ning ta kultuuri ja tsivilisatsiooni tõsta kõrgele järjele. Isamaa-armastust nõuab see ülesanne. Kui meie tulev põlv lodevaks jääb, kui meil lootusi ei ole selleks, et seda rasket ülesannet suudaksime täita, mis noore riigi kandjail tuleb eneste peale võtta, ja kui seda ei suuda järeltulev põlv enese peale võtta, milleks siis meie sõdurite haavad ja veri, milleks meie töö ja vaev ja milleks kõik ohvrid on olnud? Milleks kõike seda tarvis? Kas selles lootusetuses, et meil kasvab noorpõlv, kes kiduraks jääb ja kokku sulab, nii et maa tühjaks jääb? Ei. Meie töö on rajatud teadmisele, et rahvas tunneb oma kohust kodumaa vastu, tunneb, et tema kohus on kodumaad inimestega täita ja talle jõudu anda, et see kiduraks ja väikeseks ei jääks. See annab meile vanemaile jõudu pingutada end selleks, et kõik teha, et järeltuleval põlvel oleks kergem ja lahedam elada.

Need ülesanded on riik meile ette seadnud, ja ma pean ütlema, et meie nende ülesannete täitmisel suuri puudusi võime oma elus näha. Meil kirjutatakse juba avalikult, et meie rahvaarv läheb aasta-aastalt tagurpidi. Mõne aasta pärast, kui meil asi niiviisi edasi kestab, ei ole meil rahvaarvu kasvamist,

vaid meie rahvas hakkab aasta-aastalt vähenema. Näeme ümberringi teiste rahvaste kasvamist. Tunneme ja teame, et loodus tühje kohti ei salli. Kui me sellest aru ei saa, et ehitame niiviisi tühjusele, et ehitame ainult teiste tarvis, et tulevikus teised, võõrad täidaksid tühjad kohad, siis kaob vaimustus, siis ei aita tulised sõnad, ei aita õhutus, ei aita midagi. Üks väljasurev rahvas on sama, mis kustuv tuli: ta küll immitseb, annab vingu ja suitsu, aga elujõudu ja soojust tal enam ei ole. Kas me tahame niisugustele aegadele vastu minna? Kas meie rahvas ükskord sellest aru saab, et need, kes meile riigi ja maa on võitnud, on kohuse meile pannud, et me seda maad tühjaks ei jäta, et me sellele maale tööjõu muretseksime ja kultuuri arendaksime, mis väärt oleks seisma teiste rahvaste kultuuride kõrval?

Meid ootab selles mõttes, meie maa arendamise mõttes, meie kultuuri tõstmise mõttes lõpmatu suur ja lai ülesanne ees. Me näeme, et oleme alles esimesi samme selles astunud, ja me näeme, kui palju see nõuab inimestelt tõsist arusaamist, varandusi ja ohvreid. Kõike seda võime ja suudame paremini, kui sihikindlalt sammume oma riigi ülesehitamisel ühises teadmises, mis meile kinnitust ja teadvust annab, et meil teist teed ei ole kui selle maaga koos edeneda või surra. Jah, surra!

Kes siis tahab inimestest surra? Me teame, et kõige viletsam sandike, kõige viletsam olend elu küljes kinni on, kui elutund on lõppemas. Miks tahaks siis rahvas surra? Me ei taha surra, me ei taha hävida. Seepärast peame valima tee, mis meid ei viiks vastu rahva kalmule, vaid me tahame lootust, et noorsugu täis elujõudu tuleb endiste põlvede asemele ja loob meile elujõulise riigi ja kindlustab meie rahva tuleviku.

Ma tahaksin täna meelde tuletada üht nähtust tänavu suvest. Mul oli õnn ja rõõm näha meie noorte koosolekut meie maa keskpaigas. See oli kui noor heale pinnale kasvatatud mets täis päikesepaistet, julgust ja sitkust. Kui ma neid noori enese ees nägin, nende vaimustatud silmi, õhetavaid palgeid ja nende vaimustatud hüüdeid kuulsin, siis tuli tagasi tunne omaenese noorusest, kus kõik veel elus oli ilus, täis noorustuld ja vaimustust ning hoogu. Ja see noorus, mida nägin üle maa kokku tulevat, see annab julgust ja lootust, et meie rahvas, meie riik on kindlal alusel, et meie noorsugu on täis vabadusvaimu, täis julgust ja tööjõudu et töötada ja korda pidada. Ma avaldan teile siin, koolijuhatajad, südamlikku tänu nooruse eest, keda teie suvel mulle näitasite! Kui te nii edasi kasvatate, kui meie kool on selleks taimelavaks, kus üksmeelt kasvatatakse, kus iseloomusid kasvatatakse, kus meil välja areneb põlv vabu kodanikke täis julgust ja uhkust meie riigi, maa ja tuleviku üle, siis loodan, et ei ole vanemate põlvede vaev asjata olnud, — ei ole asjata olnud nende ohvrid, kes oma elu andsid riigi loomisel, vaid siin tuleb nende asemele uus põlv täis jõudu, täis elu, täis armastust ja täis töötahet.

Kasvatuse suund meie uues Põhiseaduses.

Haridusministri kolonel A. Jaakson'i kõne üleriigilisel koolijuhatajate kokkutulekul 19. detsembril 1937.

Väga austatud koolitöö juhid! Meie läheneme uuele aastale ning 1938. aasta kujuneb Põhiseaduse elluviimise aastaks. Kaksikümmend aastat iseseisvat riiklikku elu on andnud meile riiklikke kogemusi, ja arvestades neid kogemusi on rahvuskogu vastu võtnud uue Põhiseaduse, mille elluviimise eel meie nüüd seisame. Uus Põhiseadus toob suuri muudatusi meie riigielu juhtimisse, nii sisult kui ka vormilt. Me kõik kui riigikodanikud loodame ja soovime, et see Põhiseadus saaks õnnistuseks ja õnneks meie rahvale ja riigile. Kuid teid, koolitegelasi, oma eriala töötajana huvitaks kindlasti kõigepealt küsimus, mida toob uuel aastal kehtimahakkav Põhiseadus uut meie kooli ellu kasvatuse ja õppetöö seisukohalt. Millised on need tähised, mis uus Põhiseadus uute radade ja sihtide suunas meile teenäitajana üles seab.

Vana Põhiseadus puudutas vähe kooliküsimust, määras vaid ühes paragrahvis selle raamistiku, aga ei seadnud tähiseid ei kasvatuse ega õpetuse suhtes. Tulles Vene maailmariigi karmi surve alt, luues emakeelse kooli, avardusid meie hariduse ja kasvatuse kauged ja paljutootavad perspektiivid. Emakeelne kool oli kauaaegsete unistuste objekt ja selle saavutamisel oli koolijuhtide seisukohast nagu saavutatud see ideaal, mille poole püüti aastasadade kestel. Arvati, et me ei vajagi enam tähiseid, sihte ega uut suunda. Ja kuna ei mõistetudki midagi uut tahta, siis piirduti sellega ka endises Põhiseaduses. Kaksikümmend aastat omariiklust on olnud ka koolielus otsimiste, võnkumiste ja sageli pettumuste ajajärguks. Uue Põhiseaduse arutamisel sõeluti kooliküsimust väga hoolikalt ning Põhiseaduse koostajad ja arutajad võisid senistest kogemustest kokkuvõtte teha ning uued tähised ja sihid üles seada. Ning nad tegidki seda.

Uus Põhiseadus pühendab kasvatusele ja õpetusele koolis mitmelõikelise paragrahvi, § 22, milles üldjoontes on piiritletud meie kasvatuse ja õpetuse ülesanded ja ulatus. Põhiseaduse § 22. ma puudutaksin vaid paragrahvi lõppu, mis käsitleb kasvatuse suunda, ja see ütleb, et me peame kasvatama oma noori riiklikus vaimus ja väärikaiks Eesti kodanikeks. Need kaks mõtet määravad kasvatuse suuna ja sihid.

Puudutan esimest mõtet — kasvatada riiklikus vaimus. Me oleme omariiklusega kahekümne aasta kestel niivõrd harjunud, et võtame seda kui igapäevast nähtust ega oska sageli seda küllalt kõrgelt hinnata. Võtame esmajärgulise tähtsusega aine — õhu. Õhk on meile vajalik hingamiseks, kuid me ei pane õhku tähele, me ei anna temale mingisugust tähtsust, ja hakkame õhu väärtusest aru saama alles siis, kui meil õhku ei ole, kui hingamine on takistatud. Vabadus olevat nagu õhk: tema väärtus selgub alles siis, kui talt puudus kätte tuleb. Teame ka väga hästi, et teiste asjade väärtust oskame hinnata alles siis, kui meil neid ei ole. Nii on ka riigiga, ja me oleme tunda saanud, mis see tähendab, kui oma riiki ei ole. Kahekümne aasta eest me vaevalt julgesime unistada oma riigist; oma riik ja emakeelne kool tundus meile õnnemaana ja meie kõige julgemate unistuste kehastusena. Nüüd aga lähenedes omariikluse kahekümmendale aastapäevale võtame seda kui igapäevast, arusaadavat ja endastmõistetavat näh-

tust! Meie omariiklust on liiga vähe hinnatud ja sellega on seletatavad meie riigipöörde katsed, mis oli nagu mäng tulega väikeste laste juures. Riikliku kasvatusena suuna tähtsamate küsimuste hulka kuulub võimalda vajadus, et vanem generatsioon, meie, kes oleme riigi loomise ajajärgu üle elanud ja läbi võidelnud, suudaksime neile noortele, kes omariikluse ajajärgul üles on kasvanud, oma riigi tähtsust küllalt selgeks teha, et nad oskaksid seda tarvilikul määral hinnata. Lehitsegem meie õpperaamatuid ja muud lugemisvara selles osas, mis käsitleb meie iseseisvuse sündi, milline hinnang on seal antud omariikluse saavutamisele, üleminekule Vene riigi osast iseseisvaks riigiks? Seda sündmust on kujutatud lühisõnaliselt, kuivalt ja nii kahvatult, et ei tunnegi seda ääretut kuristikku, mis meid lahutab tollest maailmast ja sellest ajast, kus olime teise riigi kodanikud. Räägitakse lühidalt, et olime Vene riigi all, siis lõime oma iseseisva riigi ja nüüd elame selles. Riigi loomise raskused ja sellega kaasaskäinud vaimustus kipuvad meil enestel ununema ja kahvatama. Kuidas suudame sellest maalida pilte neile noortele, kes ainult raamatu veergudelt õpivad selle suure ajastu sündmusi, kui raamatute autorid, kes selle aja ise üle elasid, on möödunud aegade pahed unustanud ega oska neid ega käesoleva aja hüvesid kujutada. Nüüd, kus oleme iseseisva Eesti riigi kodanikud, tuleks pöörata rohkem tähelepanu riikliku vaimu kasvatusel ja esimene nõue oleks, et need, kes selle aja ise on üle elanud, selgitaksid mineviku ja tänapäeva vahesid meie järele tulevale põlvele, kes ükskord meie riiki korraldab ja edasi arendab.

Riik on omaette väärtus ja tema kaudu luuakse teisi väärtusi. Ühisel territooriumil elav rahvas oma rippumatu riigivõimuga — nii võime defineerida riiki; ja riigi otstarvet defineerib meie uus Põhiseadus kui kodanike ühishuvide sihte ja eesmärki kindlustada ja arendada riiki. Nagu iga organism, nii ka riiklik organism püüab areneda täiuseni ning selleks tuleb riiki kindlustada sisemiselt ja väliselt ning arendada teda poliitiliselt, majanduslikult ja kultuuriliselt. Milline on siis see tegur, mis kindlustab riigile poliitilise, majandusliku ja kultuurilise arenemise? See tegur on **tugev, igakülgsest arenenud isik**, kes on võimeline riiki kaitsma ja arendama. Seda peaksime meie kui kasvatajad sisendama õpilastele nende esimesest arenemisastmest. Nii saan mina aru riikliku vaimu kasvatamise nõudest.

Kui uue Põhiseaduse sihiks on kõvendada meie riiklikku konstruktsiooni tugevama keskvoimu loomisega, siis kuulub juba häält, et vaadake, see tugev riiklik võim hävitab tugeva isiku ja et isik, kes nõrga riigikorra juures oleks tugev, tugeva riigikorra juures muutub nõrgaks. See arvamine on ekslik, et tugev riik „riigistavab“ isiku, selle nii tugeva individualistliku kallakuga isiku kui meie rahva põhitüübi. Ma ei saa endale kujutella, et saaks ehitada tugevat maja nõrgast materjalist, vaid ma kujutlen endale, et tugevat ehitust saab teha tugevast materjalist ja tugevat riiki tugevaist isikuist. Tugev ehitus vajab tugevat materjali. Ei saa 4—5-kordset kivi-maja ehitada saviplonnidest — see ehitus variseks kokku omaenda raskuse tõttu. Samuti ei saa tugevat riiki rajada saamatuile ning nõrkadele riigikodanikele ja järelikult isiku väärtus ja isiku tugevus tema kasvatuses oleks esimene algnõue meie riigi konstruktsioonis. Kuid me teame ka ümberpöördu. Hea, tugev ehitusmaterjal võib halva ja vilumatu meistri kätes raisatud saada. On maja konstruktsioon nõrk, ei aita ka hea materjal — ehitus vajub kokku. Sama nähtus võib korduda ka riigis. Seepärast kasvatagem meie noori riiklikus vaimus selles mõttes, nagu lugupeetud härra Riigi-

hoidja ette tõi, et peame mõistma igas kodanikus kasvatada seda meelt ja tunnet, et on momente, kus isiklikud huvid, kus partei või vastava ringkonna huvid peavad taanduma, kus esikohal on üldsuse, ühiskonna ja riigi huvid. Uue Põhiseaduse nõue on, et kasvataksime oma riigikodanikke tugevaiks riigikandjaiks, kasvataksime inimesi tugeva sisemise veendumusega, kes oleksid töövõimelised, töötahtelised ja valmis riiklikus elus kaasa tõmbama ja kaasa rühkima ning oma isiklikest huvidest taganema, kui esineb olukord, kus seda vaja on üldsuse ja riigi huvides. Nii riikliku meelsuse ja riikliku vaimu kasvatus, avaldades tugeva isiku kaudu, annab meile riigikodanikke, kes suudavad, tahavad ja võivad kanda ja arendada riiki. See ongi meie kasvatus töö esimesi ülesandeid.

Teise ülesandena seab uue Põhiseaduse § 22 lõpposa kasvatada noori Eesti väärikaiks kodanikeks. Mis on väärikas kodanik? Õeldakse, et kasvatuses peab alati üks ideaal, üks pilt silme ees olema, ja kahtlemata on iga rahva kirjanduses olemas see prototüüp, algtüüp sellest rahvast tema positiivsete ja negatiivsete omadustega. Meil ei ole kahjuks säärast ühist või üldtunnustatud ideaalset tüüpi, kuid meil on palju positiivseid tüüpe, eriti viimaseil aastail ilmunud kirjanduslikes teoseis. Meie rahva pahed ja hüved on kajastunud meie kirjanduses ja sealt leiame nii mõndagi.

Kui uus Põhiseadus vihjab nõudele kasvatada väärikaid Eesti kodanikke, siis selles kasvatuses tähises peame mõistma rahvusliku kasvatuses külge. Meie aega võib õigusega nimetada rahvaste ajajärguks või rahvusteadlikuks ajajärguks. On ju nüüdisaegsed riigid rajatud peamiselt rahvustele enam või vähem etnograafiliste piiride ulatuses. Iga rahvas või rahvus näeb endal ajaloos rahvuslikku missiooni, suurt ja kõrget rahvuskultuurilist ülesannet, mida ta taotleb. Rahvuslus on saanud uueks religiooniks, suureks hingeliseks jõuks, mis kannab nüüdisaegseid riike. Kui jõudsimme riiklikule iseseisvusele, siis tundsimme, et iseseisvuse tungi kandjaks oli rahvus. Sellena ei oleks olnud meie riiki. Seda võime julgesti ütelda. Meie rahvas suutis õnneks oma rahvust säilitada ja see oli suureks väärtuseks riigi loomisel ning jääb ka suureks väärtuseks riigi siseelus, riigi arengus, ta poliitilises elus ja kultuurilises orientatsioonis. Ilma rahvusliku jõuta ei saa rahvas püsida, rahvas näeb oma rahvusluses mingit missiooni, rahvus on muutunud teatavaks veendumuseks, millele tuuakse palju ohvreid. Rahvuslus on suur väärtus ja on arusaadav, et Põhiseadus seda puudutab, nimelt et meie kasvataksime noori rahvuslikus vaimus. Et Eesti rahvuslik vaim peab kajastuma kogu kasvatuses ja õpetuses, on iseendastmõistetav. Kui otsime neid tegureid, mis meid on viinud iseseisva riigini, siis oli, on ja jääb ikkagi rahvuslus selleks nurgakiviks, mis meid on hoidnud pikkade sajandite kestel iseseisva rahvana. Tänu rahvuslikule vaimule oleme kõigi raskuste kiuste jõudnud välja iseseisvuseni, ja selle iseseisvuseni jõudsimme välja just sellepärast, et kogu rahvas kaasa aitas, ka kool ja koolijuhatajad, õpetajaskond ning õpilased. Meie Vabadussõda on selles suhtes meie ajaloo suurim monument, kus võitles vabaduse eest nii õpetaja kui õpilane.

Rahvusiseteadvust ja rahvustunnet kui riikliku ühtekuuluvuse esimest elementi on vajalik meie kasvatuses uues suunas eriti rõhutada. Meile heidetakse ette nõrka rahvustunnet, nõrka rahvuslikku iseteadvust, ja võib-olla õigusega. See on alaväärtuse kompleks, mille on meie sisendanud meie minevik ja millest võib meid vabastada meie kasvatus. Üheks niisuguseks kasvatuslikuks teguriks on meie omariikluse tekkimine ja meie pärasitised iseseisvuse ajajärgu, eriti viimaste aastate saavutused,

mis võivad meid täita rahvusliku uhkusega. Me ei märkagi, kuidas me oma kahekümne-aastase iseseisvuse kestel oleme arenenud kõigil elualadel, meie rahva vaimsel alal, meie ehituse, majanduse, teedevõrgu korraldamise, linnade väljaehitamise ja ümberkorraldamise, kultuurilise ümberkorraldamise ja muudel aladel. Igal pool siin oleme määratu suurte sammudega edasi läinud. Kui käime vanades kultuurriikides, kellel on suured varandused ja kapitalid oma elu korraldamiseks, siis võin ütelda üht, et ka meie ei tarvitse häbeneda, meil ei tarvitse nende ees silmi maha lüüa, sest meie riigi minevik on kõigest kahekümneaastane. Järelikult ei saa meie kahekümne aastaga kätte seda vahemaad, mis vanad tuhandeaastased kultuurriigid ja rahvad on võinud saavutada; kuid me võime pea püsti hoida ja väita, et me selle kahekümne aastaga ka koolialal oleme palju saavutanud. Esimese tegurina meie iseteadvuse tõstmise alal peame silmas pidama meie riigi loomise momenti, millest kogu õpetajaskond nii südilt osa võttis kogu rahva üldisel kaasaaitamisel.

Kui me kasvatame väarikust Eesti kodanikes, siis peab see toimuma rahvuslikus vaimus ja me peame kasvatama tugeva isiku iseloomujooni, kes oleks valmis kaitsma riiki ning arendama meie riiki neis suundades, mida nimetame oma-majanduse ja oma-kultuuri orientatsiooniks. Niisiis, usk meie rahva elujõusse, meie rahvusriiki, tema ülesannetesse ja eesmärki, see oleks esimene ülesanne, mida me mõistaksime väarika Eesti kodaniku all. Väarikas Eesti kodanik peab omama tugeva iseloomu, peab olema töö- ja teoinimene ja aktiivne riiklikus ja rahvuslikus vaimus.

Ja lõpuks Põhiseaduse § 22 lausub, et riikliku meelega väarika Eesti kodaniku kasvatus toimub riiklikul korraldusel ja järelevalvel. Mida mõistame selle all? Kas see vahest ei tähenda, et paneksime ametisse praegusest mitmekordse arvu inspektoreid ja järelevalvajaid, kelle hoolet ja kontrollil kasvatus toimuks? Kindlasti ei. Kui kasvatame oma noorust riiklikus meeles ja vaimus, siis teame, et igaüks meist kannab eneses osakese riiki. Koolijuhatajad on valituim ja parim osa meie õpetajaskonnast, nad on eliit eliidist. Järelikult kogu see järelevalve peab lasuma koolijuhatajail. Koolijuhataja on kooli hing ja kehastus. Tema on ja jääb koolis esimeseks ja tähtsaimaks järelevalvajaks, kelle töö tulemusena saame tugevaid, riiklikult meelestatud, tugeva rahvustundega teoinimesi. Koolijuhataja on ka esimeseks kasvatajaks.

Vaim, mis meil ühes või teises koolis valitseb, on esmajärjekorras kontsentreeritud koolijuhatajasse, kes oma sisemise tule ja soojuse näol seda välja kiirgab kõigile neile, kelledega ta koos töötab, ja see on esimene tegur selleks, et me töötame juba riikliku kontrolli all. Me võime julgesti ütelda, et meie koolide juhatajaskond on vastutav, et ta teab ja tunneb neid ideaale ja omadusi, mis vajalikud on selleks, et noori kasvatada riiklikus ja rahvuslikus vaimus väarikaiks Eesti kodanikeks.

Lähenedes suurte lootustega sellele aastale, mis kannab Põhiseaduse elluviimise aasta nime, me läheneame kooli kasvatus suunalt neile sihtidele, mis varemalt on püstitatud ja mis nüüd markantselt meie Põhiseaduse vastavas paragrahvis on fikseeritud, — kasvatada noori riiklikus ja rahvuslikus vaimus, kasvatada noori väarikaiks Eesti kodanikeks. Selle töö õhutamiseks, nurgakiviks, alusmüüriks ja ehitajaks on koolijuhatajad, kes endas kannavad osakest meie riigist ja rahvast. Koolijuhataja on alati olnud kooli hingeks, ta jääb selleks ka alati, kes endast hõõgub soojust ning riiklikku ja rahvuslikku vaimu, mis on esimeseks nurgakiviks meie riigile ja meie olemisele.

Õppe- ja kasvatustöö ülesannetest meie kooles.

Haridusministeeriumi Koolivalitsuse direktori V. Altoa kõne koolijuhatajate üleriigilisel kokkutulekul 19. detsembril 1937.

Lõppev 1937. aasta jääb tähis aastaks meie kooli ajaloosse. Tänavu on nimelt teostatud seaduslikud alused, mis peavad määrama Eesti kooli tee. Tõsi küll, algkooli seaduse alal ei ole meil muudatusi, kuid seda rohkem teiste koolide alal. Gümnaasiumid töötavad seaduse alusel, mis avaldati 1934. a. Keskkoolides leiab uus kord teostamist terves ulatuses ja tänavu aasta on esimene lend uue korra järele. Kuid gümnaasiumi elus seisib see kord täitmatult 3 aastat ja alles tänavu pääseb see kehtivusele tegelikus elus. Kutsekoolide alal hakkas maksma Kutseharidusliikude õppeasutiste seadus (HMT 17 — 1937), mis peab võimaldama kodanikele vaba kutsekoolivaliku ja andma sellele täiesti uue suuna, põhjaneva, mis meie rahva mentaliteeti ja võimeid kasvatab, teise suuna, kui vahest me seda oleme harjunud nägema. Meil on ju teatav hädadoht selles, et kiputakse vaimuinimeseks jääma; tegelik elu, s. o. käte rakendamine meie rahvaellu, on jäänud tagaplaanile. See seadus tahab lahendada selle küsimuse.

Aga mitte ainult seadused ei ole need, mis on uut toonud, vaid ka mõned teised asjaolud. Neist tähtsaim on koolivõrgu fikseerimine. Me teame, et käesoleval aastal fikseeriti keskkoolide võrk, kuid see ei ole mitte ainult keskkoolide küsimus, vaid samuti kõigi koolitüüpide küsimus, kogu rahvahariduse küsimus. Aga ka algkoolide võrk oli tänavu kõne all. Me näeme, et oleme jõudnud alles nüüd üle kriisiaegadest, sest alles tänavu aasta avarus kriisiajal nii kitsaks jäänud koolivõrk. Meil on juurde loodud terve hulk uusi klasse. Sellest ei tarvitse järeldada, nagu oleks see õpetajaile suuremate teenimisvõimaluste loomine, vaid see tähendab seda, et meie noorkodanik kasvab tänavusest aastast peale lahedamais oludes. Kolmandaks tuleb välja tõsta, et meie koolid on saanud uued õppekavad. Kõigile algkoolide juhatajaile ja algkoolidele on need kavad kätte saadetud sügisel enne tööd ja keskkooli ja gümnaasiumi kavad on praegu valmimisel. See on lähema ühe või kahe kuu küsimus. See on kogu hariduselu kava, alates väikesest esimesest õppeaastast kuni ülikoolini. Selles leiduvad praegustele oludele korraldatud reeglid, raamistik ja kavad.

Iga uus asi tekitab kaksipidi-mõtlemist. Vana juurest uuele üle minnes on alguses tunne, nagu oleksid kaardid segi löödud ja pead hakkama otsast peale. Praegu ei ole see suund veel nii kujunenud, nagu tahame. Iga-sugune õppekava on aritmeetiline keskarv, sest ei ole niisugust kooli, kuhu see kava sajabrotsendilisel sobiks. Eesti õpetajate vastu on suur usaldus. Meie koolide kavad on iga õpetaja enda teha. See nõuab õpetaja vastu suurt usaldust ja seda meil oma õpetajate vastu on.

Keskkoolide kavade kohta ei saa midagi lõplikult ütelda, sest need on kujunemisel. Siin on pööratud laiade ringkondade poole, kes võivad kavadest huvitatud olla, ja neid seisukohti arvestatakse niipalju kui võimalik. Muidugi ei saa leida kavu, mis rahuldaksid kõiki. Ütleksin lisaks, et algkooli-kava probleem on kerge probleem, kuna keskkoolikava probleem on kaugelt raskem. Siin on terve rida materiaalseid raskusi. Eks ole eriteadlasel — loodusteadlasel, keemikul või matemaatikul raske loobuda arusaamisest, et ta aine ei ole esimesel kohal; eks ole raske harjuda mõnel võõrkeele õpe-

tajal, et ta aine on järsku teisel kohal. Iga aine õpetaja on alati eriteadlane ja ta püha kohus on hinnata oma ainet rohkem kui teist ainet, vastasel korral ei saaks ta anduda täieliku tahtega töötamisele. Järelikult iga aine õpetaja kaitseb oma ainet ja kokkuleppe leidmine nendega on vahel õige raske.

Lisaks kõigele on meie elu muutunud aasta-aastalt komplitseeritumaks ja seepärast on üles kerkinud nii palju aineid, millede mahutamine kooliraamatuisse on raske. Algkooli ainete paigutamine kooliraamidesse on kergem, keskkooli alal aga on see probleem võrratult raskem. Seepärast ongi teoreetikute häält kuulda, et parem oleks üht ainet õpetada juba esimesest päevast peale. Loomulikult me ei saa seda teha, sest me ei tea, millises suunas kasvavad meie noored.

Edasi on raskemaid probleeme keskkoolide kavades nende ulatus. Ikkagi kuuleme etteheiteid kahelt poolt. Ühelt poolt, et me ei õpeta küllaldaselt, ja teiselt poolt, et koormame lapsed tööga üle. Me peame kord sellest üle saama, peame leppima sellega, et kõike, mis vajab haritud inimene, ei saa õpetada keskkoolis, veel vähem nende kavu sunduslikuks teha igale inimesele. Raskusi keskkooli kavade teostamisel teeb veel kahesuunaline tee. Me teame, et keskhariduse lõpp-punkti, ülikooli väravale jõudmiseks on kaks haru: reaal- ja humanitaarharu. Leida tasakaalu nende vahel on raske probleem, kuid siin tuleb panna rõhku sellele, et vormilised nõuded ei või olla takistuseks isikule, kes püüab hariduse poole. Me ei või raisata ühtki annet vormilisel teel või koolipoliitilistel põhjustel. Ma arvan, et meie koolid üldiselt õpetuse suhtes ei tarvitseks mures olla. Meie koolid teevad keskmiselt paremat tööd, et mitte rohkem ütelda. Võib-olla me nõuame liiga palju, kuid mina toonitan veel teist asjaolu, mida ka härra Haridusminister alla kriipsutas: see on Põhiseaduses märgitud kasvatusala. Põhiseaduses ei räägita niipalju õpetamisest kui kasvatamisest. Ja üks ole nii, et kas me kõik ei ole mõnikord oma töö kallal tähele pannud ja mõtelnud ning pead vangutanud, et meil aeg läheb õpetamisele, millal me veel siis kasvatame noori! Peame leidma ühes õpetusega ja õpetuse kõrval võimalusi, et meie noorsugu rohkem kasvataks, sest just kasvatusala nõuab isamaa palju. Ta nõuab tarku inimesi, aga seda rohkem hästikasvatatud kodanikke. Peame kasvatama niisuguseid inimesi, keda ei saa piirata ühe kitsa alaga; peame kasvatama kodanikke, kuid eriti just väikerahva kodanikke. Ja väikerahva kodaniku kasvatus nõuab oma õpetajailt, oma kasvatajailt erilisi ülesandeid, sest meil ei ole andeid raisata, samuti ei ole raisata kodanikke. Peame oma tulevase kodanikke viimistlema, võimalikult kaugele viima nende individuaalsed võimed. Me ei tohi arendamata jätta ühtegi võimet meie noortes. Samuti ei saa olla meie oludes riiklikult ükskõikseid inimesi. See on võimalik suurte rahvaste juures, kus küllalt sellest, et 20 miljonit on riiklikult mõtlejad ja ülejäänud 5 miljonit võib seda olla või mitte olla. Meie miljon peab olema eranditult riiklikult mõtleja rahvas.

Lisaks sellele meie kodumaa rikkus, meie kodumaa jõukus seisab selles, kui võrd meie suudame oma kodumaad muuta ka materiaalse kultuuri alal jõukaks, tugevaks riigiks, ja selles peitub meie noortes suur väärtus, meie töökaed. Peame arendama maast-madalast mõtlema ja eriti edasi viima seda mõtet, et töö on suurim väärtus ja töökangelane on suurim kangelane. Peab hoiduma, et ei tuleks etteheiteid, et kooliharidust saanud noor ei taha tööd teha. Teame, milliseid raskusi on pidanud üle elama meie juhtivad

tegelased sellepärast, et nad on võrsunud popsisaunadest ja metsanurgaküladest. Ei see ole veel väärtus, et osatakse hästi riides käia, kombineeriselt süüa, vaid me peame püüdma kätte saada seda, et ei oleks haritud inimese tunnuseks see, et ta hästi riietub ja et tal kombed on, vaid et temal oleks seesmine vajadus väliseks korralikuks käitumiseks.

Me teame, et meie rahvas on palju džentlemeni ja just maainimeses. Tavalises talumehes on seda sisemist ausust, seda kooskõla vormi ja siseväärtuse vahel. See maamees ei ole mees, kes oma sõna saaks murda, kes kunagi rohkem väliselt pakuks, kui ta seda suudab. Selle džentlemeni tüübi juurde jääda, seda välja arendada — ma ei taha küll mingit pastlakuultuuri propageerida — seda džentlemeni-elementi, mis on omane meie rahvale, seda peame kasvatama oma noorsoos. Peame meeles pidama, et inimese haridus, rahva tsivilisatsioon ei väljendu mitte ainult välises ilmes, peab olema ka sisemist kultuuri. Me peame noorsoo kasvatamisel silmas pidama, et saaksime igasugusteks löökideks tugeva vastupanuga järeלטulijaid, teame, et sõjaväe juhatus nõuab, et lahingu puhul oleks kõik mehed välja panna. Seda nõuab ka meie kool, et võitluses rahva huvide eest meil oleks välja panna suutelisi liikmeid. See on ala, kus ei tule vaidlust, mida peab täitma keskkool, algkool või kutsekool, kuid me teame, et siin võib algkool anda sama, mida annab kutsekool või keskkool. Siin on tee lahti kasvatusel alal igasugusele koolitüübile, siin on võimalus näidata üksikuil õppeasutustel, mida nad suudavad, mida nad võivad. Selle järgi, kuidas kujuneb homme kodanik, hinnatakse tänapäeva kooli.

Marahva sündinu asju tundjide koggodus Tartun*).

(Õpetatud Eesti Seltsi juubeli puhul).

V. Orav.

18./30. jaanuaril s. a. möödub 100 aastat Õpetatud Eesti Seltsi asutamisest ja tulemusrikkast tegevusest Eesti maa ja rahva uurimise alal. Selle teadusliku ühingu eesmärk — uurida eesti rahva keele, kommete ja traditsioonide erinevust teiste rahvaste omist — on asutajate poolt kindlaks määratud Seltsi põhikirja esimeses paragrahvis: „Die bei der Kaiserlichen Universität zu Dorpat bestehende gelehrte ehstnische Gesellschaft hat zum Zweck, die Kenntniss der Vorzeit und Gegenwart des ehstnischen Volkes, seiner Sprache und Litteratur, so wie des von ihm bewohnten Landes zu fördern“ (Statut der gelehrten ehstnischen Gesellschaft zu Dorpat. Gedruckt bei Lindfors Erben. Dorpat 1839. Lk. 3).

25 aastat hiljem täiendatud ja muudetud põhikirjas on rõhutatud ka Seltsi ülesanne — tõsta eesti rahva intellektuaalset ja moraalset taset: „...es ist zugleich ihre (GEG). Aufgabe zur Hebung der intellectuellen und moralischen Bildung des Volkes, soweit es einem gelehrten Vereine zukommt, beizutragen“ (Schriften der gelehrten estnischen Gesellschaft. Nr. 1. Dorpat 1863. Lk. 3). Abinõudena sellise eesmärgi ja ülesande taotlemisel olid

*) Vt. Tartu ja Wõro-ma rahva Kalender 1857.

põhikirjas ette nähtud: 1) koosolekud (kord kuus) vastavate küsimuste refererimiseks ja harutamiseks, 2) eesti rahva täielikumaks tundmaõppimiseks igasuguste irdmuististe, etnograafiliste esemete ja trükiste ning käsikirjade kogumine, 3) trükiteoste kaudu oma ülesannete ja uurimuste tutvustamine ja propageerimine nii kodu- kui välismaal.

Oma igaküsed koosolekud ÕES alguses pidas Tartus asuvate liikmete erakortereis, väljaspool Tartut aga Ülenurme mõisas. Aasta peakoosoleku pidamiseks oli Tartu Ülikooli valitsuse poolt lubatud selleks otstarveks kasutada Ülikooli aulat, kuid väheste liikmete ja veel hõredama publiku osavõtu tõttu ei kasutatud avarat Ülikooli saali ja aasta-peakoosolek korraldati samuti kord ühe, kord teise seltsi liikme korteris. Selliseil koosviibimisel ei puudunud teatud määral oma intiimsus: pärast mõnetunnilist tõsist teaduslikku tööd istuti koos ühises teelauas, einestati, vesteldi vabalt päevapoliitiliste probleemide üle ja süvendati omavahelisi sõbralikke suhteid. Nii kestis kakskümmend aastat. Siis aga ilmnes mõningaid raskusi selliste koosviibimiste korraldamisel. Kuna vahepeal seltsi liikmete arv oli tunduvalt kasvanud suuremaks (u. 200) ja osavõtt koosolekuist oli kujunenud elavaks ning rohkearvuliseks, siis osutus mõnelegi seltsi liikmele tülikaks või otse võimatuks oma erakorterrisse teisi seltsi liikmeid kokku kutsuda ja neid seal võõrustada. Leiti kohasem olevat üürida sobiv ruum ja seal koosolekud ära pidada. Jäädi esialgu peatuma Ressource'i lugemissaali juurde, makstes üüri 25 rubla aastas. Paar aastat hiljem aga saadi vastav ruum Ülikooli arheoloogilises kabinetis.

Liikmete arvu kiire kasv, raamatukogu täienemine ja vanavara kogude suurenemine näitas seltskonna elavat huvi ÕES tegevuse vastu ja õigustas seltsi olemasolu. Kuigi seltsi asutajaiks olid peamiselt sakslased, eeskätt Tartu Ülikooli professorid ja mõned edumeelsed pastorid, siiski ei puudunud asutajate ja esimeste ÕES liikmete hulgas ka eesti tüvest võrsunud haritlasi, nagu dr. Fr. R. Faehlmann, dr. Fr. R. Kreutzwald, insp. D. H. Jürgenson jt. Esimeseks seltsi presidendiks sai Tartu Jaani (eesti) koguduse pastor C. H. C. Gehewe (1796—1856) ja sekretäriks Tartu õpetajateseminari inspektor D. H. Jürgenson. Aastal 1843 valiti presidendiks (esimeheks) dr. Fr. R. Faehlmann, kes jäi sellele kohale kuni surmani († 1850). A. 1860 muudetud põhikirja alusel ÕES juhatus kujunes viieliikmeliseks: esimees (prof. C. Schirren), sekretär (raamatupidaja C. Töpffer), raamatukoguhoidja (ülemõpetaja Fr. Kollmann), kassahoidja (arhivaar Ed. Reissner) ja muuseumi konservaator (joonistuseõpetaja H. Hartmann).

Ehkki ÕES juhatuses ja liikmeskonnas tuli ette suuri muutusi (tegevliikmeid lahkus surma läbi või teenistuste huvides neid asus elama Tartust eemale), arenes seltsi tegevus siiski tõusu suunas. Esimesil aastakümneil tegeldi peamiselt eesti keele ja kirjanduse uurimisega ja käsitlemisega. Nii ilmus ülalmainitud insp. D. H. Jürgensoni sulest eesti keele algupära ja Tartu ning Tallinna murde tekkimist käsitlev artikkel „Ueber die Entstehung d. beiden Hauptdialecte der Esthnischen Sprache“ (Verhandlungen der gelehrten estnischen Gesellschaft, B. I, H. 1) ja esimene ülevaade eesti kirjanduse ajaloost „Kurze Geschichte d. ehstn. Literatur“ (Verh. G. E. G. I, 2 ja 3). Eriti suurt kirjanduslikku produktiivsust ja põhjalikkust näitas üles teine Seltsi asutaja-liige ja kauaaegne esimees dr. Fr. R. Faehlmann. Ta kirjutas eestikeelsete sõnatüvede paindumisest (Verh. I, 2), eesti noomenite deklinatsioonist (Verh. I, 3 ja 4), eesti sõnajuurtest (Verh. II, 1),

eesti ortograafiast (Verh. III, 4) jm. Eesti folkloori alalt on Faehlmann avaldanud „Esthnische Sagen“ (Verh. I, 1), „Koit und Amarik“ (Verh. I, 3), „Wie war die heidnische Glaube der alten Esten beschaffen“ (Verh. II, 2), „Die Sage von Wannemuine“ (Verh. II, 4) jmt. Peale selle ta on kirjutanud kaks arstiteaduslikku kirjutust rōugetest ja sarlakist, rea humoristlikke ja õpetlikke vesteid („Tühhi jut, tühhi lorri“, „Kribus-Krabus“, „Kalendri-teggija kimbus“ jmt.), mis on ilmunud ŌES poolt toimetatud „Tarto- ja Võro-ma Kalendris“ (1840 jj.).

Eriti rohkesti materjali koguti eesti-saksa sõnastiku jaoks, mille koostamine hulgaliste kaastöölise ja eelkäijate vaevarikka töö järele viidi lõpule akadeemik dr. F. J. Wiedemanni poolt (1869. a.; uues, kolmandas trükis ilmunud dr. A. Saareste toimetusel 1923. a.). Wiedemanni sulest on ilmunud ŌES „Toimetustes“ kirjutus „Ehstnische Dialekte und ehstnische Schriftsprache“ (Verh. GEG, VII), kus lühidalt iseloomustatakse tähtsamate murrete erinevusi ja soovitatakse eesti kirjakeelt rajada Ida-Harjumaa, osa Järvamaa ja Virumaa mandripoolsetele murretele. Ammutamatu varaait eesti keele uurimisele on veel Wiedemanni „Grammatik der Ehstnischen Sprache, zunächst wie sie in Mittelehstland gesprochen wird, mit Berücksichtigung der anderen Dialekte“ (Peterb. 1875).

Eesti kirjanduse rikastamiseks ilmus dr. Fr. R. Kreutzwaldi sulest 1857—1861 „Kalevipoeg“ (Verh. GEG IV—V), mis suuresti mõjutas eesti rahvuslikku ärkamist ja rahva iseteadvust. Alates 1841. aastast saatis Kreutzwald kaastööd ŌES poolt väljaantavale „Tarto ja Võro-ma Kalendri-le“, hiljemini „Ma-rahva Kalendri-le“, avaldades kalendrisabades mitmesuguseid õpetlikke kirjutusi. Odavahinnaliste rahvaraamatutena on ŌES kirjastanud Fr. R. Kreutzwaldi koostatud „Vina katk“ (1840) ja „Sippel-gas I—II“ (1843—61), mis sisaldavad samuti õpetlikke palasid karskusest, põllundusest, tervishoiust, ajaloo- ja rahvalauludest jne. Saksakeelseist Kreutzwaldi uurimisist ŌES „Toimetuste“ veergudel olgu mainitud järg-mised: setu rahvalauludest (Verh. GEG II, 2), eesti muinasusundi iseloo-must (Verh. II, 3), Faehlmanni eluloost (Verh. II, 4) jt.

Peale eesti keele ja kirjanduse tunti suurt huvi kodumaa ajaloo ja geo-graafia (kodumaatundmise) vastu. Nimekamaid uurijaid sel alal ŌES alg-päevil olid E. Herrmann, F. Kruse, A. Hansen, A. v. Hueck, F. G. v. Bunge, G. M. Knüpfier, C. Körber, W. v. Hehn, E. Sachsendahl, Th. Thrämer, G. M. Santo, E. Tobien, C. Schirren jt. Koguti ja kirjastati eeskätt ajaloo-allikaid, uuriti üksikküsimusi ajaloo, arheoloogia, numismaatika, etnograafia ja muudelt aladelt ning avaldati innuka töö tulemused eriväljaannetena või ŌES „Toimetustes“ (Verhandlungen der gelehrten estnischen Gesell-schaft) ja „Aastaraamatuis“ (Sitzungsberichte d. gel. estn. Gesellschaft).

Eesti rahvusliku ärkamisaja tähtsamad tegelased — J. Hurt, J. Köler, M. Veske jt. — samuti kuulusid ŌES liikmeskonda ja avaldasid oma uurimusi seltsi väljaannetes. Kuid hiljem, venestuse tulekul hakati ülekaalus olevate sakslaste poolt pidurdama eestlaste vastuvõttu Seltsi liikmeiks ja olemasolevate liikmete kirjutuste avaldamist seltsi „Toimetustes“. Siiski mõnel eestimeelsel rahvuskultuuri uurijal (J. Jung, V. Reiman, O. Kallas jt.) õnnestus pääseda läbi kitsaste värvate ja esineda oma uurimustega ning ettekannetega ŌES koosolekuil.

Uus ajajärk ŌES tegevuses algas Eesti iseseisvuse ja Tartu Ülikooli eestistamise ajal. 1929. aastal läks mainitud Seltsi juhatus täielikult eest-

laste kätte. Uus ÕES esimees prof. J. Mark koondas seltsi ümber kõik silmapaistvamad eesti rahvuslike teaduste esindajad. Eesti iseseisvuse ajal ilmus nagu külluse sarvest lühemaid ja pikemaid artikleid, uurimusi ja referaate eesti arheoloogia, etnograafia, ajaloo, keeleteaduse, rahvaluule, bibliograafia, numismaatika jm. aladelt prof. J. Mannise, H. Moora, O. Loo-ritsa, J. Mägiste, W. Andersoni, J. Vasara, O. Liivi, P. Johanseni jt. sulest. Võimatu on üksikasjalisemalt siinkohal loetella ja hinnata kõigi silmapaistvate autorite tunnustusväär- töid. Mõned statistilised andmed üksi juba kõnelevad küllalt kujukat keelt erakordselt suurest tööst ÕES-is 100 aasta jooksul, iseäranis aga kahe viimase detsenniumi vältel. ÕES raamatukogu sisaldab umbes 25000 köidet, nende hulgas eestikeelseid raamatuid rohkem kui ühelgi teisel raamatukogul, välja arvatud Eesti Rahva Muuseumi arhiiv- raamatukogu. Muinasteaduslikke leide on kogutud ümarguselt 10000 eset, mis aastal 1921 anti Tartu Ülikooli arheoloogia kabineti ja muuseumi alus- varaks. On kogutud 100 aasta jooksul ligikaudu 60000 münti, mis Hari- dusministeeriumi otsusega 1935. aastast moodustavad keskse mündikabineti, kuhu koondatakse kõik Eesti Vabariigi piirides leitud mündid. Peale selle on Seltsil aukartustäratavad kogud etnograafilisi ja kultuuriloolisi esemeid, käsikirju, kaarte, plaane, pilte jm. ÕES-i väljaannete — „Toimetuste“, „Aastaraamatute“, „Eesti filoloogia ja ajaloo aastaülevaadete“, „Eritoime- tuste“ ja „Kirjade“ — kogumaht ületab praegu kaugelt üle 25000 trüki- lehekülje, millest ligikaudu pool on ilmunud Eesti iseseisvuse 20 aasta jooksul.

Kuna ÕES väljaanded peale eestikeelsete „Kirjade“ ilmuvad Lääne- Euroopa suurrahvaste keeltes, siis Seltsi tutvustustöö eesti teaduse edu- sammudega on võimalik kaugelt üle kodumaa piiride, seda enam et Selts on ühenduses umbes 200 teadusliku asutusega ja vahetab nendega vastas- tikku oma väljaandeid. Et ÕES tegevus on leidnud laialdast poolehoidu ja tunnustust välismail, nähtub muuseas sellest, et palju välismaa tuntui- maid õpetlasi on olnud ja on ÕES auliikmeiks või kirjavahetajaiks-liikmeiks.

Olles koondanud enda ümber nii kodumaa kui ka välismaa õpetlasi ühiseks üleschitavaks tööks eesti kultuuri alal, ÕES kindlal sammul astub üle tulemusrikka esimese sajandi läve lootusrikkasse uude sajandisse. Önn ja edu kaasa!

Muinsuskaitse pedagoogilise tegurina.

Eerik Laid.

Koolil on tänapäeval palju kosilasi. Arvukad korraldus- alad ning mitmed maailmavaatelis- eetilised printsiibid püüavad juba kooli- eas lähemale astuda õpilasile, et sel teel võrsu- vais ühiskonna- liikmeis varakult äratada huvi ning arusaamist ideede vastu, mida nad esindavad. Kool muutub üldhariduslikku miinimumi taotle- vast õppe- asutusest üha enam ka kasvatusasutuseks. Tõsi küll, viimane nõuab õpe- tajiltki suuremat vaimsete ning ühiskondlike huvide taga- vara, suuremat oma- poolset algatust.

Uus idee leiab sissepääsu konsolideerunud mõttemaailma enamasti siis, kui see on pealetungivaks, aktiivseks pooleks. Kui teadmiste, tegeliku koolitarkuse, kasvatamisel on koolis olemas ühelt poolt õpilaste vastuvõttevõime poolt määratud ning teiselt poolt ametliku õppeprogrammiga määratud piir, siis sotsiaalse ning riiklik-rahvusliku kasvatuseteostamisel, õpilaste meelsuse ning vaimse hoiaku mõjustamisel on võimalused mitmeti avaramad ja õpetaja enese oskusest ning initsiatiivist sõltuvad. Pole kahtlust, et niikaua kui meie kodud ei suuda veel tarvilikus ulatuses teostada noorpõlve vaimset kasvatust, selle ideoloogilise palge vormimist, jääb suur osa siin täita koolil.

Ma usun, et viimane väide on kõigile koolieluga seotud isikuile küllalt tuttav ning on enamasti ka selleks kaldpinnaks, mida mööda uued ja vanad propageeritavad ideed püüavad libiseda kooli poolametlikku või ametlikku kasvatusprogrammi.

Kas nüüd muinsuskaitse on üldse ala, mil on sidet kodaniku, seega ka võrsuva kodaniku kasvatusel? Kas see pole mitte kitsas eriala, ühelt poolt teaduslike ja teiselt poolt administratiiv-korralduslike ülesannetega? Või on see koguni, nagu seda nii mõnigi vaikselt enda ette mõtleb, teatav kultuuriline luksus, nagu head kombes haritud olla tahtvas seltskonnas?

Muinsuskaitse peamine tegelik ülesanne seisab selles, et võimaluste piirides säilitada meie kodumaa eelajaloolisi, ajaloolisi, kunstiajaloolisi ning rahvuslikke mälestusmärke, meie esivanemate kalmeid, linnuseid, pühi puid ja kive, ajaloolisi ehitusi, kirikuid, losse, kunstiajaloolise väärtusega avalikke ja era maju, vanu lahingukohti, asulaid jt. kinnismuinasvaru, samuti meie maalt leitud või kogutud eelajaloolisi, etnograafilisi ning kunstiajaloolisi esemeid ja nende kogusid, ühesõnaga kõiki meie kodumaa minevikku iseloomustavaid ainelise kultuuri valdkonda kuuluvaid väärtusi. Mil määral neil muinsuskaitse alla kuuluvail esemel ja kollektsioonidel on teaduslikku tähtsust meie maa kaugema ning lähema mineviku selgitamisel, ei tarvitse käesoleva ajakirja lugejaskonna ees hakata lähemalt põhjendama. See on ulatuslik ning paljudel aladel veel üksikasjalikult hindamata ajalooliste dokumentide kogu, millede sisugi on meile sageli veel teadmata (näiteks veel läbikaevamata eelajalooliste muinasvarade juures). Juba küsimusesolevate muinasvarade sisuline tähendus ning kaal üksi õigustab siis nende säilitamiseks maksma pandud erilise riikliku muinsuskaitse korralduse, millesse on püütud aktiivsete kaastöölisena rakendada nii seltskonda kui ka koole¹⁾. Kuid peale sisulise külje, muinasvarade n. ü. enda väärtuse, on muinsuskaitse ka veel teatav ideoloogiline pool, mida saab suurel määral kasutada kooli kasvatusliku külje teenistuses. Meie koolilt on viimasel ajal üha enam nõutud, et see kasvataks õpilastesse riiklik-rahvuslikku iseteadvust, huvi ja herka meelt oma maa, rahva ja selle saatuse vastu. Soovitakse, et meie tulevane ühiskonnaliige oleks arvukate juurtega seotud maaga, mis on olnud igipõliseist aegadest meie rahvuse omanduseks, mida on aastatuhandeid viljelatud, vahelduva õnnega kaitstud ning omaks peetud.

Kuid iga pedagoog teab, kui raske on meelsust, teatavat vaimuhoiakut, kasvatada ainult aktuse kõnede ja maanitsuste abil. Deklaratiivne maailma-

¹⁾ Vt.: Haridusministeeriumi 1937. a. 12. mai ringkiri nr. 3256 koolides „Muinsus ja looduskaitse päeva“ pidamise asjas, Haridusministeeriumi Teataja 1937, nr. 12.

Sealsamas on juhatatud kodumaa muinasvarasid ning nende kaitse küsimust käsitleva tähtsama kirjanduse juurde.

vaade „ma olen rahvuslane!“ „olgem rahvuslased!“ on sel juhul, kui seda ei toeta kindel sisetunne, ütleja omaks võetud sügavam veendumus, nagu lubjavarv, mis esimesel koputusel hakkab laikudena maha varisema. Maailmavaade pole mitte ainult sugestiooni asi, see peab olema sisse elatud, tõsi-
asjadega põhjendatud ning kindlustatud.

Noorpõlve rahvuslik-riikliku maailmavaate kujundamisel on tähtis leida kinnispunkte, mis nagu naelad kinnitaksid nende mõttemaailma oma ühiskonna ning selle poolt asustatud territooriumi külge.

Muinsuskaitse, viies meid otsesesse kokkupuutesse meie maa kultuuri-
ajaloo ja selle mitmesuguste mälestusmärkidega, toites mineviku traditsiooni
kaudu meie rahvuslikku iseteadvust, on omane hoomataval määral meid
seesmiselt siduma maaga, mis on meie eluasemeks. Muinsus-
kaitse harrastamine ei tähenda ju mitte üksi selle korraldusliku, vormilise
küljega tegelemist. Kaitse tagajärjekas teostamine pole mõeldav, ilma et
meie lähemalt ei õpiks tundma ka kaitstavaid muinasvaru endid. Me tut-
vume maastikus kooli ümbruskonnas lähemalt kalmete, kääbaste ning linnuste
ehituse ja asukohaga, pühade puude, kivide ja hiitega, nende tähenduse ning
iseloomuga, külastame muistseid asula- ja lahingukohti, käime metsade
pimedais pelgupaikades, soosaartel ja koobastikes, kus meie esivanemad
olid sõjapaos, õpime tundma keskaegseid kabelivaremeid, kirikuid ja losse.
Kogu meie maa ajalugu tõuseb näidete varal elavalt meie silme ette. Me
õpime eelajalooliste mälestusmärkide kaudu, kasutades juhiseks vastavat
erialalist kirjandust¹⁾, tundma, kuidas meie esivanemad juba vähemalt meie
ajaarvamise algusest peale on olnud selle maa asukaiks ning peremeesteks.
Meil on igipõline ajalooline õigus sellele maale. Me näeme vanema raua-
aja (0—400 p. Kr.) kivilalmete levikust, kuidas suur osa meie tänapäeva
viljakaid põllulagendikke on rajatud juba siis meie esivanemate poolt. Talu-
poja kultuuril on Eestis vana traditsioon. Õppides tundma meie esivane-
mate kalmete inventari näeme, kuidas eestlaste kultuur on juba vanemaist
aegadest peale omapärane ja iseseisev²⁾. Sajandite kultuurelu poolt vormitud
ja paigale pandud objektiivne materjal muinasleidude näol näitab meile,
kuidas eesti kultuur pole minevikus olnud mitte ainult vastuvõtjaks ja laena-
jaks, vaid enamasti samal ajal ka väljaspoole aktiivseks ning andjaks pooleks.
Me teame muinasleidude ja kalmete tõendusel, et Soome on esimesil sajan-
deil p. Kr. koloniseeritud Eestist tulnud asukate poolt ning kuidas see on
olnud Eesti poolt kultuuriliselt ja majanduslikult mõjustatud veel terve aasta-
tuhat hiljem. Me teame, kuidas kogu raua-aja kestes (0—1227 p. Kr.)
Eesti on olnud ekspansiivne oma idapoolsete hõimlaste, vadjalaste ning inger-
laste suhtes; siit on sajandite jooksul üle Narva jõe valgunud trapreid,
kaupmehi, töö-, tarberiistu, ehteid ning relvi. Eesti kultuur pole, nagu
seda tõendab arheoloogiline aine, kunagi täielikult kuulunud ei ida,
ega ka lääne kultuuripiirkonda. Narva jõgi ja Peipsi järv ühelt poolt ning
Läänemeri teiselt poolt on juba aastatuhandeid olnud piiriks iseseisvale
ja elujõulisele kultuurtervikule. Eesti omapärane kultuur pole siis
uudistaim, mida kartuse ning kahtlustega viljeleme omariikluse ajal. Sel
on aastatuhandeid vanad traditsioonid meie kodumaal, see on hiigla puu,

¹⁾ Vt. märke I lk. 16.

²⁾ Võrdl.: Eesti Ajalugu I. Esiajalugu ja muistne vabadusvõitlus, eriti lk. 58 jj.,
121 jj., 139 jj. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu 1935.

mille tüvioksi ei murra Läänemere rannikul enam ükski poliitiline või kultuuriline ristuul.

Asustuse tihedus kalmete näol, aarde- ning kalmeleiud ja nende koostis pakuvad meile teatavat pilti ka meie maa majanduslikust olukorrast vana- mail aegadel¹⁾. Me kuuleme siingi, objektiivseile andmeile tuginedes, et meie maa juba kaugemast minevikust peale on moodustanud iseseisva majandusühiku, ajuti küllalt kõrge, naabermaadest etteulatuvagi elu- standardiga. Muistsed eestlased olid suhteliselt jõukas rahvas; hõbedat, Ida- ja Läänemaade münte, kalleid relvi ja orje liikus tol korral küllaldaselt meie maal. Peamiseks tuluallikaks olid põllundus ja kaubandus, nagu nad on seda praegugi. Ka meie maa majanduslikul iseseisvusel on siis kauge- male minevikku küündivad juured. Meie maa on meid rahuldavalt ela- tanud varem, miks ei peaks ta seda tegema edaspidigi?

Enamasti igast koolist kättesaadavas kauguses leidub igipõliste põllu- avade või metsade keskel maastikku uhkelt valitsevaid muistseid linnuseid²⁾. Vabadustahe, ühiskondlik tugevus ja ettevõtlik meel peegelduvad neis tum- mis, mõjuvõimsais mälestusmärges. Eesti muinaslinnad öeldakse olevat uhke- maid ja suurimaid monumente, mida soome-ugri rahvad on jätnud ajaloo rüppe. Ja kui kerge on elustada varaajalooliste ürikute, kõigepealt Läti Henriku kroonika kirjelduste kaudu, õpilaste ettekujutuses nende kantside ümber omal ajal peetud visa ning kangelaslikku võitlust. Seistes ekskursioonil muistse linnuse harjal kiindunud pilguga ümberolevasse avatud maastikku ja imelise pakitsusega südames esivanemate olnud võitluste ning elu ees, see veerand tundi tähendab noore naise või mehe ühiskondliku ja rahvusliku maailmavaate kujunemisele sagedasti enam, kui aastad kooliseinte vahel kuuldud kõnesid ja selgitusi. Südameverest väljakasvavad juured seovad meid, nagu võrsuvat puud, tugevasti ning alaliseks maapinnase külge, mis meid elatab.

Ajalooliste muinasvarade, losside, kloostrite, kirikute jt. lähem tundma- õppimine, eriti kohaliku ajaloo seisukohalt, näitab meile, kui võrd suhteli- selt vähe uut võõrad vallutajad meie kodumaale on toonud, kuidas nad paljudel aladel üle võtsid juba olemasolevad eeldused ning need edasi aren- dasid. Me teame, kuidas suurim osa meie keskaegseid losse tekib eesti muinaslinnade, kui omaaegsete strateegiliste, administratiivsete ning majan- duslike keskuste asemele (Tallinn, Tartu, Rakvere, Viljandi, Lihula, Otepää jt.) või nende kõrvale (Helme, Kolovere jt.), vanimad maa kirikud ehitatakse hiitele, kuidas meie kodumaa ajalooline ning praegunegi administratiivne jaotus (maakond, kihelkond) põlvneb suurelt osalt muinasajast. Me teame, et muistse eesti usundi sugemed on pändunud, ühelt poolt rahvakommete kaudu, teiselt poolt veel paiguti jätkuva hiite, pühade kivide ja puude kum- mardamise näol, meie päevini (veel esineb haiguste puhul ohvriandide too- mist pühadele puudele ja kividele Saare- ning Läänemaal). Toetudes meie kodumaalt saadud arvukate keskaegsete aardeleidude suhtelisele rikkusele, samuti asustusajaloolistele uurimistele³⁾, õpime üha enam nägema, et meie

¹⁾ Vt.: H. Moora, Eesti majandus eelajaloolisel ajal. Koguteos „Eesti majandus- ajalugu I“, lk. 7 jj. Tartu 1937. Vt. ka sama teose teisi peatükke.

²⁾ Vrdl.: E. Laid, Uusi andmeid Eesti muinaslinnadest. Ajalooline Ajakiri 1933, nr. 1. Sealsamas tsiteeritud muu vastav erialaline kirjandus. Uuem kokkuvõte samalt auto- rilt „Linnuste osa Muinas-Eesti ühiskonnas“ ajakirjas Sõdur 1937, nr. 1—2, 3—4.

³⁾ Võrdle Eesti Ajalugu II (Tartu 1937) vastavaid peatükke ning seal tsiteeritud kirjandust.

esivanemad veel kuni kaugele keskaega on elanud kultuuriliselt ning majanduslikult suhteliselt sõltumatult. Vana legend 700-aastasest orjapõlvest taganeb ühes tarbetu alaväärsustundega üha enam iseseisvusaegse noorpõlve ees. Uuemad uurimused meie maa poliitilise, majandus- ning linnade ajaloo alalt tõestavad meile ikka enam, et eestlusel, ka peale poliitilise iseseisvuse minetamist 13-ndal sajandil, on olnud jätkuvalt küllalt suur osatähtsus maa saatuse kujundamisel. Eesti kultuuri ning ühiskondliku mõtte areng muistseist aegadest tänapäevani on nii olles sündinud pidevamalt, kui seda üldiselt arvatakse; või õigem oleks ütelda, et vaatamata ebasoodsaile tingimustele ajaloolisel perioodil on eesti kultuuri kontinuiteet, tänu selle kultuuri tugevaile juurtele meie kodumaa, küllaltki hoometav.

Ideoloogilised perspektiivid, mida meile võimaldab muinsuskaitsega seotud kultuurilooliste mälestusmärkide lähem analüüs ja nende mälestusmärkide eneste tundmaõppimine, on siis küllalt kaugeleulatuvad. Meile selgub kujukalt, et me pole uustulnukad oma kodumaa pinnal, vaid põlisasukad. Me mõistame, et Eesti praegune kultuuriline, majanduslik ja ka poliitiline iseseisvus pole mitte juhuslik nähtus, ainult erakordseist olukordadest tekitatud, vaid et see on loomulik olukord, sündinud aastatuhandeisse ulatuva eesti rahva organisatoorse ning loova töö tulemusena ja maa geopoliitilisest asendist soodustatuna.

Perekonna, sugulaste ning hõimlastega seob meid lähemalt kõigepealt ühine traditsioon, ühised mälestused ja ühine kodu. Kodu on enamasti meie mõtete ning tunnete tugipunktiks ja jõuallikaks ka kaua hiljem elus, siis kui asume ise juba kas ajuti või alaliselt võõrsil. Samal viisil kodukoha ajaloolised mälestusmärgid, vanad kalmed, linnus, püha tamm või ohvrikivi, seovad meid igipõlise traditsiooni kaudu maa külge, mida meie esivanemad on asustanud. Kodukoha ajalool on ühiskonna liikmeile sama tähendus kui perekonna traditsioonil üksikisiku suhtes. See on selleks tugipunktiks, mille kaudu koduümbruskond end meelde tuletab; see on kiindumuse- ning huviallikaks kodukohale kaua hiljem elus. Mul on korduvalt olnud juhuseid, kus ajalehe sõnumi puhul uute muinasvarade kaitse-alla võtmise üle või muinasleidude kirjelduse puhul mind külastasid kodanikud, nende hulgas haritlasi aga ka lihtsaid inimesi tööliste ja käsitöölise ringkonnist, järele pärides oma koduümbruskonna muinasmälestiste ning kohtade üle. Enamasti on need inimesed juba pikemat aega olnud eemal oma sünnikohast ja küsimuses olevad esemed on nähtud lapse- või noorpõlves. Inimesed, kes oma koduümbruskonnaga on kokku kasvanud mälestusjuurtega, kel on tarve neid mälestusi edasi kanda ja elustada, need ei unusta nii kergesti oma kodu, ega selle kaudu ka oma sünnimaad. Koduümbruskonna harrastuse ning armastuse kaudu viib õige tee isamaa-armastuse juurde, see on juhtmõte, mida peaks kool mees pidama oma õpilaste ühiskondliku kasvatusel teostamisel. Koduümbruskonna harrastuse elustamisel on aga looduse ning sellega seotud looduskaitse¹⁾ kõrval, muinsuskaitse üks tähtsamaid tegureid.

Ka muinsuskaitse korraldusprintsipiina on kasvatuslikust seisukohast rakendatav. Seadus näeb ette, et kõik kalmeist, maast, veest jm. leitavad vallasmuinasvarad, mis on nii vanad, et nende omanikku ei teata, lähevad riigile. Ehkki riik sama seaduse põhjal maksab muinasleidude eest ka leiu-

¹⁾ G. Vilbaste, Looduskaitse ja kool. Eesti Kool 1936, nr. 6, lk. 409 jj. — Koguteos „Looduskaitse I“. Riigiparkide Valitsus, Tallinn 1937.

tasu, mis võrdub leiu täielikule antiikväärtusele, s.t. enamasti rohkem kui seda teevad mitmesugused altkäe ülesostjad, tekib sel pinnal siiski kodanike usaldamatusest riigi vastu konflikte. Leiud jäävad üles andmata, või need müüakse seadusevastaselt eraisikuile. Selles küsimuses ei parane olukord märgatavalt enne, kui meil laiemas ringkonnis, eriti maarahvastikus, tekib uus arusaamine, mis tunnustab ühiskonna eesõigust eraisiku omandusõiguse ees teadusliku ning rahvusliku väärtusega leidude ja kogude puhul. Ehkki oleks ebaõiglane väita, et säärane üldsuse huvide eelistamine oleks rahvale võõras, kuna teame, et suur osa meie muuseumide vaimse ning ainelise vanavara kogudest on saadud just rahva laiemate kihtide vabatahtliku kaastöö abil ja suuremalt osalt tasuta, pole olukord siiski veel rahuldav (või peaks ütleva: enam rahuldav?), eriti kui on küsimuses hinnalised leiud, mündid, hõbeaarded. Leidude omaalgatuslik teatamine on lähedalt seotud isikliku ja ühiskondliku aususe mõistega, mille kasvatamiseks võib suuresti kaasa aidata muinsuskaitse jätkuv ning tõhus propageerimine kooli kaudu.

Meil kaevatakse sagedasti nii maal kui linnas osa kodanike juures ilmsikstuleva arusaamise puuduse üle kultuur- ja loodusemälestusmärkide sisulise külje kui ka nende ilu kohta. Pole haruldased juhud, kus hoolimatul viisil lõhutakse või kahjustatakse ilupuid, varemeid, kalmeid või teisi loodus- või kultuuriloolisi mälestisi. Kõigil on elavalt meeles, kuidas mõni aasta tagasi ühe gümnaasiumi õpilased said hakkama vana ohvritamme mahapõletamisega, rääkimata endiste mõisaparkide tarbetust laastamisest ning hävitamisest nende uute omanike poolt. Kõigil neil juhtudel on peale vähesed teadlikkuse ka ilmselt tegemist teatava pieteeditunde puudumisega.

Pole mõeldav ei kultuuriline keskkond ega ka kultuuriline üksikisik tarvilise pieteeditundeta ümbruskonna vastu. Niikaua kui selle kasvatamiseks pole küllalt eeldusi perekonnas, on koolil siin täita tähtis ülesanne. Kooli kasvatusprogrammi selles küsimuses on võimalik tõhusalt teostada muinsus- ning looduskaitse kaudu. Kummagi korralduse üks põhiideid on pieteet, tähelepanu ning lugupidamine ümberoleva looduse ja kultuurimaistu iseloomustavamate ja väärtuslikumate osade vastu, nende ilu ning sisulise tähenduse nägemine ja hindamine.

Kuna nii muinsus- kui looduskaitse all olevad esemed seisavad looduses enamasti erijärelevalveta, olles nii-ütelda ümberoleva ühiskonna heatahtliku kaitse alla antud, nende vormilise kaitse teostaja, riigivõimu, mitte küündides neid alati üle vaatama, siis kasvatab nende esemete tundmaõppimine ning hooldamine noorsoos ühiskondlikku omaalgatust ja vastutustunnet.

Jättes seekord ruumipuudusel kõrvale muinsuskaitse seaduse lähema tõlgitsemise, samuti muinsuskaitse päeva sisustamise küsimuse, mille juurde allakirjutanul on põhjust edaspidi veel kord tagasi tulla, peatume veel lühidalt asjaolul, kuidas ja mil määral kool võib omalt poolt kaasa aidata muinsuskaitse tegelikule teostamisele.

Eeldades varemõeldu põhjal, et iga kool tarvilikuks peab oma õpilasi tutvustada ümbruskonnas leiduvate kaitse all olevate kinnismuinasvaradega, kalmete, hiite, linnuste, muistsete asula kohtade, vanade lahinguväljade, kultuuriloolise väärtusega ehitustega jt. ja et õpilasele räägitakse lähemalt ka muinsuskaitse tähendusest ning korraldusest, on igal koolil võimalik peamiselt kahes sihis tegelikult abistada muinsuskaitset, nimelt: esiteks kooli

piirkonnas leiduvate kaitse all olevate kinnismuinasvarade hooldamise ja teiseks uute ilmsikstulevate muinasleidude asjaomastele organitele teatavaks-tegemise kaudu.

Asjast huvitatud õpetaja, astudes organiseerimisel olevasse Haridusministeeriumi muinsuskaitse usaldusmeeste võrku, võib kerge vaevaga endale õpilasist moodustada muinsuskaitse rühma, mille kaudu ta võib perioodiliselt kontrollida kõigi kooli piirkonnas kaitse all olevate kinnismuinasvarade seisukorda. Haridusministeeriumi kui muinsuskaitset organiseeriva ja sel alal järelevalvet teostava organi silm ei ulatu parimalgi juhul pidevalt kontrollima kõiki tuhandeid üle maa registreeritud muinasvaru. Ajahammas ehituste juures, teadmatus ja vahel ka hoolimatus eelajalooliste muinasvarade, kalmete, ohvrikivide, linnuste jt. muististe kohtlemisel sünnitavad vahel kahju, mille õigeaegne teatavakssaamine on olulise tähendusega muistise hooldamisel. Linnuse platoole mõne kohaliku organisatsiooni poolt heas usus ehitatud spordiplatsi kasutamist võib ära keelata, kuid see ei korva enam määratud kahju, mida on saadud linnuse väärtusliku kultuurkihi hävitamisega ning laialipaiskamisega platsi alla võetud maa-ala tasandamisel. Ehitusi ning ehituste rühmi on hilja hakata parandama siis, kui lagunemise tunnused juba väliseltki on märgatavad. Sageli võib väikeste kuludega teostada hoonete jooksvaid remonte, mis hilinedes maksavad mitme võrra, või paisuvad koguni nii suureks, et asetavad terve muistise alalhoiu võimaluse küsimuse alla.

Ka uute ilmsikstulevate muinasleidude teatamisel Haridusministeeriumile võib kool palju ära teha. Võingi siinkohal rahuldustundega mainida, et ma teateid mitmegi viimasel ajal avastatud huvitavama muinasleiu üle olen saanud kohalikelt koolijuhatajailt ning õpetajailt. Õpilaste kaudu, eriti kui neid seks on ette valmistatud, kuulatakse koolis peatselt mõnest ümbruskonnas ilmsikstulnud uuest leiust. Sel puhul on suure tähtsusega teate kiire edasitoimetamine Haridusministeeriumile, ja kui võimalik, leid ajutisele hoiule võtta. Leiu ilmsikstuleku puhul on sageli teaduslikult eriti olulised asjatundja poolt leiukohal tehtavad tähelepanekud, mõõtmised ja pildistused. Leiukoha lähem tundmaõppimine tähendab eriteadlasele sageli sama, nagu oleks leiule kaasa pandud selle iseloomu ja päritolu selgitav kirjalik dokument. Kahjuks teatakse meil seda laiemalt veel vähe ja suur osa teateid saabub seevõrd hilja, et leiukoht ja ümbrus pole kohale minnes enam puutumata seisukorras. Kasvatagu kool selles küsimuses meie üldsust taibukamaks ja kiiremini reageerivamaks.

Lubatagu lõppeks puudutada muinsuskaitse alal veel üht küsimust, mis viimasel ajal meie avalikkuses on leidnud valesti tõlgitsemist ning mõistmist. See on osa meie ajalooliste ehituste, losside, mõisahoonete, kloostri-varemete, kabelite jt. säilitamise küsimus. Osa meie avalikust arvamisest ning seltskonnast, tuginedes rahvuslikele motiividele, leiab kõnesolnud ehitusmälestiste alalhoiu ning riikliku hooldamise tarbetu olevat. Väidetakse, et need on meile võõrad muistised, võõraste poolt meie maa vallutamise ajastul ehitatud, sisendades meisse ennem negatiivseid kui positiivseid tundeid ning assotsiatsioone. Kahtlemata võib see küsimus üles kerkida ka kooli ajaloo-tunnis ja me peame leidma sellele niihästi meie loogilist mõtlemist kui ka süümet rahuldava vastuse.

Allakirjutanu arvates on põhiliselt ekslik, kui hakatakse ajaloolisi mälestusmärke, mis igaüks omal viisil on erapooletuks dokumendiks, ajajärku

iseloomustavaks ürikuks, hindama ainuüksi nende omaaegse kuuluvuse järgi ühele või teisele rahvusele või seisusele. Ajalugu ei saa olematuks teha ja selle tahtlik ilustamine või võltsimine ei anna tunnistust ei julgusest ega aususest. Surnud, oma aja äraelanud esemete ning sümbolite kartuses, nende vastu viha kandmises peegeldub enim rahvuslik alaväärsustunne, eneses mittekindel olek kui iseteadvus. Me oleme suveräänsed peremehed omal maal; Vabadussõda võitis meile selle lõplikult. Kas peame uuesti hakkama varemeid võitma? Või on need hooned ja varemed meile, nagu kõigile kultuurrahaile, teadusliku ning kunstilise väärtusega materjal, mida meie oma rahvuslik teadus kui ka üldine teadus kasutab? Viimane seisukoht on allakirjutanu arvates niihästi loogilisem kui ka õigem.

Olles lõpule jõudnud teema käsitlemisega käesolevaks artiklikuks mõeldud raamis, võime eelneva põhjal veel kord väita, et nii muinsus-, kui ka looduskaitse on hoomatavad pedagoogilised tegurid, millede kaudu on võimalik koolis tähelepanendaval määral mõjustada õpilaste ühiskondlikku kasvatust. Muinsuskaitse tagajärjekas teostamine evib, arvestades selle mitmesuguseid eespool kõne all olnud kaasnähteid, meie kultuurielus küllalt suure tähenduse. Muinsuskaitse teostamise viisi ning ulatuse järgi hinnatakse sagedasti rahva kultuuri taset.

Me ei pöördu tagasi minevikku ja me ei ela mineviku jaoks, kuid meie ühiskonna ehituse alusmüüriks on ja jääb varemate põlvede töö. Nagu keegi ei ehita maja vundamendita, nii jääb eesti rahva kasvu ning seemise sirgumise eelduseks lähedane side vanemate ja esivanemate töö ning saatusga pinnal, mis on kuulunud ning saab alati kuuluma meile. Kõik meie kodumaa rahvuslikud ja kultuuriajaloolised muistised on tähtis ühiskondlik vara, mille eest igaüks on kutsutud hoolitsema.

Sõnalised ülesanded ja nende lahendamine.

Paul Parts.

Meil ilmunud algkooli ülesannete kogud sisaldavad kaht liiki ülesandeid: sõnalisi ja numbrilisi. Sõnalised ülesanded on aga rõhuvas enamuses niisugused, et nende lahendamiseks on vaja teostada ainult üht tehet. Niisuguseid ülesandeid võiks nimetada lihtülesanneteks. Need ülesanded on väga tähtsad uue aine seletamisel. Ükski reegel ega pikk seletus ei suuda asendada uue aine seletusel ja arusaamisel parajalt valitud lihtülesandeid. Need ülesanded aitavad õpilasil aru saada tehte tõelisest sisust ja aitavad teostada tehteid teadlikult, annavad toetuspunkti, millest lähtudes võib alati tehet teostada, kuigi reegel on ununenud. Lihtülesanded peavad moodustama need alussambad, millele toetub arvutamine, mitte aga reeglid, nagu see kahjuks sagedasti veel on. Reegli võib anda ainult siis, kui tehe on täiesti aru saadud lihtülesannete varal. Reegel peaks õieti tuletatud saama parajalt valitud lihtülesannete lahenduste kokkuvõttena. Arvutamise oskuse ja kiiruse omandamine peaks siis edasi sündima numbriliste ülesannete varal.

Sellest on aga veel vähe. Sellega pole kaugeltki veel saavutatud need ülesanded, mida seab aritmeetika õpetamine algkoolis. Kool peab andma elule mõtlemaid inimesi, kes oskavad suurema küsimuse lahutada lihtsamaiks ja siis neid osakaupa lahendada.

Mõtleva isiku kasvatamisel peab ka matemaatika kaasa aitama. Seda saab ja peab teostama sõnaliste ülesannete abil, mis lahenduvad mitte ühe tehte abil, vaid kus tuleb teostada mitu tehet. Nüisuguseid ülesandeid nimeksime liitülesanneteks.

Liitülesande lahendamisel peab laps selle jaotama lihtülesanneteks, peab otsima ja leidma ülesandes esinevate suuruste väärtuste kokkukuuluvust. Lihtülesandes esineb ainult kaks arvu ja nendega tuleb mingi tehe sooritada. Pearaskus seisab ainult selles, et otsustada, missugune neljast tehest tuleb teostada. Liitülesandes aga tuleb enne otsida, missugused arvud kokku sobivad ja siis alles saab otsustada, millist tehet teostada. Peale selle tuleb kaaluda, mis sihis lahendust teostada, et lõpptulemusele jõuda, mis ülesandes seatud. See mõttetöö on küllalt raske, kuid selle eest ka väga tähtis ja sellepärast peame senisest tublisti enam tähelepanu pöörama liitülesannete lahendamisele.

Mitmed meetodikud väidavad, et asjatu olevat lahendada ülesannet, millest näha, et seda on keegi varem lahendanud, et saada ülesandes esinevaid andmeid. Näit.: Isa kuuteenistus oli 85 kr., ema oma aga 35 kr. võrra väiksem. Kui suur oli nende kuuteenistus kokku?

Väide on õige selles osas, et tõesti see ülesanne on kellegi poolt varem lahendatud, kuid mõttetöö, mis vajalik selle ülesande lahendamiseks pole sugugi sellega vähenenud. Sellega pole meil vaja sugugi loobuda säärase ülesannete lahendamisest.

Liitülesannete lahendamine ei pea mitte kujunema arvude ja tehete kombineerimiseks, et saavutada numbrilist vastust, eriti kui see antud raamatu lõpus, vaid oluline on osata iga sammu põhjendada ja teada selle otstarvet. Nüisuguste ülesannete lahendamise oskuse kätte õpetamine õpilasele nõuab õpetajalt suurt tööd ja järjekindlust. Siin ei aita kuidagi ütlusest, et „mõelge ise“, vaid siin võib nimetamisväärsete tulemusteni jõuda ainult sihikindla juhtimisega.

Liitülesannete lahendamist tuleks teostada omaette, rühmitades neid, mitte aga üksikult laiali paisata kogu kursuse ulatusele. Lahenduse oskuse omandamiseks oleks vajalik liitülesandeid rühmitada ja paigutada neid kogusse eripeatükki, kust siis õpetaja neid leiab, kui selleks paras aeg. Liitülesannete lahendamist tuleks ette näha töökavades samuti, nagu seda tehakse teiste aine paladega. Teatava liitülesannete rühma käsitlus oleks kohane peale vastava aine pala omandamist. Sellega saavutaksime veel selle aine süvendamist ja eelmise kordamist. Näit., ülesannete lahendamine, kus esineb „võrra rohkem“ ja „võrra vähem“, oleks kohane peale liitmise ja lahutamise läbi võtmist. Ei ole sobiv neid rööbiti teostada, sest enne peab tehe selge ja aru saadud olema, siis alles võime üle minna liitülesandele, mis kasutavad seda tehet.

Liitülesannetega peame algama küllalt varakult. Ei ole mõeldav, et algaksime nendega alles V ja VI õppeaastal, vaid peame sellega algama juba I õppeaasta teisel poolel, kui lastel on omandatud teatud lugemis- oskus. Mõtlemise arendamine peab kaasas käima lapse üldise arenemisega. Ainult ülesanded peame koostama sääraselt, et lapsed sellega hakkama saavad.

Lapsed armastavad mõistatusi ja ülesanded on ka mõistatused, olgu nad ainult neile jõukohased.

Liitülesandeis ei ole tähtis, kui suured on arvud, mis neis esinevad, vaid ainult olenevus, mis neid seob. Sellepärast liitülesandeis tuleks hoiduda liiga suurtest arvudest, sest need ei soodusta ega kergenda lahendamiseks vajalikku mõttetööd, vaid ainult viidavad enam aega arvutamise teostamisel. Tagajärjeks on vähene ülesannete hulk, mis lahendatud ettenähtud aja jooksul. Liitülesandeis tuleks seega kogu tähelepanu pöörata mõttetööle.

Ülesanne: Juku ostis 2 sulge ja 3 vihikut. Sulg maksis 7 senti ja vihik 6 senti. Kui palju tuli Jukul maksta ostu eest?

Selle ülesande tavaline lahendus käib järgmiselt: Mida saame leida kõige esmalt? (Kui palju maksid suled?) Mida saame leida järgmiseks? (Kui palju maksid vihikud?) Mida saame nüüd leida? (Kui palju tuli Jukul maksta?)

Selles lahenduse käigus me algame mingite andmetega, võtame järgmised jne., kuni jõuame lõpplahenduseni, mis ülesandes nõutud. Seda lahendamise meetodit nimetatakse sünteetiliseks meetodiks, sest meie liidame esimese lihtülesande lahenduse andmetega ja kasutame seda järgmise lihtülesande koostamisel ja lahendamisel, kuni oleme jõudnud lõppeesmärgini.

See meetod on küll lihtne, kuid sagedasti lapsed koostavad säärase lihtülesande, mille lahendamist sugugi vaja ei ole ja mida ei saa kasutada edaspidi. Niisugune lahendamine arendab ainult vähesel määral seda mõtetööd, millest oli juttu eespool.

Kui mõtleme tegelikkusele, siis näeme, et harva võime toimida sääraselt. Näiteks koolimaja ehitusel ei tuleks vist kellelgi mõttesse hakata laduma kive ja palke üksteise otsa, kuni saab mingi ruum ja siis alles kaalutleda, milleks seda kasutada. Meie toimime harilikult sellele risti vastupidiselt. Meie teeme enne koolimaja plaani, kus võimalikult kõik ette nähtud ja alles siis hakkame materjali muretsema ja ehitama.

Niisugust meetodit me nimetame analüütiliseks. Seda teed tuleks meil käia ka ülesannete lahendamisel. Et see meetod on raskem sünteetilisest — selles vaevalt keegi kahtleb, kuid see on meetod, millega töötab teoinimene ja koolgi peab andma teoinimesi, kes suudavad ka midagi ise teha, mitte ainult ettekirjutuse järele tegutseda.

Näidis: Isa ostis 3 kg suhkrut ja 5 kg jahu. Suhkru kg maksis 46 senti ja jahu kg 35 senti. Ta maksis 5-kroonisega. Kui palju raha sai isa tagasi?

Koostan selle ülesande lahenduse skeemi analüütilisel teel. Mis on selle ülesande lõppküsimus? (Kui palju raha sai isa tagasi?) Kirjutame selle ja joonistame risküliku ümber:

Kui palju raha sai isa tagasi?

Mida peame teadma, et vastata sellele küsimusele? (Kui palju raha oli isal ja kui palju kulus ostudeks?) Kirjutame ka selle nii:*)

*) Lahenduse plaan tekib vihikus järkjärguliselt, siin on näidatud alati tervik vastava küsimuseni.

Kui palju raha sai isa tagasi?

Kui palju raha andis isa müüjale?

Kui palju raha kulus ostudeks?

Missugusele küsimusele leiame vastuse ülesandest? (Esimesele). Nüüd mõelge, mis peaksime teadma, et vastata teisele küsimusele! (On vaja teada, kui palju raha kulus suhkru ostmiseks ja kui palju jahu ostmiseks).

Kui palju raha sai isa tagasi?

Kui palju raha andis isa müüjale?

Kui palju raha kulus ostudeks?

Kui palju maksis suhkur?

Kui palju maksis jahu?

Kas ülesandes on antud, kui palju maksti suhkru eest ja kui palju jahu eest? (Ei). Mida peame teadma, et vastata esimesele küsimusele? (Kui palju maksab suhkur kg ja mitu kg seda osteti?). Ja kuidas saame vastata teisele küsimusele? (Kui palju maksab jahu kg ja mitu kg seda osteti?). Kirjutame ka selle ja siis on meie skeemil säärane kuju:

Kui palju raha sai isa tagasi?

Kui palju raha andis isa müüjale?

Kui palju raha kulus ostudeks?

Kui palju maksis suhkur?

Kui palju maksis jahu?

Kui palju maksab kg suhkrut?

Mitu kg suhkrut osteti?

Kui palju maksab kg jahu?

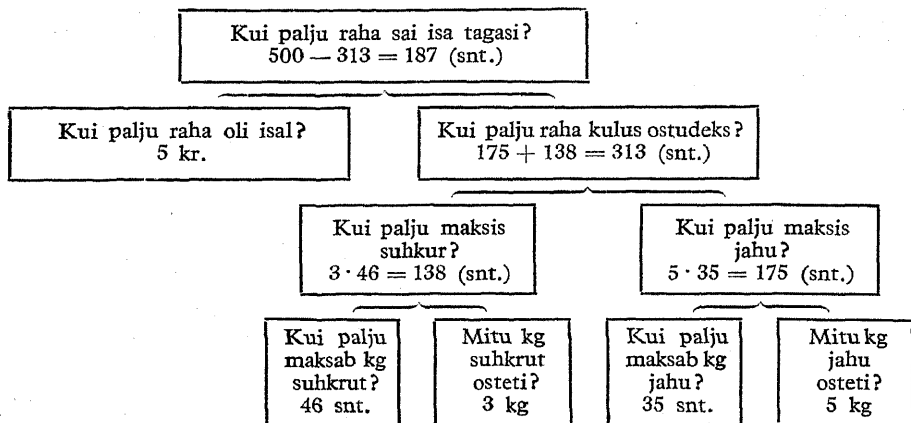
Mitu kg jahu osteti?

Kas teame ülesandest, kui palju maksab kg suhkrut? (Teame). Aga mitu kg suhkrut osteti? (Teame). Kas teame ülesandest, kui palju maksab kg jahu? (Teame). Aga mitu kg jahu osteti? (Teame).

Nüüd on lahenduse plaan koostatud, kõik vajalikud andmed kohal ja võib asuda tegeliku lahenduse juurde sünteetilisel teel. Pole enam kartust, et võime eksiteele sattuda.

Missugusest küsimusest algame ülesande lahendust ja kirjutame tema ette I? (Kui palju maksis jahu?). Mida leiame edasi? (Kui palju maksis suhkur?). Missuguse numbriga kirjutame selle küsimuse ette? (II). Mis on kolmandaks küsimuseks? (Kui palju raha kulus ostudeks?). Mis on neljandaks küsimuseks? (See, mis kirjutatud ülemisse ristkülikusse).

Igasse ristkülikusse kirjutame ülesandest ja vahepealsetel arvutustel saadud arvud, siis see skeem ühes lahendusega kujuneks niisuguseks:

Säärase kirjaliku skeemi koostamine on ilmselt aegaviitev, kuid ega seda alati pole vajagi. Kui seda teeme liitülesannete rühmade sissejuhatusel, siis sellest aitab ja kui edaspidi teostame seda suuliselt, siis see sisuliselt enam asja ei muuda. Vajalik on, et enne lahendusele asumist oleks terve lahenduse käik teada.

Niisugust teadlikku liitülesannete lahendamist tuleks nõuda alates IV õppeaastast, kuid vähesel määral tuleks sellega algust teha III õppeaastal, alates ülesandeist, kus esineb kaks tehet.

Liitülesannete lahendamine I õppeaasta lõpul, II ja ka III õppeaastal sünnib harilikult sünteetilisel teel. Sissejuhatus sellele moodustavad lihtülesanded, kus on antud andmed, kuid puudub küsimus. Selle moodustavad õpilased. Näit.: Uno korjas 8 sentit ja Hilda 12 sentit. Mida võib siin leida?

Liitülesannete kirjalikul lahendamisel kasutatakse mitmeid kirjaviise. Esitan nad eespooltoodud ülesande kohta.

I.

1. Kui palju maksis jahu?
 $5 \cdot 35 = 175$ (snt.).
2. Kui palju maksis suhkur?
 $3 \cdot 46 = 138$ (snt.).
3. Kui palju raha kulus ostudeks?
 $175 + 138 = 313$ (snt.).
4. Kui palju raha sai isa tagasi?
 $500 - 313 = 187$ (snt.).

V.: Isa sai tagasi 187 senti.

II.

1. Jahu maksis $5 \cdot 35 = 175$ senti.
2. Suhkur maksis $3 \cdot 46 = 138$ senti.
3. Isal kulus $175 + 138 = 313$ senti.
4. Isa sai tagasi $500 - 313 = 187$ senti.

V.: Isa sai tagasi 187 senti.

III.

1. $5 \cdot 35 = 175$ (snt.).
2. $3 \cdot 46 = 138$ (snt.).
3. $175 + 138 = 313$ (snt.).
4. $500 - 313 = 187$ (snt.).

V.: Isa sai tagasi 187 senti.

Aegaviitvaim ja ruumi raiskavaim on I kirjaviis. Lühim on mõistagi III kirjaviis. Kokkuvõtlikem nii seletuse kui arvutuse poolest on II kirjaviiis ja seda tuleb kasutada, kui nõuame lahendust seletusega. I õppeaastal ja II õppeaasta algul tuleb kasutamisele ainult III kirjaviis, kuna küsimused esitatakse suuliselt. Vastuse kirjutamine on oluline, sest see näitab, et lahendus on lõpetatud.

Käsitöö õpetamisest algkoolis.

Linda Pärl.

Kuigi käsitöö on inimkonna mõistusliku tegevuse esimesi avaldusi ja pole mõeldav olukord, mil inimene saaks täielikult vabaneda käelisest tegevusest, on käsitööl kooli õppeainena ometi võrdlemisi lühike minevik.

Esmakordselt käsitellakse käsitöö õpetamise küsimust koolis 17-ndal sajandil, mil J. A. Comenius leiab, et õpilased peaksid käsitöö aladest tähtsamatega tutvuma vähemalt selles mõttes, et nad kõigest sellest saaksid teadlikuks, mis inimkonna elus toimub, või et nad oma kalduvustega tutvudes orienteeruksid kergemini edaspidises elukutse valikus, — märkides ühtlasi seejuures, et käsitöö algmed tähendavad seda, et lapsed õpiksid oma ea kohaselt lõikama, siduma, kokku panema, kääre tarvitama jne.

J. J. Rousseau näeb käsitööõpetuses suurt ökonoomilist tähtsust. Tema kasvandik Émile õpib teatavasti tisleri ametit, et igaks juhtumiks oma elu kindlustada.

Seesugused mõtted liikusid üldiselt pärast Comeniust niinimetatud looduspärase pedagoogika teoorias, kuid need ei saanud teatavaiks laiemaile hulkadele ega leidnud rakendust tegelikus koolitöös. Alles 18-nda sajandi lõpul hakatakse nõudma käsitööõpetuse viimist kooli. Selle mõtte energiliseks teostajaks ja õhutajaks saab F. Kindermann, kelle nõudel hakatakse paljudes koolides käsitööd õpetama. Sel ajal nähti käsitöö õpetamises peamiselt majanduslikku kasu, kuigi kasvatuslik moment esines õige tunduvalt juba kõnesoleva mõtte tärkamisel.

Tänapäeval ollakse jõutud kindlale arusaamisele, et käsitööõpetusel algkoolis on eeskätt suur kasvatuslik tähtsus, alles teises järjekorras võib kõnelda selle rahvamajanduslikust kasust.

Käsitööõpetus mõjustab lapses nii vaimseid kui ka kehalisi võimeid; ta arendab ja kasvatab lapses juba loomulikult peituvat tegevustungi tööarmastuseks, arendades seega vöorust, mida nõuab inimeselt nii perekonna kui ka rahva ühiselu ja mis lapsele enesele kui ka tema kaasinimestele on kasuks ning edaspidise elu heaolu pandiks. „Virgad inimesed on ka moraalset tugevad“, ütleb õigusega F. Kindermann.

Rääkides käsitöö õpetamisest kui niisugusest algkoolis, ei mõelda meil sellele ainele ühesuguse sügavusega. Eriti teravasti annab end tunda käsitöö peamise tähtsuse — kasvatusliku momendi unustamine. Paljudel on käsitöö õpetamisest rääkides silme ees lihtne käsitöö õpetamine või jälle kunstikäsitöö ja neist seisukohtadest lähenetakse sellele ainele ja hinnatakse seda õpetamisel.

Tänapäeva algkooli käsitööõpetuses tuleks näha siiski palju rohkem. Iga valminud eseme taga seisab õpilane, selle looja, kes on pannud sellesse kõik oma tehnilised võimed ja materjali käsitamise oskuse, kes oma mõtteis on loonud esemele ilustuse ja selle siis tegelikult esemele kandnud. Kui palju arutööd, kui palju püüdmist ja mõtlemist vajab õpilane kõigi nende paljude probleemide lahendamiseks, mis kerkivad tal töö juures! Kui tihti peab siin laps mõisteid ja otsustusi ühendama ning järeldusi tegema! Selle kõige juures saadab lapse mõistuslikku tegevust kogu aeg elav fantaasia. Viimasele omakorda järgneb hingeelu seaduspärasuse kohaselt tahe: kui laps on loonud oma vaimusilma ees teatava pildi valmistatavast esemest, siis tahab ta seda teostada. Siin laps väga tihti pörkab tehniliste raskuste vastu ja tal tuleb abiks võtta mõistust ja teadmisi, et raskusi ületada.

Iga uue valmistatava eseme juures saavad lapse fantaasia ja tahe uusi tõukeid ja uut toitu. Sellest nähtub, kui tähtis on, et algkooli käsitöö ikka ja ikka jälle õpilasile uusi ülesandeid püstitaks, et alati oleks esikohal loomismoment, aga mitte ainult teatava tehnika harjutamine.

Kahjuks juhtub meil algkoolides tihti, et õpilasile antakse ülesandeid, millele kallal neil tuleb töötada pool, sagedasti isegi kogu õppeaasta. Nii-sugusel korral kujuneb töö õpilasele vaid tehnika mehaaniliseks harjutamiseks, jättes loiuks lapse vaimujõudude tegevuse. Seepärast pole otstarbekohane lasta valmistada algkoolis suuri vaipe ja rikkaliku pilutikandiga kaunistatud laudlinu, nagu neid kahjuks võis näha õige suurel arvul 1935. a. Tartus korraldatud koolide üldnäitusel.

Teiseks on väga tähtis, et koolis valmistatavad käsitööd juurduksid lapse elust, lapse tegevusringist, millele peab olema teatavasti lähedane ka iga muu õpetus algkoolis.

Iga valmistatava eseme headuse ja ilu pandiks on lapse huvi selle vastu. Niipea kui laps ei tunne huvi oma töö vastu, kui teda töötamisel ei saada tööroõm, on käsitööõpetus kaotanud olulisema osa oma mõttest.

Arvestades eespool öeldut ei tohiks teatava eseme valmistamine algkoolis kunagi olla õpilasele täpselt ette kirjutatud, nagu see oli varemil aegadel. Iga töö olgu nii valitud, et see jätaiks lapsele vabaduse väljendada selles oma fantaasiat ja ideid. Allakirjutanut oli võimalus näha üht algkooli II klassi käsitöötundi, kus õpilasil oli ülesandeks sepitsemine tammetõrudest ja kastanitest. Selles tunnis püüdis õpetaja võimalikult täpselt dikteerida õpilasile iga töövõtte, iga liigutuse, pidurdades tunnis korduvalt õpilasi, et neid panna ühtaegu suurima auku kastanisse, teritama tarvitatavaid tikke jne. See töötund kujunes seetõttu distsipliinituks, sest õpilased, kes harilikult niisugust tööd väga armastavad ja suure innu ja õhinaga olid teostamas nende fantaasias küpsnud pilte, said korduvalt segatud ja pidurdatud ning tagajärjeks oli nende meelekibedus ja õpetaja halb tuju, kelle sõna see „äärmselt halb klass“ ei olevat kuulnud.

Kui 18-ndal sajandil, mil käsitööõpetus esmakordselt kanti kooli õppeainete nimestikku, nõuti õpilastelt šablooni järgi harjutavat töötamist, siis käesoleval ajal, kus kooli käsitööõpetus taotleb õpilase isikupärasuse säilitamise ja iseseisva mõtlemise ning maitse ja tööarmastuse arendamise kaudu eeskätt kasvatuslikku ülesannet, ei tohiks me niisugust õpetamisviisi kuidagi lubada.

Käsitöö olgu täiel määral individuaalne töö; kõik valmistatavad esemed valitagu õpilaste huvide ja tarviduste ringist nii, et nende valmistamine

tunduks mitte väljastpoolt nõutavana, vaid omal algatusel ettevõetavana, mille juures ollakse hoole ja andumusega.

Algkooli käsitööõpetus peab olema rajatud töökooli põhimõttele. Käsitöötundides töökooli põhimõtet rakendades pole kunagi karta, et seejuures klassi ühtlus kannataks. Lapsed ühel vanuse astmel omavad ju enam-vähem ühesuguseid tarvidusi, neil on ühesugused mängu kui ka riietuse vajadused. Samuti on siin õpetajal tuhandeid võimalusi, millede kaudu ta võib õpilasi märkamatuult juhtida teatavate esemete valikule ja valmistamisele.

Kuna lapse töörõomust johtub õhutus igaks loovaks tööks, siis on äärmiselt suure tähtsusega, et õpilased saaksid valmistada eneste meelepäraseid töid, olgu need tööd siis lapse enese tarviduseks või kingituseks vanemaile või õdedele-vendadele.

Kõike eespool öeldut arvestades peaksime jõudma nii kaugele, et meie algkoolidest kaoks igasuguste proovilappide valmistamine. On ju päevaselge, et niisuguste töödega laste töörõomu ning töötahet ei suurendata, vaid pigem küll hävitatakse. Millist huvi küll võiks tunda 12-aastane tütarlaps kududes väikese lapi, millele hiljem peab lõikama keskele augu, et sellel siis õppida nõelumist. Hiljem pole tal niisugust lappi kuskil võimalik kasutada ja kui ta selle eseme koju viib, võib ta kuulda isegi emalt etteheiteid, et on asjatult raisatud materjali. Ja millist õhutust, millist töö- rõomu võib tunda laps niisugusel korral? Tahame käsitleda koolis suka nõelumist, laseme õpilasil kodust puhta suka, mis vajab parandamist, kaasa tuua ja nii juba vastaval esemel õpetame neile selle parandamist, milline tööviis on igatahes näitlik ja arusaadav igale õpilasele. Algkooli käsitöö- õpetusele tuleks vaadata ikkagi teisest seisukohast kui kutsekooli käsitöö- õpetusele. Kui meie kutsekoolis laseme õpilasil valmistada mitmesuguseid proovilappe, paberist ja marlist mudeleid, siis algkoolis ei tohiks seda mitte teha.

Käsitööesemete valmistamine on tehnika ja materjaliga seoses olev töötamine, mis on määratud asja või eseme otstarbest. Seepärast on tähtsaimaks nõudeks algkooli käsitöö õpetamisel viia õpilased nii kaugele, et nad vastavalt oma tarvetele oskaksid valmistada asju või esemeid ja tunne- taksid nõudeid, mis materjal ja tehnika püstitavad. Iga ese on ilus, kui tal on otstarbekohane materjal, vorm ja kaunistus. Asja materjal, vorm kui ka kaunistus on alati tingitud asja otstarbest. Mõni materjal võib olla väga ilus, kuid kui see pole otstarbekohane teatava eseme valmistamiseks, ei saa me seda kasutada. Samet näiteks kui materjal on omaette ilus, ometi ei kasuta me seda pesuesemete valmistamiseks, sest ta pole selleks kohane. Küll aga tarvitame sametit riietusesemena — kleidina, kus ta mõjub hästi oma tuhmi läikega ja pehmete üleminekutega valgusest varju. Nii on ka asjade vormi ja kaunistusega. Keegi meist ei valmista ümmargust või ovaalset voodilina, kuna see vorm pole kooskõlas voodiga ega täida ka oma otstarvet. Sellevastu laudlina vastavakujulisele lauale on see vorm sobiv ja mõjub kõigiti esteetiliselt. Kaunistades voodipesu ei paiguta me kaunistust lina keskele, kus see ei pääse mõjule ega täida oma ots- tarvet. Teatava laudlina juures võime seevastu kaunistuse paigutada lina keskele, kuigi ka siin niisugune paigutusviis pole sobiv igale linale, vaid on tingitud jällegi lina otstarbest.

Niisugust kriitilist suhtumist igale valmistatavale esemele peame püüdma sisendada õpilasile juba algklassidest alates. Ei ole ükskõik millist paberi-

materjali kasutavad õpilased käärilõigeteks ja millist rebimistööde juures. Kui käärilõige nõuab õhukest paberit, mis kokkuvoltimisel ei murdu, on paendlik ja hea kleepida, siis rebimistöödeks, millised võimaldavad maalilisi pehmeid üleminekuid nii kontuuris kui ka värvis, võime kasutada palju paremate tagajärgedega paksemat ja pehmemat paberit, isegi kuivatus- ja filterpaberit. Iga väikese karbi või korvi valmistamisel peab õpilane teadma milleks ta selle valmistab, et ta sellest olenevalt võiks leida valmistatavale asjale vastava vormi, mõõdud ja kaunistuse. Mida sügavamalt me nii juhime õpilased sisse elama vormide, värvide, ilu ja otstarbekohasuse nõudeisse, mida tugevamaks suudame kujundada õpilaste individuaalsust, seda väärtuslikumad on õpilaste tööd.

Taotelles käsitööõpetuses mainitud ülesandeid ja sihte, võime viia õpilased nii kaugele, et nad edaspidi ellu astudes suudaksid orienteeruda selles kiiresti vahelduvate moodside ja materjalide rägastikus, mis meie ajal valitseb. Ainult sel teel viime õpilased nii kaugele, et nad suudavad vahet teha maitseka töö ja „laagritöö“ vahel, et nad ära tunneksid, mis on väärtuslik, otstarbekohane, ilus ja mis inetu, ega edaspidi ellu astudes muretseks enestele esemeid selleks, et need on moes, vaid et nad oskaksid ühendada otstarbekohasuse ja ilu enestele sobivusega.

Lühidalt kokkuvõttes ütleksime: tänapäeva koolikäsitöö tähtsamaid ülesandeid on kasvatada õpilasis iseseisvat tervet maitset ja kriitilist meelt materjalide ja esemete hindamiseks.

Et käsitööõpetaja töö oleks kõigiti produktiivne, selleks peab iga käsitööõpetaja endale koostama igaks õppeaastaks ja igale klassile vastava töökava, mis oleks kohaldatud selle järgi, kas töötatakse linnas või maal, kas õpilased on jõukast või vaesest kihist. On ju teada, et kõik esemed, mis head ja otstarbekohased on linnalastele ei sobi kaugeltki maalastele valmistamiseks. Linnas leidub pea igas keskpärase jõukusega perekonnas diivan või sohva, kuid maal võib leida seesugust eset vaid mõnes üksikus talus. Niisiis, kui sohvapadi on sobiv valmistada linnalapsel, ei ole see igakord sobiv maalapsele, kes seda tegelikult kasutada ei saa. Samuti töötades vaesema või rikkama kihhi lastega, peaksime arvestama nende laste võimalusi ja tarvidusi.

Et igal käsitööõpetajal oleks võimalik koostada otstarbekohast töökava, siis on kehtivusele tungimas üldine nõue, et õppekava, mis on kohaldatud kogu riigi algkoolidele 1) haaraks kõiki algkoolile sobivaid käsitöö alasid ja 2) oleks võrdlemisi paindlik.

Mis puutub nimetatud nõudeisse, siis võib rahuldustundega märkida, et meil kehtiv õppekava neis kahes olulisemas osas rahuldab neid nõudeid. Praeguses õppekavas on loetletud võrdlemisi rohkelt algkoolile sobivaid tööalasid ja töid. Samuti rõhutatakse selle seletuskirjas, et igal õpetajal töökava koostamisel tuleks arvestada ümbruse nõudeid ja olusid.

Tutvudes I ja II klassi käsitöö õppekavaga, leiame siit rohkearvuliselt väga mitmekesiseid töid, mis õpilase arendamise ja kasvatusseisukohalt lähtudes on eriti tervitatavad. On ju üldiselt teada, millele ka ülal vihjasime, et lapsed sellel vanuseastmel vajavad rohkesti vaheldust ega suuda liiga kaua ja püsivalt töötada teatud ühe ülesandele kallal. Selles mõttes on eriti väärtuslikud õppekavva paigutatud paberilõiked ja paberirebimistööd. Niisuguste töödega võib saavutada minimaalse aja kui ka materjali kuluga maksimaalseid tagajärgi. On arusaadav, et need pole tööd, milledest meile oleks mingisugust otseselt nähtavat majanduslikku kasu, kuid

pedagoogilisest seisukohast on nad tähtsad ja viimasel ajal eriti hinnatud. Nad rakendavad lapse fantaasia elavalt tööle, kasvatavad õpilases julgust värvide käsitlemisel ja õpetavad teda leidma värvide kooskõlasid, mis on eriti tähtis esteetilisest kasvatuses ja on seega põhjanevaks eelhariduseks lapse edaspidisele, enam ja enam praktilisemaks muutuvale käsitööle, kus puudulik maitse ning kobamine end juba valusalt, sageli parandamatult tunda annavad. Väga kahju ainult, et meil sel alal puudub vastav eesti-keelne, igale õpetajale kättesaadav kirjandus. Viimase asjaoluga ongi vast ka seletatav mõnede õpetajate poolt eelnimetatud tööde alahindamine.

Mis puutub vanemate klasside õppekavva, siis on ka siin õpetajal võimalik töökava koostamisel arvestada ümbrust, olusid ja moodi. Tahaksin ütelda veel rohkem, see pole mitte ainult võimalik, vaid seda otsekohe nõuab kehtiv õppekava. Kui viimasel ajal õpetajaskonnas on palju ärevust tekitanud asjaolu, et viimase klassi tütarlaste käsitöö õppekavva on paigutatud kinnisega pükste valmistamine, siis pole siin kaugeltki mõeldud, et õpetajad üle kogu riigi peavad ilmingimata kõik laskma õpilasil sellelaadilise eseme õmmelda. Ei. Teame ju kõik, et linnades ja üldiselt ka maal nii valmistatud pükse enam ei kanta ja seepärast on ebapedagoogiline ja ebaõiglane nõuda õpilasil seesuguse eseme valmistamist, mida ta tegelikult kasutada ei saa ja mis muutub temale nii ütelda muuseumi-esemeks. Kui aga leidub maakochti, kus sellelaadilist valmistatud eset materjalist tingituna pooldatakse ja kantakse, siis võiks õpetaja sedagi arvestada.

Lastes õpilasil valmistada kummipaelaga püksid, jääb neil sel juhul kinniste kui ka nõõpaukude tegemine ära. Kuid seda ei saa lugeda käesoleval juhul paheks või puuduseks, arvestades seda, et õpilasil selles klassis tuleb valmistada padjapüür, kus nad saavad harjutada nõõpaukude õmblemist ja õppida ära ka teatava kinnise valmistamise. On ju algkool ikkagi üldharidust taotlev õppeasutus, mitte mingisugune kutsekool, ja siin ei saa me üheski aines varustada õpilasi põhjalike teadmistega, vaid meil tuleb pakkuda neile seda, mis vastab nende eale, nende huvidele ja mida nad ellu astudes kõige rohkem vajavad. Kuna padjapüüri õmblemine kehtivas õppekavas on paigutatud nii V kui ka VI klassi õppekavva, siis võiksime selle viienda klassi õppekavvast ka välja jätta, arvestades seda, et selle õppeaasta õppekava on koormatud õige rohkete ja aeganõudvate töödega ja on tõsiselt karta, et õpilased kahe nädalatunni juures kõigi nende töödega toime ei saa. Siinkohal tuleks meil ka arvestada seda, et niisugune ühelaadiliste tööde valmistamine mitmel õppeaastal järgimööda muutub õpilasele ainult mehaaniliseks töötehnikaks harjutamiseks ega seepärast taotlegi neid sihte, mis nüüdisaegne kooli-käsitööõpetus püstitab.

On arusaadav, et üleriigiline käsitöö-õppekava ei saa olla peensustesse tungiv, vaid selles on märgitud ikkagi üldiselt need tööliigid, mis üldse võiksid algkoolis käsitlemist leida. Täpse, ümbruse ja oludekohase töökava koostamine jääb ja peabki jääma iga õpetaja enese hooleks, kes tundes ümbruskonna olusid on suuteline ise koostama kõigiti vastuvõetava ja hea õppekava.

Kui käsitööõpetaja tunneb hästi oma ala ja omab küllaldaselt pedagoogilist takti, mida ju igas käsitööõpetajas eeldatakse, siis võib ta kehtiva üleriigilise õppekava alusel töötada väga heade tagajärgedega, sest iga õppekava headus oleneb ikkagi eeskätt sellest, kuidas seda on osatud rakendada tegelikus töös.

Töö korraldamisest maa-alkkooli juurde asutatud Noorte Kotkaste rühmas.

Riho Lahi.

1. Organisatsioonist.

Koolijuhatajate poolt 1937. a. kevadel noorsoo-organisatsioonide tegevuse kohta esitatud aruannete kokkuvõtetest („Eesti Kool“ nr. 9 — 1937. a.) selgub, et levinumaks noorsoo-organisatsiooniks Kodutütartade organisatsiooni järgi on Noorte Kotkaste organisatsioon 13953 liikmega Kodutütartade 14453 liikme vastu.

Eriti märkimisväärseks nähtub aga ülalnimetatud kokkuvõtetest, et Noorte Kotkaste organisatsioon on leidnud eriliselt laia leviku maal, kus üksi koolide juures tegutseb 639 üksust 10940 liikmega. Need arvud lubavad järeldada, et Noorte Kotkaste organisatsioon oma suunalt kui ka tegevuskavalt on kõige rohkem maaoludele vastav ja maa-alkkoolide juurde kõige otstarbekohasemalt rakendatav noorsoo-organisatsioon.

Aluseks võttes NK Peastaabi registreerimisandmeid käesoleva kooliaasta esimesest poolest võime veel rohkem veenduda, et ülaltoodu tõeale vastab, sest nim. organisatsiooni liikmete ja üksuste arv on 1937. a. sügiseks tõusnud paiguti 20—30% peamiselt maa-alkkoolide juurde loodud uute NK rühmade arvel.

Kuna aga Noorte Kotkaste organisatsioon asutati 1930. aastal, seega on alles võrdlemisi noor ja väljakujunemise järgus, on päris loomulik, et töö igal pool ei ole õigele alusele rajatud, sest nii lühikese tegevusaja jooksul ei ole suudetud välja koolitada laialdast asjatundlikku juhtide-kaadrit. Eriti teravalt annab see puudus tunda vast-asutatud üksustes. Ka ei jõua juhtivad keskused — Peastaap, malevate ja malevkondade staabid — organisatsiooni nii intensiivse paisumise tõttu anda tarvilisel määral instruksioone õigeks töö suunamiseks ja tegutsemiseks.

Kuna olen Noorte Kotkaste organisatsioonis tegutsenud rühma kotkana, vanakotkana ja malevkonna staabi liikmene organisatsiooni asutamisest, s. o. 1930. a. peale peamiselt just maarühmades, siis lubatagu esile tuua mõningaid praktilisi juhiseid oma kogemustest, kuidas korraldada maa-alkkooli juures asuvas Noorte Kotkaste rühmas tööd ühe aasta vältel.

2. Uute liikmete vastuvõtmine.

Tavaliseks aastase töö-perioodi alguseks tuleb koolide juures tegutsevaid rühmadel arvata koolitöö algust sügisel.

Esimeseks sammuks rühma staabil peaks olema uute liikmete juurdevärbamine. Enne liikmete värbamisele asumist tuleb aga kokku kutsuda lastevanemate koosolek. Eriti tarvilik on see nooremate ja vastasutatud rühmade juures. Koosolekul vanakotkas või mõni väljastpoolt selleks puhuks kutsutud juht selgitab organisatsiooni ülesandeid ja sihte ning tutvustab lastevanemaid töökäiguga organisatsioonis. Kus see vähegi võimalik, tuleks lastevanemaile esitada poistega näitlik koondus.

Kuna koolitöö alguses igas koolis peetakse traditsioonilisi lastevanemate koosolekuid, on otstarbekohane ülaltoodu põimida kooli lastevanemate koos-

oleku päevakorda. Loomulikult võib samal koosolekul paralleelselt selgitada ka Kodutütarde organisatsiooni sihte ja tööd. Kui lastevanemaid hästi ja õieti informeeritakse, on nende poolehoid ja heatahtlik kaasabi rühma tööle edaspidiseks kindlustatud.

Kohe tihedalt peale lastevanemate koosolekut tuleks korraldada selgituskoosolek poistele, millest võiksid osa võtta kõik koolis õppivad poisid. On soovitatav, et koosolek kannaks koonduse iseloomu vastavate tseremooniatega, lauludega ja mängudega. Vahepealseis selgitusis peavad poisid saama ülevaate organisatsiooni sihtidest ja tööst, aga ka kogu vastutusest, mis poisid organisatsiooni astudes enda peale võtavad.

Alles selle koosoleku järele jagatakse soovijaile sooviavalduslehed, vahet tegemata hea või halva poisi vahel. Soovitaksin sama põhimõtet silmas pidada ka staabi koosolekul sooviavalduste läbivaatamise ja vastuvõtmise otsustamisel. Kõrvale jätta ei maksaks ühtegi poissi, ka mitte neid, keda üldiselt tuntakse ulakaina ja kas või kurikaldumuslikena. Organisatsiooni sihiks ei tohiks kujuneda tublide poiste veel tublimaks kasvatamine, vaid just nende noorte kasvatamine ja päästmine, kes kipuvad ühiskonnale kaduma minema. Kui viiest vastuvõetud ulakast hiljem ollaksegi sunnitud neli organisatsiooni tööst kõrvaldama, siis vähemalt üks on suunatud ellu positiivselt.

Mõningal juhul annab häid tagajärgi sellistele poistele, kellel esineb mingi negatiivne omadus, katseaja andmine, s. t. poisile antakse tähtaeg, mille möödumisel järgneks organisatsiooni vastuvõtmine juhul, kui poiss on antud tähtaja jooksul suutnud oma pahedest võitu saada. Üksikuil juhtumeil võib poissi isegi rühma tööst katseaja vältel nn. „külalisena“ osa võtta lubada. Niisugune otsus tuleb vanakotkal poisile nelja silma all heatahtlikult ja isalikult teatavaks teha ja julgustada teda, andes tarbekorral nõu ja moraalset tuge pahede võitmisel. Ka halb edasijõudmine õppetöös, halb käekiri jne. on sellel teel parandatavad.

Näitena võiksin tuua poisi, keda koolis üldiselt tunti kui ulakat ja „pikanäpumeest“. Rühma staabi otsus vastuvõtmise suhtes oli eitav. Lubasin poissi siiski oma vastutusel kolme kuu jooksul „külalisena“ rühma tööst osa võtta, kuna poiss oli energiline ja kõigest hingest tahtis „marssida ja vormis käia“. Poisile otsusest teatades avaldasin lootust, et ta minu usaldust ei peta.

Tagajärg ületas lootuse: kolm aastat hiljem tegutses sama poiss juba rühma kotkana ja käitus teiste juhina kõigiti eeskujulikult.

3. Aastakoosolek.

On staabi koosolekul algajad vastu võetud, salkadesse määratud ja talvise tegevuse raamkava (vt. lk. 36) koostatud, kutsutakse kokku rühma aastakoosolek.

Koosoleku päevakorras võiks olla:

1. Avamine.
2. Koosoleku juhataja ja protokollija valimine.
3. Ülevaade möödunud tegevusaastast.
4. Talvine töökava.
5. Valimised.
6. Koha peal algatatud küsimusi.
7. Koosoleku lõpetamine.

Peale selle sisaldab päevakord muidugi mitmesuguseid kohapealseist oludest tingitud küsimusi, nagu varade (telgi, lipu jne.) soetamine, kodu asutamine, sissetulekute hankimine jne.

Ülevaate möödunud tegevusaastast annab vanakotkas või kotkas, rõhutamised eriti positiivseid saavutusi rühmas.

Staabi koosolekul koostatud talvise tegevuskava esitab rühma kotkas. Järgnevat läbirääkimistel võib esitada muudatusi ja täiendada kava.

Valimised toimuvad harilikul lahtisel hääletusel. Valida tuleksid eeskätt rühma staabi liikmed: kotkas, kotka abi, lippur, signalist. Vanakotkal peab olema leidlikkust ja oskust valimisi tarbekorral suunata nii nagu tema seda näha sooviks. Mingil tingimusel ei tohi aga tekkida mulje, et poiss valitakse seepärast, et vanakotkas seda soovis, vaid seepärast, et enamused poistest pooldas valitud.

Kuna salkade koosseisud on staabi koosolekul kindlaks määratud, tuleks samal koosolekul valida ka salgapealikud ja nende abid. Nende valimisel tuleks aga jaguneda salkade kaupa, nii et iga salk valib endale pealiku ja abi omaette. See tõstab salga ühistunnet ja paneb nii salgale kui ka poistekambale aluse. Tervikliku salga moodustamise otstarbel oleks rühma staabil soovitatav arvestada algajate salkadesse jaotamisel algaja enda ja salgapealikute soove, niipalju kui neid teostada võimaldub.

Koha peal algatatud küsimuste all enam siduvaid otsuseid ei tehta, vaid esitised protokollitakse soovivaaldustena ja täidetakse võimaluse piires.

Koosolek võiks lõppeda ühislauluga.

Koosoleku lõpetamisele võiks soovikorral järgneda 20—25 min. liikumismäng.

4. Koondused.

On nii tegutsemiseks kõik alused loodud, järgneb kavakohane töö koondustel.

Koondused jagunevad sisuliselt: 1) pidulikud koondused, 2) korralised koondused ja 3) töökoondused. Peale nende võib eritegevusena kõne alla tulla jalutuskäike, laagreid, vaidlusõhtuid, kursusi, võistlusi, praktilisi töid jne.

Pidulikke koondusi korraldatakse terve rühmaga, kuna korralisi ja töökoondusi korraldatakse peamiselt salgaga (pesaga), harvem ka rühmaga või perega.

Pidulikud koondused kannavad puht-tseremoniaalset ilmet ilma tööta ja mänguta, peavad vaimustama poisse nende püüdeis ja süvendama rahvuslikku meelsust ja noorkotkalikku vaimu. Neid korraldatakse algajate vastuvõtmiseks, töotuse andmiseks, tunnusväljendiste ja auhindade üleandmiseks jne. Soovitatav on, et ülalnimetatud sündmusi püütaks ühendada erilistel tähtpäevadel korraldatavate pidulikkude koondustega (org-i aastapäev, Vabariigi aastapäev, Võidupüha jne.). Pidulikke koondusi peaks juhutama rühma vanakotkas ja neist peaks võimaldatama osa võtta lastevanemail ja kohalikel seltskonnategelasil, eriti aga Kaitseliidu ja Naiskodukaitse tegelastel.

Tavalisi rühmakoondusi korraldatakse vajaduse järele. Väiksema koosseisulises rühmas võib neid kasutada salgakoonduste asemel kuni 2 korda kuus. Suuremais, 4—5 salgaga töötavais rühmades, eriti aga neis, kus vähemalt üks salk on komplekteeritud algkooli lõpetanud noortest, kellel raske on sagedamini tööpäevadel koondusele tulla, tuleks koondus korraldada pühapäeval ja mitte üle ühe korra kuus (kaasa arvatud ka rühma

pidulikud koondused). Tavaliselt kujunebki olukord nii, et rühma koondusi asendavad eriilmelised rühma kogunemised, nagu mardiohtu, vastlasõit, jõulukoondus, võistlused jm. Tavalisi rühma koondusi juhib kotkas, kusjuures vanakotkas nõuandjana kohal viibib.

Tähtsaim osa organisatsiooni sisulisest tööst toimub korralistel salgakoondustel. Normaalselt korraldatakse üks salgakoondus nädalas. Koondust juhib salgapealik (haukapesas haugas või pesavana). Niikaua kui salgapealik pole küllalt omanud kogemusi salgakoonduste iseseisvaks juhtimiseks, võiks teda abistada rühma kotkas või kotka abi.

Otstarbekohaseks osutub salgakoonduste korraldamisel järgmine kord: Kõigi salkade koonduste pidamiseks on kindlaksmääratud nädalapäev. Mõningail kaalutlusil, mille arutelu siin pikale viiks, osutuvad sobivaimaks nädala lõpp-päevad, eriti reede. Seda on arvestatud juba sügisel kooli tunniplaani koostamisel, kus reedesel päeval on tavalisest 2 tundi vähem. (Kooli juures töötav Kodutütarde rühm peab koondusi samal ajal.)

Iga salgapealik esitab igaks 1. kuupäevaks järgneva kuu üksikasjalise töökava, mille ta koostab rühma raamkava alusel kotka kaasabil. Selles kavas on iga koonduse kohta ette nähtud üksikasjaline ajajaotus ühes materjali näitamisega. Koonduse kestuseks on arvestatud keskmiselt 1—1,5 tundi.

Näide:

„Viikingite“ salga koonduse kava 14. jaanuaril 1938. a.

1. Avatseremoonia	3 min.
2. Puhtuse järelevaatus	7 „
3. Korraldusi ja arutlusi (käskkiri, rühma suusavõistlusest osavõtu küsimus)	12 „
4. Laul: „Me kasvame“ („Leelo“ IV, lk. 3)	5 „
5. Noorkotka 6. seadus	8 „
6. Rivi (tervitamine mütsita, salgakolonn)	10 „
7. Surnud aas (NK Käsiraamat II, lk. 177)	12 „
8. Mõttevõistlus. „Laev A sõitis Helsingist Tallinna, laev B Tallinnast Helsingi. Mõlemad algasid teekonda kell 4. Laev A sõitis tunnis 30 km, laev B — 40 km. Nad kohtusid merel. Kumb laev asus kohtamise momendil Tallinnale lähemal?“	5 „
9. Mäng: „Sõlmijate teatejooks“ (NK Mängude käsiraamat nr. 158)	15 „
10. Koondusjutt: „Värvukesed külmetasid“ („Laste Rõõm“ nr. 11 — 1937. a.)	6 „
11. Lõpptseremoonia	2 „

Kokku 85 min.

Koondusel oli poissi.

Puudusid 1)

2)

Koondus kestis minutit.

Kinnitan:

.....
(Vanakotka allkiri)

.....
(Salgapealiku allkiri)

Kava lehed omavad ühtlast formaati ja säilitatakse materjalina aruannete ja kokkuvõtete koostamiseks.

Reedel pärast tundide lõppu koguneb iga salk (välja arvatud vanaemaist poistest komplekteeritud salk) oma salgapealiku juhtimisel omaette

N. rühma tegevuskava 1. okt. — 1. maini.

	Rühma staabis	Rühma ettevõtted	Haukapesas	Noorte kotkaste salgas	Vanemate poiste salgas
Oktoober	Uute liikmete vastuvõtmine. Pealikud esitada kinnitamiseks. Poiste esitamine malevkonna (maleva) staabile tunnusväjendite saamiseks. Selkade- ja pesadevahelise paremuspunktide tabeli koostamine.	Poiste informatsiooni-koosolek. Rühma aasakoosolek. „Alati valmis“-võistlus.	Viisatus ja tervitamine. Valvel- ja vabalt-seis. Noorhauka seadused. 1. ja 2. komne. Taami ümbruskonnas. Puhtus on tervele alus.	Salga- ja rühma koonduse tseremooniad. Härgaste kommete kordamine. Tervitus ja vorm. NIK 1. seadus. Valvel- ja vabalt-seis. Enesemõõdet ja mõõdmine. Viijupruuna korrasdamine.	Esimine. Riviharjutus. Kauguste ja kõrguste määramine. Protokoll ja materjalide vorme. Vk. püsti materjalosa. Ehitame detektorvastuvõtja. Päästakõis.
November	„Alati valmis“ — võistluse protokoll esitada maleva staabile. Rühma registreerimisatseid saata maleva staabile. Käsitse sooritamine lehtede ära- kirjad esitada malevkonna staabile.	Mardiõhtu (vanad kombed). Kätsed ja erikatsed vanematele poistele. Algajate vastuvõtu töötuse and- mase ja organisatsiooni aasta- päeva pidulik koondus.	Noorhauka lubadus. 3. ja 4. komne. Koonduste tseremooniad. Valmistamine tunnukella mudeli. Närk jää!	Pühalik töötus ja selle andmise kord. Raudsed seadused. 6. seadus. Kogumine kolonni ja joonle. Piduliku koonduse tseremoonia. Mardiapäeva kombid.	Virgatsi kohused. Telgi ja välivoodi mudelid. Kirjandusõhtu. Relva hooletandereeglid. Male.
Detsember	Aastase tegevuse aruanne esitada maleva staabile. Kätsed jõulukoondusele.	Lindude toidulandade valmistamine ja ülespanemine. Vaeerelaste valmistatakse jõu- hurõnu. Pidulik jõulukoondus jõulupuuga (koos kodutütardega).	9. ja 10. komne. Kogumine kolonni ja joonle. Esimene sõlm. Valmistamine jõulupuule ilustusi. Tuli; tuli kui sõber ja vaenlane.	3. ja 4. seadus. Põõded ja patjal ja joondumine. Sõlmede kordamine; ätkusõlm. Tulepasa; tulesõnad; kabiituli; ettevaatusabinõud.	Laagriplatsi planeerimine. Sõlmede-tabeli valmistamine. Kuidas valmistatakse suuski? Kesadame suusamääret ja tör- vane suuski.
Januar	Suusavõistluste protokollid esi- tada malevkonna staabile.	Uusaasta pidulik koondus vähe- rahu aastapäeva mälestamisega. Rühma suusavõistlused (suusa- märgi võistlused).	5. ja 7. komne. Üks eesti laul. Pealinn; maakonnalinn. Haava sidumine. Jäljed linnel.	10. seadus. Põõded ja tervitus liikumisel. Esimene abi kursus. Signaalseerimine: morse. Jälgimine ja maakeerimine.	Esimese abi (samaritiilaste) kur- sus. Sanitaarpuu ja selle stusutus. Signaalseerimine: semafor. Laekessendid. Laagri kõök.
Vebruar	Kätsede sooritamise lehtede ära- kirjad esitada malevkonna staabile.	Kätsed ja erikatsed. Vabariigi aastapäeva pidulik koondus koos tööruuse andmi- sega (koos kodutütardega).	Taktsunn. Riitelipp; värvide järjekord; val- mistatakse või värvitakse. Hümn. Ühe kaugelase elulugu (Vabadus- sõjast).	Hümn. lipu ja vapi saamisluгу. Vabariigi põhiseadus. Kodukultuuriliseva korraldus- töödest osavõtt. Laagri korrapidaja kohused. Silla mudel.	Hümn. lipu ja vapi saamisluгу. Vabariigi põhiseadus. Kodukultuuriliseva korraldus- töödest osavõtt. Laagri korrapidaja kohused. Silla mudel.
Märts	Registreerida rühma pidu ja koostada selle kava. Koostada suvise tegevuse raam- kava.	Vastlakoondus või väljasõit suus- kadel. Kuldnoke pesakastide valmistamine. Rühma pidu (koos kodutütar- dega).	6. komne. Oma pesa liikmete elukohad. Vorm; tunnused; organisatsiooni märk. Meie loomad ja linnud.	5. seadus. Marsimine lauluga. Aasuste ja isikuile aadressid. Telgi; laagrivarustus; seljakott. Vastlakoombid ja -märgud. T eernärid.	Poo ettevalmistusi. Sihtvõimurjutus vk. püsstist (ruumis). Telefoni; stidesaandus. Kuidas valmistada laagris telk voodilindadest või pressidist?
Aprill	Poiste esitamine malevkonna (maleva) staabile tunnusväl- jendite saamiseks.	Maleturniir (nooremal kabe). Kuldnoke pesakastide ülespane- mine.	8. komne. Eitevalmistusi vanematepäevaks. Valmistamine vesiratta. Rändlõnnud. Pall välja!	8. seadus. Noorkotka samm. Esimene (raport). Imakaared. Telgi stusutamine; laagrivoodi. Toid aias.	Laagri kõök; toit; toitaained. Toid aias. Kodukaunistamine.

N. rühma tegevuskava 1. maist — 1. oktoobrini.

	Rühma staabis	Rühma ettevõtted	Haukpesas	Noorte kotkaste salgas	Vanemate poiste salgas
Mai	Saata kutsed vanematapäevast osavõtmiseks. Karsete sooritamise-lehtede ära- kirjad saata malevk. staapi. Registreerida laagri maleva staa- bis ja Koolivalitsuses.	Vanematapäev (koos kodutitlar- dega). Karsed ja erikatsed.	Käike oma kodutimbrusega tut- vuseks; asutused. Päikese ja värsket õhu tähtsus. Lilled kodukaunistajateks. Pallimängud Pussnuga; niiterdused; vile.	7. seadus. Tähti püstitamine. Mäta varustus ja tarkused. Hüpped; pesanall. Ettevalmistusi lõkkeõhtruks laag- ris. Tõiti aias; kätsepeenrad.	Ettevalmistusi lõkkeõhtruks laag- ris. Kätsepeenrad põlluviljadega; väetuskatsed; sordid. Laskeharjutus vk. püssist laske- tiirus.
Juuni	Kokkuvõtted laagrist.	Rühma (malevkonna) laagri. Vabadussõjas langenute mäle- tussamba ümbruse korraldamine. Võidupüha pidulik koondus (tun- nusväljend.) ja Võidupüha pi- dustused; rongkäik.	Tuletõrgeväe väljas. Vabadussõja sangarite tegusid ja elulugusid.	Tuletõrgeväe ja veektõrgeväe väljas. Geomeetriselised mõõtmised. Käbitule ärarohkimise abinõud, tulukatse seadus. Andmete kogumine lahingupaik- kade ja linnuste kaabaste jne. kohta.	Ettevalmistusi võidupühaks. Omni valmistamine öksrest. Purre. Koduümbruse ajalugu.
Juuli		Ujumiskursus.	Vesi ja puhtus.	Kodumaa maateadus. Elukoha ümbruse plaan. Kunstilik hingamine.	Uppiaja pääsrinne. Laskeharjutus vk. püssist laske- tiirus.
August	Sportivõistluste protokollid saata maleva staapi.	Sportivõistluste võistlus.	Mänge.	Ravi- ja maitsetaimed; nende kogumine. Ettevalmistusi lõkkeõhtruks.	Tuletõrge. Laskeharjutus vk. püssist laske- tiirus. Ettevalmistusi lõkkeõhtruks.
September	Korrastada asjaajamisraamatud. Koostada järgneva talvise tege- vuse töökv.	Avalik lõkkeõhtru oma kodukohas väljakoristamise lõppemise pu- hul ühtlasi NK töö tutvus- tamiseks.	Mänge.	9. seadus. Jiu-jitsu kursus. Kompass; orienteerimine.	Orienteerimisjooks. Jiu-jitsu kursus.

Käesolevas kui ka talvises kavas ei ole näidatud laule, mänge ja koondusjutte. Soovitav on, et need oleksid alati sisulises seoses käsiloleva tegevusega. Noorte Kotkaste Mängude käsiraamatu sihtrajatus võimaldab leida alati käsiteldavat ala süvendava mängu.

ruumi koondusele. Salga liikmed, kes koolis pärast tunde „istuma jäänud“, ei pääse koondusele enne, kui nad oma kohused kooli vastu täitnud. Kotkas ja kotka abi on järjekorras määratud nõrgemaid salgapealikuid abistama. Sama ülesannet täidab ka vanakotkas, liikudes ühelt salgakoonduselt teise, nõu andes, abistades ja virgutades poisse.

Nii välditakse maaoludes kokkutulemise raskused ja rakendatakse salgapealikud kavakindlale ettevalmistatud tööle. Pealegi ei ole vanakotkas otsestelt tööga väga koormatud.

Koonduste kavastamisel tuleks silmas pidada, et kogu koonduse käik oleks huviküllane, köidaks poisse tööle ja et tegevus oleks salgaliikmete arenemistasemele vastav. Aastailt nooremakooosseisulistest salkades leidugu koonduse kavas rohkem mängulist elementi, vanemail rohkem praktilisi harjutusi, tööd ja laulu*).

Kus see läbi viidav, tuleks peale korraliste salgakoonduste korraldada töökoondusi, kus koonduse kava ei koosneks enam üksikuist sugemeist mitmelt alalt, vaid terve koonduse kestes tehakse üht pidevat tööd. Niisugused koondused on mõeldavad peamiselt vanemaile poistele kohtades, kus kokkutulek ei tee erilisi raskusi. Koondus algaks ja lõppeks kas tseremooniaga, lauluga või hoopiski ilma kummatagi. Kestus keskmiselt 2 tundi.

Väljaspool kooli seisvaist noortest komplekteeritud salga koondusi võiks talvel samuti korraldada öhtuti kord nädalas. Sügisel ja kevadel peavad koondused kanduma pühapäevadele ja nende arv vähenema maksimaalselt kahe korrani kuus. Ka kannaks need koondused hoopis eri-ilmet. Nii tuleks katsete vastu valmistumine jätta iga üksiku poisi iseseisvaks tööks. Koondustel tuleks pearõhku panna erialaliste ja huvikohaste ülesannete täitmisele. Mänge asendaks suuremal määral sport, võimlemine, rivi, suusatamine jne. Sisemängudena tuleks kõne alla kabe, male, koroon, ping-pong jne. Tegevuskava oleneb suurel määral kohaliku elanikkonna erihuvidest ja harrastusist. Rakendatavad oleks põllumajandus, kalandus, aiandus, kodukaunistamine, laskesport, tehnika, elekter, tuletõrje, kirjandus, muusika jne. Käesoleva kirjutise ulatus ei võimalda pikemalt peatuda vanemate poiste töö korraldamise juures. Loodan, et edaspidi avaneb võimalus sel alal avaldada iseseisvat kirjutist.

5. Järgukatsed.

Järgukatsete sooritamine rühmas ei tohiks kujuneda mingiks eksamik, kus julge poiss hea õnnega võib katse sooritada ühe päeva jooksul „äraõpitud“ teadmistega. Seevastu teine poiss, kellel praktilisi oskusi, kogemusi ja noorkotkalikku taipu küllaldaselt, kukub „eksamil“ mõne teoreetilise pisiküsimusega läbi. Igal kotkal ja vanakotkal on igast poisist ja tema arenemisest ülevaade. Katsele tuleks lubada ainult neid, kelle arenemine kõigiti vastab sooritatavale katsejärgule.

Seega täidaks katsete sooritamise päev rohkem tseremoniaalset osa. Poiste suhtes on efektiivsem katsekomisjoni liikmeiks paluda vastavaid eriala

*) Lähemalt koonduste kavastamisest Noorte Kotkaste juhtide ajakirjas „Kotkas“: Haukapere koonduse kava — nr. 2 — 1937. a.
Salga koonduse kavastamine — nr. 3 — 1936. a.
Rühma koonduse kavastamine — nr. 10 — 1937. a.
Pidulik koondus — nr. 10 — 1936. a.

juhte malevkonna staabist, naaberrühmast, KL pealikute hulgast või väljastpoolt.

Normaalselt peaks iga poiss suutma iga aastaga ühe järgu võrra edasi, nii et algkooli lõpetaja omaks kotkapoja järgu. Noorkotka järguni jõudmine võib kõne alla tulla üksikute energiliste algkooli lõpetanud poiste juures. Kuid peetagu silmas: Noorte Kotkaste organisatsioon arendab poisse individuaalselt. Ärgu moodustatagu rühmast mingit järgukatseid sooritavat kollektiivi, vaid võimaldatagu poistel edasi jõuda, kui nad vastava arenemistaseme on suutnud saavutada.

6. Suvine tegevus.

Rühma ja salgakoonduste pidamisega, mitmesuguste tähtpäevade tähistamisega, talviste võistluste korraldamisega, katsete ja laagri vastu valmistumisega möödub talvise töö periood. Juba märtsikuuks tuleks rühma staabil koostada suvise tegevuse raamkava (vt. lk. 37). Kuna maikuuks siirdub rühma tegevus siseruumidest välja välistöödele, välismängudele, laagritarkuste õppimisele jne., siis võib NK rühma suvise töö perioodi alguseks täie õigusega arvata 1. maid. See ei ütle sugugi, et enne antud tähtaega väljas midagi ei või ette võtta. Just vastupidi: ka talvisegi tegevuse võimalikud üritused suunatagu välja värskesse õhku.

Olen püüdnud nn. „metsaelu“ algust märkida juba aprillikuuks kuld-noka pesakastide väljapanemise päevaga. Talve jooksul valmistatud mitukümmend pesakasti kaasas liigutakse rivikorras lauluga läbi küla. Seal hargnevad poisid gruppidega talude juurde, kus pannakse üles uusi pesakaste ja kohendatakse vanu (muidugi peremehe nõusolekul). Töö lõpeb tavaliselt rühma kodus vanakotka päevakohase vestlusega.

Maikuu tegevus rühmas kui ka salkades on üldjoontes suunatud laagri ettevalmistusele, põllumajandusküsimustele ja välistegevuse neile osadele, mille läbivõtmist talv takistab. Sport tõuseb aukohale, mängudest — pesapall, rahvasteppall, kurn, võrkpall, jne.

Tavaliseks nähteks on, et sel ajal tuleb vanakotkal kõigi abinõudega poisse pidurdada, sest samal ajal koolis toimuvad kordusnädalad, lõputööd ja intensiivsem õppetöö üldse nõuab õpilasilt omakorda rohkem pingutust.

Kooli lõpp viib rühma laiali, kuigi mitte kauaks, sest varsti tulla kokku rühma või malevkonna laagris. Laagri aeg, kestus ja koht tuleb kindlaks määrata juba talvel. Maa-oludes tuleb laagri aeg valida võimalikult enne jaanipäeva. Pärast jaanipäeva algav heinaaeg ja sellele järgnev vilja koristamine ei võimalda kõigil poistel enam laagrisse tulla. Ka on maapoistega raske korraldada üle 4 päeva kestvaid laagreid.

Järgmine kokkutulek oleks Võidupühal, kus Noored Kotkad täiel rindel kaasa aitavad.

Koondusi suvel on võimalik pidada ainult pühapäeviti. Sagedasti on poistel heinaajal ja viljakoristamise ajal pühapäevadki kinni. Seetõttu tuleks juuli-, augusti- ja septembrikuus ette näha ainult üks rühmakoondus kuus. Koonduste ajad tuleb kindlaks määrata juba kevadel enne laialiminekut. Needki koondused ei tohiks kanda talvise koonduse iseloomu, vaid tuleks asendada matkadega, välismängudega, kodukaunistamisega, aian-dusega või mõne muu praktilise tööga, kestusega 3—5 tundi.

7. Lõpetuseks.

Nagu juba algul nimetasin, on käesolev kokkuvõtlik kirjutus aastate jooksul omatud kogemustest välja kasvanud. Seega ei tule ülaltoodule vaadata kui eeskirjale või šabloonile. Iga rühm erineb teisest oma koosseisult, töö alustelt, juhtidelt ja oludelt. Vastavalt sellele tuleks ülaltoodust noppida välja ainult see, mis kohapealsesse raami sobib, põimida see oma rühma tegevusse ja kohandada.

Kogu rühma töö peab andma elurõõmsaid, praktilise meelega ja patriootiliselt häälestatud ettevõtlikke noori, mehi meeste ridadesse. Mida suurema huviga ja soojusega sellele tööle asume, seda rutemini tuleb aeg, kus korraküsimused koolis ei oma erilist tähtsust, seda rutem kaovad paljumanatud „kraade“ ja „külakaak“ minevikutüüpidega rahva hulgast.

Töö organiseerimisest noorteühinguis.

A. Kajassaar.

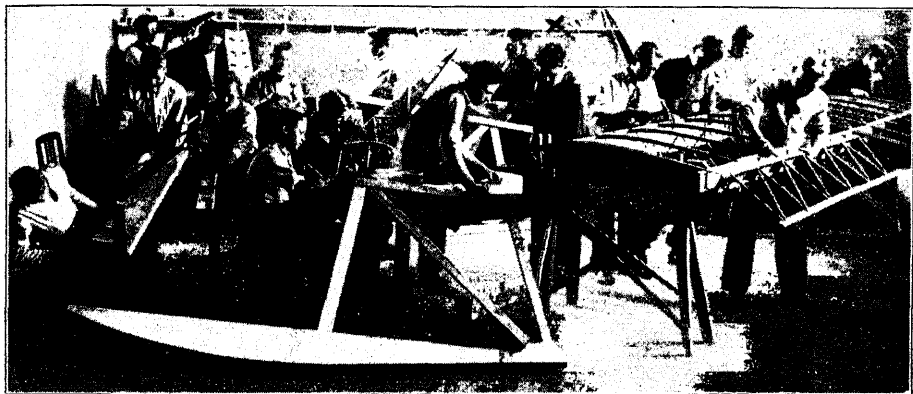
Käesolev kirjutus käsitleb töö organiseerimist Haridusministeeriumi 30. detsembril 1936. a. noorteühingute korraldamise määruse alusel organiseeritud noorteühinguis, arvestades ühe Harjumaa kooli juures tegutseva noorteühingu töö kogemusi.

Esmajoones puudutan küsimust, kas noorteühing peaks tegutsema kooli juures või täidaks selle ülesandeid mõne kohapealse organisatsiooni noorte osakond. Kaldun arvamisele, et noorteühing peaks tegutsema kooli juures ja seda järgmistel põhjustel.

1. Noortel ei katke side kooliga koolist lahkudes.
2. Õpetajad tunnevad ühingu liikmeid kui endisi õpilasi hästi, mis soodustab noorte tööle rakendamist nende jõu ja võimete kohaselt.
3. Kui noored jääksid kohapealsete organisatsioonide koosseisu, siis oleksid nad paratamatult kistud seltside vahelistesse hõõrumistesse, milline asjaolu, nende iga arvestades, eriti halvasti mõjub.
4. Noorteühingu kooli juures töötades ei tekita raskusi ruumide küsimus. Vähegi sobivad kooli ruumid võimaldavad tegutsemise ka noorteühingule.
5. Kooli juures on noorteühingul võimalus kasutada kooli õppevahendeid, õppeaeda jne. See võimaldab kokkuhoidu ja otstarbekohasust ühingu töö korraldamisel, samuti intensiivsemat õppevahendite kasutamist ja soodustab õpetada korrashoidu.
6. Koolil on õpetajaskonna raol vilunud ja eriharidusega juhid noorteühinguile.
7. Koolil on noorteühingu kaudu võimalus mõjutada ümbruskonna seltsielu suunda koolile ja üldsusele soodsalt.
8. Õpetajaskonnal avaneb võimalus jätkata kooli kasvatus- ja ka õppetööd, seega üldist kultuuritaset tõsta, milline asjaolu tööd koolis märgatavalt kergendab.

Arvestades elukohta jaguneb töö noorteühinguis kahte suurde ja üksteisest erinevasse rühma — maa- ja linnanoores. Ei ole ju mõtet linnanoores õpetada maamajandust ja teisi maal aktuaalseid alaseid, kui nemad sel alal ei tegutse ega saagi tegutseda. Samuti peavad maal jääma noorteühinguis teisele kohale tehnilised küsimused, sport jne., kuna esikohale tuleb paratamatult asetada maamajandus kui maaelu alus. Põllutöö oma eriharudega tuleb maanoorele teha armsaks. Mida rohkem põld saaki annab, seda rohkem võib põllumees endale lubada kultuurilisi mõnususid. Jättes kõrvale linnas asuvate noorteühingute tegevuse asun maal asuvate noorteühingute tegevuse vaatlemisele, pidades silmas, nagu varem mainitud, ühe maa kooli noorteühingu tegevust.

Esikohal peab olema maamajandus. Sellest väljudes peaks noorteühingus tingimata tegutsema Ülemaalse Maanoorte Ühendusega koostöötav Maanoorte Ring. Maanoorte ring peaks endasse mahutama kõik nõuded,

Noorteühingu liikmed purilennukit ehitamas.

mida esitab vajadus kasvada tubliks kodanikuks, samuti peaks tema tegevus olema avarate piiridega, et võimaldada kasvavale noorele meelelahutust, rahuldada tema sportlikke ja kunstilisi huve.

Seega peaks noorteühing tegutsema esijoonel põllumajandusega, siis muusikaga, kirjandusega, spordiga, ühistegevusega, näitekunstiga jne. Temas peaks kajastuma miniatuuris kogu maaelu ühes tema arenemisvõimalustega. See paneb mõtlema nii mõnegi asjasthuvitatud õpetaja noortepähi, et uus „koorem“ on liialt ränk. Järgnevate ridade ülesandeks on näidata teed, mida mööda sammudes võib üsna kergesti ja väikese vaevaga „koorma“ mäele viia.

Organisatsioon tegutseb nii, nagu teda juhitakse. Eriti tähtis on juhtide osa noorteühinguis, sest noored ei oska oma organisatsiooni ise korraldada ja selle tööd suunata. Küll aga on nendel tegutsemistahet ja indu. Maanoorte juhtide ülesandeks olgu töö korraldamine ja järelevalve organisatsioonides. Kaudsete abinõudega tuleb nendel täiendada ja süvendada noorele omase pealiskaudsusega ja kogenumatusega tehtud tööd. Tuleb takistada õletule vähetulusa leegi tekkimist, siin ja seal ülekeevat tegutsemisihast pidurdades. See nõuab vanemalt juhtidelt väga taktikindlat tegutsemist, sest kui kergesti ei või organisatsiooni tegevuse suurenemine muutuda noorte eest töö ära-

tegemiseks. Mitugi korda on esinenud juhtumeid, kus ülesanne, mille täitmine noortelt nõudis suurt tööd ja ajakulu, oleks kogenud töömehel täidetav mõne liigutusega. Ja see nagu meelitab töö ärategemisele.

Noorte töö ja tegutsemise juures tuleb peale töö kvantiteedi ja kvaliteedi erilist tähelepanu pöörata töö käigule. Töö kvantiteedi ja kvaliteedi kannatades tuleb hakata vigu otsima töö käigus ja need kõrvaldades töö lasta uuesti teha. Töö käigu kontrollimine ja vigade kindlakstegemine olgu noortehuji ülesanne, tööd tehku noored.

Ühel raamatunäitusel, kuhu oli välja pandud mitukümmend erialalist ajakirja, pöördusin küsimusega näituse korraldaja, ühe meie tuntud noorsooliikumise juhi poole küsimusega, kas on meil tarvis nii tohutut hulka ajakirju. Kõik nad kiratsevad lugejate vähesuse tõttu. „Mis teha, elu on kord juba

Noorteühingu põllumajanduse õppering heinataimi määramas.

nii mitmepalgeline. Peame katsuma oma kultuuri üles ehitada igakülgelt. Ennem olgu tempo aeglasem, kui et suure vaevaga ehitatav kultuurihoone oleks kolme seinaga,“ vastas kõnetatav. Ühinesin selle arvamiselega.

Kas siis võtta ühes noorteühingus käsitlemisele kõik need mitukümmend tähtsamat „elupalet“? Kindlasti ei. Tuleb valida elulistest elulisem, sellega alustada ja jõudumööda tegevust laiendada. Töö valiku juures püstitaksin järgmised nõuded: 1) praktilisus, 2) jõukohasus, 3) huvitavus, 4) lõpuleviidavus, 5) aastaaja kohasus. Kui noortele antavad tööülesanded on kõigiti läbi mõeldud ja eeltoodud viiele nõudele vastavad, alles siis võib noori rakendada nende täitmisele.

Nüüd astuvad tegevusse noored ja nende eneste keskest kerkinud juhid. Töö kogemusi arvestades võin kinnitada, et eriti juhtidel noorte hulgast on töö läbiviimisel suurim tähtsus. Töö läbiviimiseks võivad noored valida kollektiivse juhatuse või juhi vastavalt vajadusele. Sageli tuleb vanemal juhil ka juhtkond või juht noorte hulgast määrata, sest valimisel on noortel isiklik sümpaatia või antisümpaatia mõõduandvam kui valitava võimed.

Tegutseb noorteühing alles algastmel, või on tema tegevus kitsapiiriline, siis on tegevuse korraldamiseks ühingu juhatusest küllalt Kui aga olukord nõuab ja võimalused lubavad, tuleb tegevus rajada laiemale alusele. Hoiatuseks aga olgu veel kord juhitud tähelepanu eeltoodud viiele nõudele. Noorteühingu töö on kasvatustöö ja siin ei tohi tegutseda huupi.

Otstarbekohasem on noorteühingu töö eriharude juhtideks määrata asjast eriti huvitatuid noorte hulgast, neid võimaluse piirides ette valmistades. Hiljem, töö käigust tingitud, ei tohi tagasi kohkuda juhtide vahetamisest, kui see vajaliseks osutub. Juht, või tarbekorral juhid, koonduvad asjahuvilised ringiks ja juhivad ringi tegevust. Ringil peaks olema oma tegevusraamat, kuhu ringi tegevus lühidalt märgitakse. Teisi rakendusraamatuid tuleb sisse seada ainult äärmise tarviduse korral. Sest tegutsemist peab olema ikkagi rohkem kui temast kirjutamist. See väide rakendusraamatute kohta ei maksa noorteühingu kui terviku kohta. Noorteühingul olgu täpne ja nõudeile vastav raamatu- ja arvepidamine.

Elujõulised ringid jäävad püsima kauemaks ajaks. Muusikaringist kujuneb laulukoor või orkester, spordiringist sportlaste koondis jne. Enamarenenud noorte isetegevust ei suuda kohapealsed vanemad juhid enam oma teadmiste tagavaraga rahuldada. Tuleb hakata otsima abi väljastpoolt. Selle abi saamiseks on sobivam moodus otsida koostööd erialaliste keskkorraldajate ja põllumajanduse alal on loomulikult keskkohaks Ülemaaline Maanoorte Ühendus. Sealt antakse väga häid juhtnõure ja ka ainelist toetust võimaluse piirides. Laulukoor peaks kuuluma koostöösse Lauljate Liiduga, spordiring Spordi Keskliidu Noorte (S. K. N.) organisatsiooniga jne. Noorteühing ehk tervikuna Eesti Haridusliitu kui õppering. Kui otstarbekohaselt kekskohtadelt saadud juhtnõure kohapeal kasutada, on töö noorteühingus edukas ja jõukohane.

Meie maa on tihedalt kaetud ühingute võrguga. Mõned neist on niivõrd igapäevase eluga seoses, et elu ilma nendeta ei oskagi ette kujutada näit. piimaühingud, turbaühingud jt. Ühingute ringidest aga on kuulda tihti kaebusi juhtide puuduse üle. Arvan, et küsimus ei seisa juhtide puuduses, vaid nende oskamatuses juhtida ja korraldada ühingute tööd. Noortele tuleb noorteühingu kaudu luua kontakt kohapealsete ühingutega. Noori tuleb ette valmistada ühingute juhtideks. Selleks aitab palju kaasa noorte tegutsemine kooli kooperatiivides. Ühistegevus moodustagu ühe tähtsama peatüki noorteühingute tegevuses.

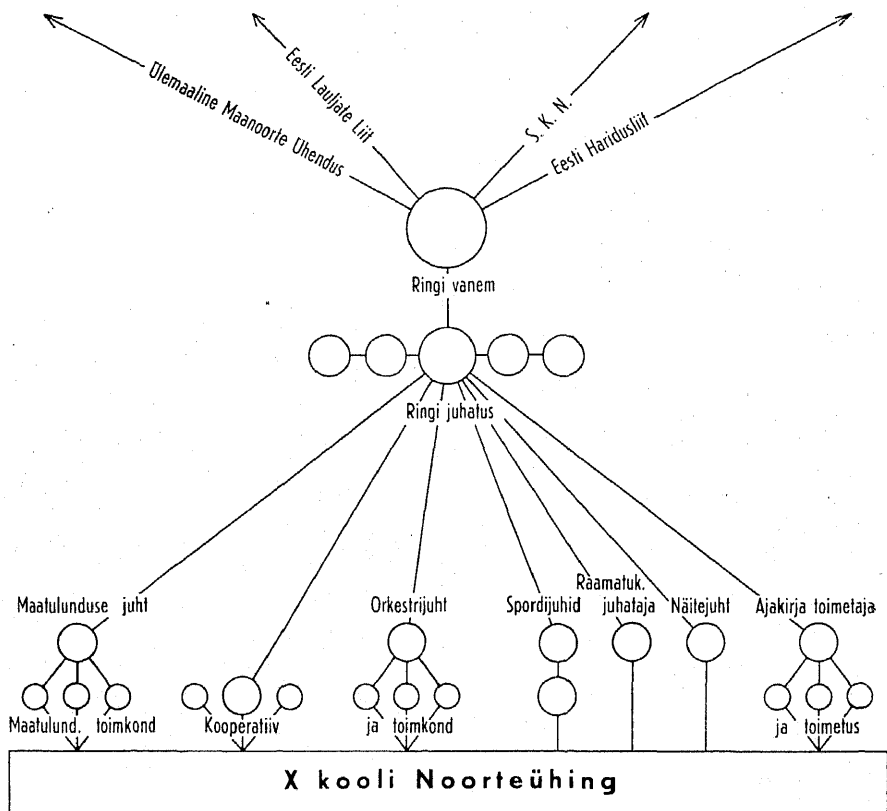
Juurdelisatud skeem kujutab graafiliselt ühe noorteühingu ehitust ja tema tegevuse korraldamist.

Kanepi kasvatamise võisiluse võitja oma kanepipõllul.

Kui noortele on kätte näidatud jõukohane töö, see kõigiti läbimõeldult nende kätte usaldatud, noor juhtkond tööjuhistega varustatud, siis jääb vanemale juhtkonnale veel ainult nõuanne ja järelevalve. See ei peaks olema raske.

Kuigi noored vahest oma töötuhinas vanemate juhtide poolt mõeldud suunast kalduvad veidi kõrvale, siis ei ole põhjust kartmiseks ega kurtmiseks.

On vahest paremgi, kui noored oma tööd püüavad luua oma näo järele. Pedantselt hoida noori nende töös ettemääratud kava piires oleks sama kui hoida karja taraga piiratud karjateel, selle asemel et lasta kari karjamaale. Kava määraku töö suuna ja eesmärgi. Ainult juhtumil, kui noored kalduvad eesmärgist kõrvale, astugu vanemad juhid nõuandmisega vahele. Püütagu töö nii korraldada, et kõik teed viiksid Rooma.

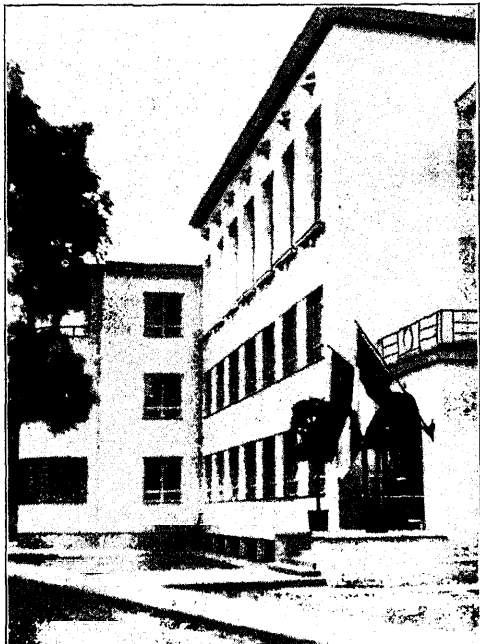
Uusi koolimaju 1937. aastal.

A. Kuut.

Ühtaegu kooli sisemise korraldamisega, nagu õppekavade ja õppe-
raamatute koostamine, õppeabinõude soetamine, õppejõudude ette-
valmistamine jne., on toimunud Eesti omariikluse ajal võimaluste
piirides ka koolide välisilme korraldamine, s. o. koolidele tarvilike
ruumide soetamine. Ei olnud ju meil sel alal palju pärandada vene ajast,
ja mis oli, nõudis ja nõuab veelgi ümbertegemist vastavalt uutele oludele ja
tingimustele. Võib siiski ütelda, et koolimajade korrastamine ei ole jõudnud
täiel määral sammu pidada kooli sise-
mise arenemisega. Meenutagem siin-
kohal vaid tõika, et paarikümne aasta
jooksul oleme suutnud teostada kuue-
aastase üldise koolikohustuse niivõrd,
et õpetuseta jäänud laste % on linna-
des ainult 0,6 ja maal 1,5 (ilma Pet-
serimaata 1,2), kusjuures koolist puu-
dumisi on 75 % ulatuses põhjustanud
laste haigus (Eesti Statistika, 1937,
detsember). Ka kesk- ja kutsekoolide
suhtes oleme jõudnud esimeste hulka
Euroopas.

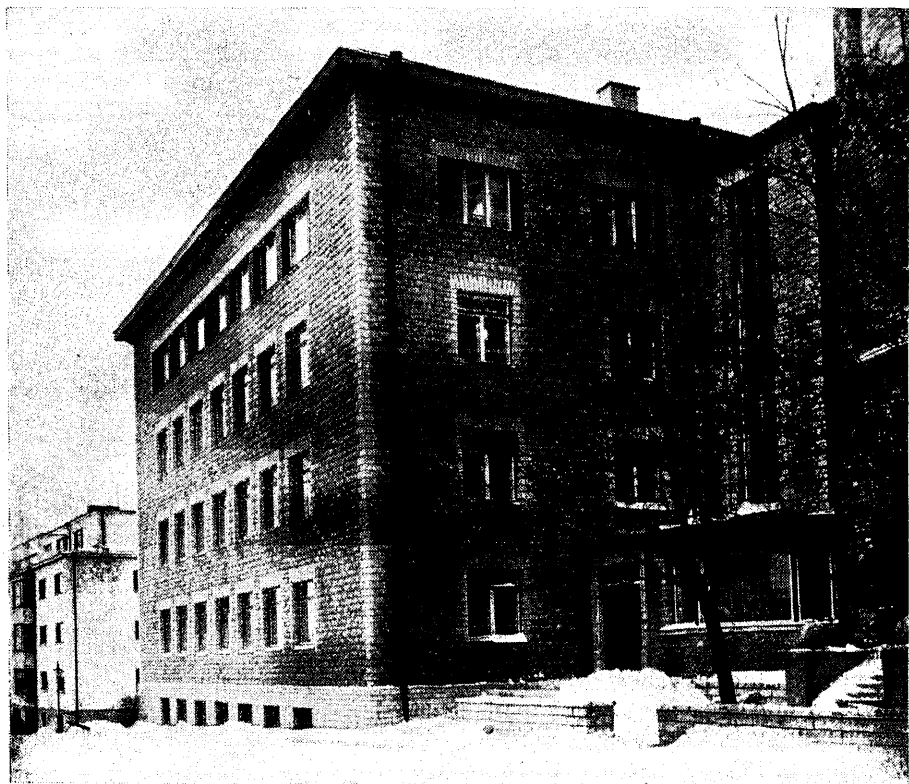
Kuigi Eesti iseseisvuse ajal on
püstitatud või ümber ehitatud umbes
450 koolimaja, nõuab koolide varus-
tamine vastavate ruumidega veel
palju kulu. „Eesti Statistika“ 1937. a.
jaanuari kuukirja (nr. 182) andmetel
töötas 1935/36 õppeaastal oma ruu-
mide puudusel teises vahetuses 50 alg-
kooli 1503 õpilasega ja 21 keskkooli
ja gümnaasiumi 671 õpilasega. Sama-
del andmetel õppis algkoolides 10.184
last (9,5 %) ja keskkoolides 522 õpi-
last (3,4 %) õhumahu suhtes (kuni
2,9 m³ õpilase kohta) lubamatuis ting-
imustes. Ka on klassitoad puudulikud valgustuse ja õhuvahetuse poolest.
See kõik näitab, et kooliruumide soetamisele ja korrastamisele tuleb pöörata
senisega võrreldes suuremat tähelepanu. Muidu ei suuda kõik see, mis on
tehtud koolide sisemiseks arendamiseks, anda neid tulemusi, mida me võik-
sime oodata ja ka vajame.

Möödunud 1937. aastal oleme koolimajade soetamise teel käinud edu-
rada. Päris uusi maju on ehitatud: Tallinnas kolmekordne kivimaja Prantsu-
selütseumile ja neljakordne kivimaja kodunduskoolile ja naiskütsekoolile,
Haapsalus kolmekordne kivimaja linna algkoolile, Harjumaa Rapla valla
Seli-Hagudi algkoolile kahekordne kivimaja, Virumaal Paasvere vallas kahe-
kordne kivimaja Rahkla algkoolile, Läänemaal Lihulas kahekordne kivimaja

Prantsuse lütseum Tallinnas.

Lihula algkoolile ja Vormsi saarel kahekordne puust koolimaja Hullo algkoolile, Tartumaal Kavildas kahekordne puumaja Puhja algkoolile, Võrumaal Põlgastes kahekordne kivimaja Põlgaste algkoolile, Erastveres kahekordne segaehitus Kanepi algkoolile, Pärnumaal Laatres kahekordne kivimaja Saadu algkoolile, Patil kahekordne puumaja Ristiküla algkoolile ja Viluveres kahekordne puumaja, kokku 13 koolimaja ja peale selle ümber- ja juurdeehitusi: Valgamaal lõpetatud Holdre ja Keeni algkoolide majade ümberehitus, Tartumaal — Kuremaa valla Palamuse, Võrumaal Krabi valla Krabi, Harjumaal

Tallinna linna kodunduskoolide maja.

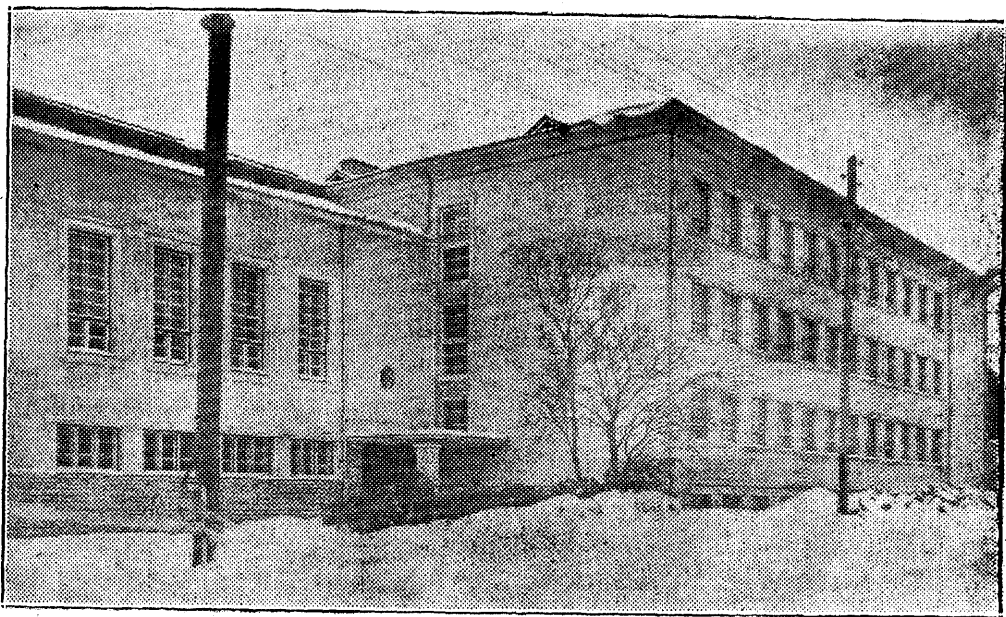
Varbola valla Russalu, Pärnumaal — U.-Kariste valla Kosksilla, Viljandimaal Pajusi valla Pisisaare algkoolide majad ja Lüganuse kodutööstuskooli maja Virumaal, s. o. 7 algkooli ja 1 kodutööstuskool on saanud 1937. aastal ajakohased ruumid juurde- ja ümberehituse teel.

1937. aastal on alustatud uute majade ehitamist: Tallinnas — Kodumajanduse Instituudi hoone, Rakveres ja Tapal — keskkooli ja gümnaasiumi hooned, Kuressaares algkooli hoone, Saaremaal — Mustjala valla Mustjala algkooli hoone, Valgamaal Kuigatsi valla Puka algkooli hoone, Virumaal Porkuni valla Kadila algkooli hoone ja Erra valla Kiviõli algkooli hoone, Võrumaal Aleksandri valla Väimela algkooli hoone, Harjumaal — Keila valla Tuula algkooli hoone, Pärnumaal Laiksaare valla Massiaru ja Sauga valla

algkooli hooned ja veel ümber- ja juurdeehitus Tõrva linna keskkoolis ja Rakvere linna III algkoolis.

Peale loeteldud koolide on eelmisel aastail alustatud ehitused pooleli: Petserimaal Senno algkoolil, Tartumaal Mustvee alevi alg- ja keskkoolil, Harjumaal Nabala algkoolil, Rae valla Lagedi algkoolil ja Kohila valla Kohila algkoolil ning Saaremaal Pihla valla Kaali algkoolil ja Kaarma-Suure valla Randvere algkoolil, seega on praegu ehitusel 21 koolimaja, mis valmivad 1938. aasta sügiseks mõni isegi varem.

Kõike kokku võttes saame koolimajade ehitusalal 1937. aastal järgmise pildi: on valmis ehitatud 13 uut koolimaja ja 8 ümber- ja juurdeehitust ning 21 koolimaja on ehitusega pooleli, kusjuures suurem hulk neist on juba viidud katuse alla, mõni üksik isegi osaliselt võetud kasutamisele.

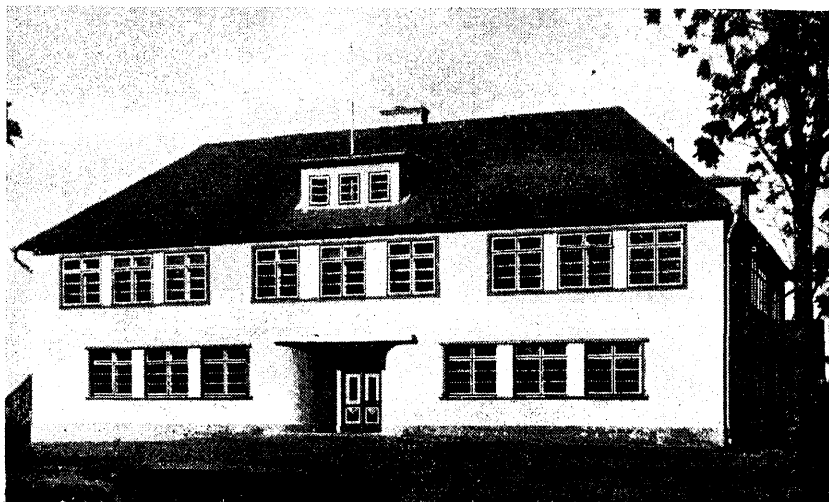
Haapsalu linna algkooli maja.

Kui siia juurde arvata veel koolimajad, mis olid kasutamisele võetud küll 1936. aastal või varemgi, kuid millede viimistlemine teostati 1937. aastal, samuti ka koolid, kus vastavad eeltööd ehitamiseks juba on tehtud, siis võime 1937. aasta arvele panna kogusummas ligemale 50 koolimaja, millist arvu tuleb pidada õige suureks.

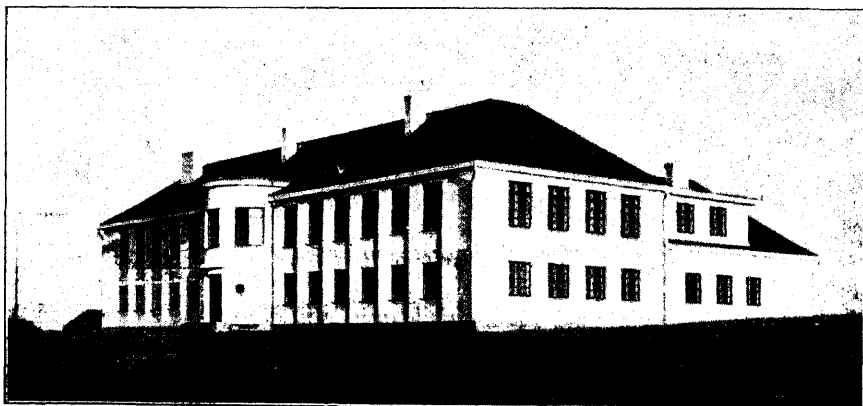
Kõik need majad on ehitatud või on ehitamisel vastavate omavalitsuste poolt, peaaegu kõik laenudega koolimajade ehituslaenu fondist ja osalt ka toetustega riigi eelarve korrast.

Mis puutub üksikuisse majadesse, siis oma suuruselt ja välisilme poolest on lõplikult valminud majadest kõige imposantsemad Prantsuse lütseumi ja kodunduskooli majad Tallinnas ja algkooli maja Haapsalus. Pooleli olevaist majadest on samas mõttes silmapaistvad Rakvere ja Tapa keskkoolide majad, Kodumajanduseinstituudi maja Tallinnas, Kuressaare linna algkooli

maja, Senno valla Senno algkoolimaja ja Pihtla valla Kaali algkoolimaja ja lõpuks Sauga valla Sauga algkooli maja. Üheks suuremaks ja ilusamaks majaks kujuneb edaspidi ka Kuigatsi valla Puka algkooli maja, kui selle ehitus viiakse läbi terves ulatuses. Esialgul aga vastavate summade puudusel tuli Puka algkoolimaja ehitust kärpida, piirdudes vaid kõige hädavajalikumate ruumidega.

Kanepi algkooli maja.

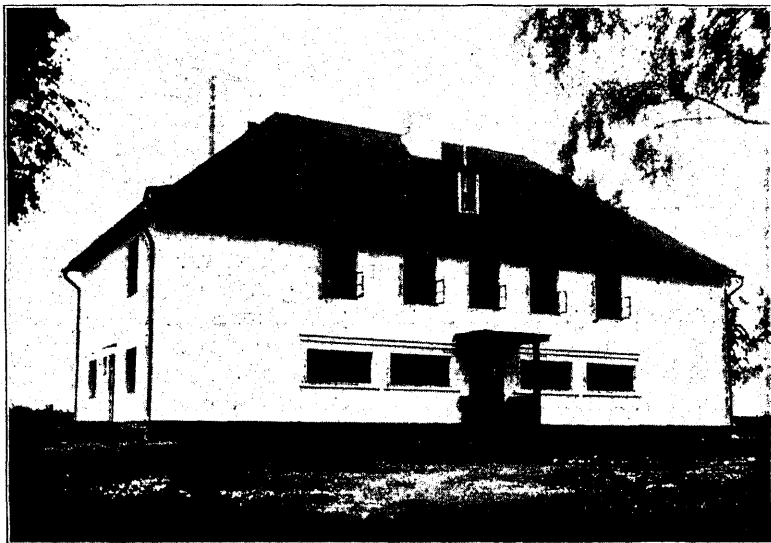

Põlgaste algkooli maja.

Kõigis majades linnades on keskküte ja elektrivalgustus. Ka suuremais majades maal on ette nähtud keskküte ja vesivarustus ning kus saadaval elekter, seal ka elektrivalgustus. Üldse koolimajade ehitamisel püütakse võimaluse piirides kasutada moodsaid võtteid sel alal. Nii on paljudes majades igale klassile antud oma värv — koloriit, seina paneelideks on kohati kasutatud vineeri, mis annab väga ilusa pinna.

Kõik suuremad koolimajad on varustatud saalidega — võimlatega ja osalt ka duššidega. Kui varemalt ehitatud majades ilmsid puudused, eriti valgustuse ja ventilatsiooni alal, siis uued ehitused peaksid olema neist puudustest vabad. Nimelt viimasel ajal on hakatud eriti rõhku panema sellele, et aknad annaksid valgust maksimaalselt ja et ventilatsioon töötaks korralikult.

Käesolev lühike ülevaade oleks puudulik, kui ei mainitaks lõpuks Eesti Punase Risti Konstantin Pätsi nimelist vabaõhukooli Kose-Lükatil, Tallinna ligidal. Selle asutuse suurejooneline ja omapärase hoone ehitus lõpetati 1937. a. See hoone läheb lahku tavalistest koolimajadest kõigepealt selle poolest, et iga klass moodustab siin omaette ehituse mis on varustatud suure lahtise terrassiga, kus ilmastiku poolest soodsal ajal toimubki koolitöö. Klass ja terrass on lahutatud akendega, klassist seinaga, mida võib kergesti ja igal silmapilgul

Paasvere valla Rahkla algkooli maja.

avada. Kõik klassid on omavahel seotud kaetud rõduga. Vabaõhukoolil on avarad ja kõigile nõuetele vastavad internaadiruumid, aula ja oma laatsaret. Üldse tuleb mainida, et selles hoones on kõik ette nähtud, et nõrga tervisega lapsed võiksid koguda ja karastada oma tervist ning röõbiti sellega teha oma tavalist koolitööd, ilma et selles tekiks lünka laste terviselistel põhjustel. Selle ainulaadse õppeasutuse kohta ilmub „Eesti Koolis“ lähemal ajal erikirjutus.

Ülevaadet lõpetades võiks veel märkida, et koolimajade ehitamise finantseerimises koolimajade ehituslaenufondi kaudu on 1937. aasta osutunud murranguaastaks, kuna fondi täiendamist on endiste aastatega võrreldes märgatavalt suurendatud. Teiseks on põhimõtteliselt otsustatud koolimajade ehitamist arendada edaspidi plaanimajanduse printsiibil, kusjuures püütakse ühetüübilisi koolimaju standardiseerida. Eeltööd plaanimajanduse teostamiseks on käimas ja on loota, et plaanimajanduse kava koostatakse juba 1938. a. ehitushooaja alguseks.

Uuenduspüüdeid kooli välise miljöö alal.

Joh. Lang.

Tänapäeva koolitöö edu seisukohalt pole kaugeltki ükskõik, milline on see lähem elutu ümbrus või miljöö, milles toimub õppe- ja kasvatus töö. Seepärast on kooli välise miljööga seotud küsimused viimasel ajal igal pool õige elavalt päevakorraks kerkinud, eriti kooliruumide osas. Teatava tõuke sellele on andnud koolikohustuse laiendamine, mis on käimas kõigis kultuurmaades. Uute klasside avamine paratamatult toob endaga kaasa suure hulga uute koolimajade ehitamise, mis pakub häid võimalusi uute seisukohtade püstitamiseks ning realiseerimiseks. Arvestades küsimuse tähtsust lubatagu mul järgnevas lühikeses artiklis peatuda mõningail küsimusil kooli välise miljöö alalt. Kasutan seejuures andmeid ja tähelepanekuid, mis on saadud möödunud oktoobris toimunud välismaa-reisilt, eriti Zürichis korraldatud näituselt „*Der neue Schulbau*“.

Kooli maja annab koolile tema välise ilme. Viimane peab olema kooskõlas koolis valitseva vaimuga samuti ka ühiskonna üldise suhtumisega koolisse. Iga ehitus on oma aja arhitektuuris valitsevate ideede vastupeegeldus. Kui varemalt koolimajad oma monumentaalsusega pidid väljendama neid püstitava asutuse või valitsuse võimu, siis nüüd on kooli arhitektuuri lähtekohaks kooli ülesanded, funktsioonid. Koolimaja ei tarvitse olla mingisuguseks paleeks, vaid ta peab olema õpilasele mugavaks koduks, mis loob kõige soodsamad eeldused õpilase kasvamiseks ja arenemiseks.

Lähtudes eelmisest põhimõttelisest suhtumisest koolisse moodne kooli arhitektuur on loobunud raskelt mõjuvate massiivsete koolimajade või koguni majade-plokkide ehitamisest, vaid selle asemel on üle mindud kergemastiililisele n.ü. paviljonisüsteemile. Kui krundist olenevad eeldused vähegi lubavad, siis ehitatakse koolimajad normaalselt vaid kahekordsed. Ainult juhtudel, kus pole võimalik saada küllalt avarat krunti, püstitatakse olude sunnil ka kõrgemaid koolimaju.

Edasi on kujunenud kindlaks nõudeks, et koolimaja peab arhitektuuriselt sobima oma ümbrusse. Seepärast pole võimalik ehitada koolimaju nn. universaalsete musterkavandite järgi, vaid iga koha, iga maastiku ja olukorra jaoks, tuleb luua oma plaan, mis sellesse olukorda kõige paremini sobib.

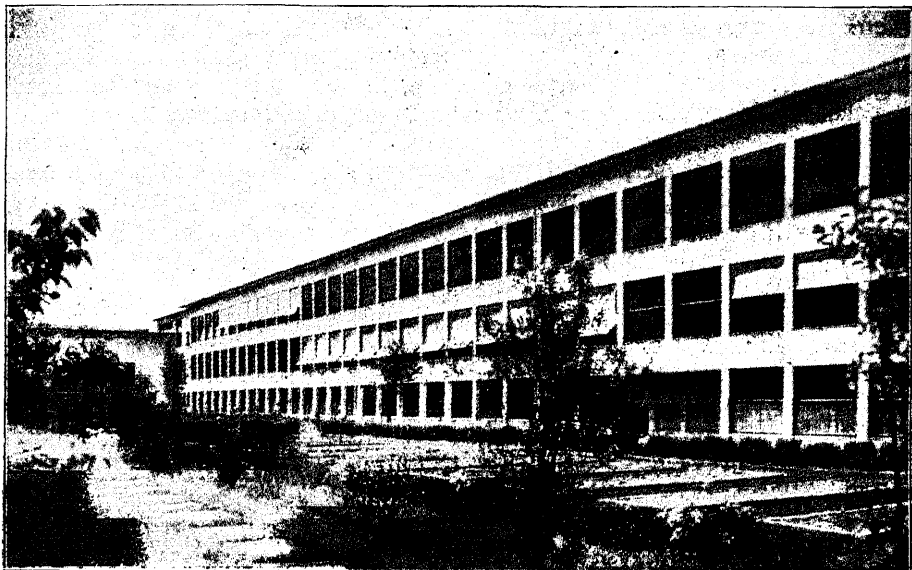
Lasteaiad on harilikult olnud ühendatud algkooliga. Siin on asutud seisukohale, et lasteaed võib olla küll algkooli juures, kuid mitte viimasega ühe katuse all. Lasteaia jaoks ehitatakse algkooli lähedusse eri paviljon, ühekordne, oma õue ja mänguplatsiga, mis kõik siiski moodustab algkooliga ühise orgaanilise terviku.

Erilist rõhku on hakatud panema kooliõue ja mänguplatside korraldamisele kooli juures. Pole mõeldav kujutella moodsat kooli ilma küllaldase mängu- ja liikumisruumita. Seepärast peab iga kooli juures olema kooliõue, mis on harilikult kaetud sõmera kivipuruga ning seetõttu kasutatav ka niiske või vihmase ilmaga. Meie oleme hädas oma poriste või jällegi tolmuste õuedega. Savi ja liiv, meie harilik täitematerjal, pole kuigi sobiv kooliõue kattematerjalina. Vist tuleb meilgi üle minna kivipuruga katmisele, sest näiteks asfaltkate oleks veelgi kallim.

Lisaks õuele kuuluvad koolimaja juurde veel avarad muruga kaetud mänguplatsid ning ilu- ja tarbeaiad. Ilu kasvatab. Ei lähe meelest pilt, kus

ühes uuemas Zürichi algkoolis kooli õue ja maja vaheline riba, umbes 8 m lai, oli kogu maja pikkuses täis istutatud mitmevärvilisi roose. Koos õue teiselt poolt piirava muruplatsiga jättis see väga ilusa mulje.

Enam valgust ja õhku kooliruumidesse! Need nõuded leivad järjest enam tähelepanu. Kui varem oli keskmiselt normiks, et klassi valgustus- ja põrandapinna suhe peab olema 1:5, siis nüüd ehitatakse koolimaju, kus see suhe on 1:3 või 1:2. Üksikjuhtudel on ehitatud koolimaju koguni päris klaasist. — Samuti on muutunud arusaamised koolimaja asetuse kohta ilmakaarte suhtes. Kui varem kardeti lasta päikest otse klassituppa, siis nüüd orienteeritakse klasside aknad võimalikult lõunasse. Kui seda tehakse näiteks Šveitsis, kus päikest on tublisti rohkem kui meil, siis seda enam on meil põhjust suunata oma koolimajade klassifrondid lõunapäikese poole.

Kappeli koolimaja Zürichis. Lõuna-ida vaade.

Inimene ei suuda ilma õhuta elada mõnda minutitki, aga imelik on, kui vähe ta hoolitseb värskes õhu eest oma elamisruumis. Koolis, kus samas ruumis hulk noori koos, peab eriti hoolitsema värskes õhu eest. Kahjuks kuulub aga ventilatsioon sageli meie koolimajade kõige vähem tähelepanu leidnud seadeldiste hulka. Ja mis veel imelikum — kuigi ventilatsiooni võimalused olemas, puudub meie õpetajal sageli harjumus ventilatsiooni kasutamiseks. Klass kas või lämbub ühes õpetajaga, aga akent või ventilatsiooni klappi ei avata! Et asjasse kiiremini parandust tuua, on Haridusministeerium pidanud oma korraldustega appi tulema. Kas pole siiski pisut piinlik, et meil leidub õpetajaid, kes ei suuda hinnata värskes õhu tähtsust klassis.

Kuidas näiteks Zürichis viimaseil aastail ehitatud koolimajades on lahendatud valguse ja õhu klassiruumi juhtimine, selleks siin mõni rida.

Nagu eelmisest joonisest näha, on aknad kogu klassi seina ulatuses. Akende vahele on jäetud seina niipalju, kuivõrd see on hädatarvilik maja kande-

tugevuse saamiseks. Aken koosneb kahest suurest raamist — üks ülal, teine all. Sooja kaitseks on ülemine raam kahekordse klaasiga, nende vahel mõnestimeetriline õhuruum, alumises raamis on aga paks ühekordne lihvitud klaas, et oleks aknast paremini näha. Erilise patentseadeldise abil liiguvad mõlemad raamid lengide vahel kergesti üles ja alla. Nii on võimalik näiteks kogu alumine raam üles tõsta ja seega vabastada ligi pool klassi seina aknast. Seda tehaksegi, kui ilmastikuolukord vähegi lubab. Seega langeb ära tarvidus eriliste vabaõhu-klasside järgi, sest ülestõstetud raamide puhul on õpetus nii sama hea kui väljaski. Samuti on alumisel korral asuva võimla põrand õue tasapinnas. Ilusa ilmaga lükatakse kõrvale liikuvad klaasseinad ja jällegi ollakse nagu väljas.

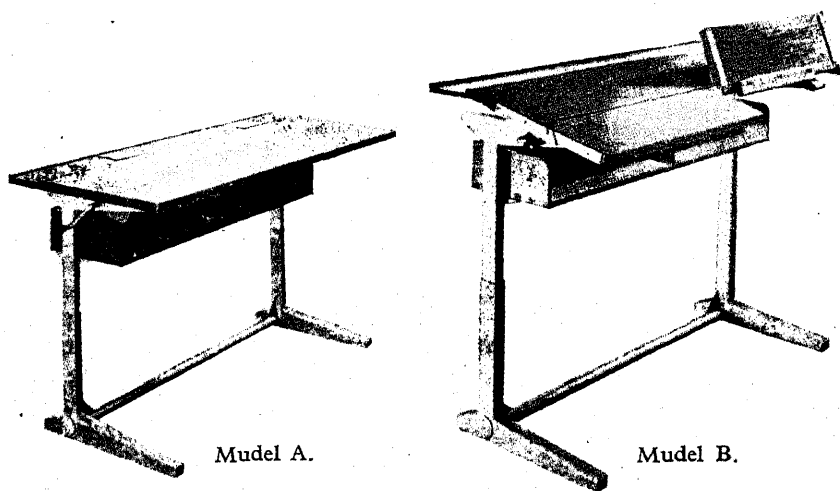
Meil võib tekkida küsimus, et säärast süsteemi võib kasutada vaid Šveitsis, kus ilmastikuolud meie omadest märksa soodsamad. Selliste kahtluste esiletoomise puhul vastati mulle, et ka -15° välistemperatuuri puhul on võimalik saada klassis vajalikku temperatuuri. Soojusekaitse on saavutatav ühelt poolt akende täiesti tuulekindla ühenduse, teiselt poolt kahekordse või paksude klaaside tõttu. Senised kogemused on andnud sääli häid tulemusi. See akende süsteem on osutunud sedavõrd sobivaks, et on lubatud koguni vähendada säärase akende puhul klassiruumi kõrgust 3,5 meetrit 3,2 meetrini. Ennem hääd aknad ja madalam klass kui kõrge klass ja umbsed aknad.

Olles lühidalt peatunud koolimaja ja õue juures, vaatame, mis paistab silma moodsa koolimaja sees, klassiruumis. Viimase mõõteks on Zürichi algkoolis $10 \times 6,5 \times 3,5$ m, keskkoolis $8,25 \times 6,5 \times 3,5$ m. Üks sein peaaegu täiesti akendest kaetud, aknaalused glasuuritid kivist, et oleks parem hoida akna äärel lilli. Esiseinal muidugi suur klassitahvel, mis on kirjutuspinna suurendamise otstarbel tehtud raamatu või lehvikutaoliselt keskelt püsttelje ümber pööratavaist pindadest. Seega saadakse 6 kirjutuspinda, mis võimaldab klassitahvli väga mitmekesisest kasutamist, nagu jooniste ja tekstide alalhoidmine, ettevalmistamine jne. Selle esiseinas olevale ja päämiselt õpetaja kasutamiseks mõeldud klassitahvle lisaks on paremal seinal veel seinal värvitud klassitahvel õpilaste kasutamiseks. Edasi on esiseinal seinkauss külma vee kraaniga ja rõhtasendis laest allarippuv varb tabelite ja kaartide riputamiseks. Paremal seinal ukse kõrval on klaaskapp, mida võib kasutada asjade panipaigana ja ühtlasi vitriinina, kuhu võib välja panna klassile vaatamiseks mitmesuguseid esemeid. Vitriinide süsteem on rakendamist leidnud ka koridorides eriliste seina sisse ehitatud kapikeste näol.

Klassitöös tarvilikud tabelid hoitakse alal paremasse klassiseina ehitatud kapis, kus lehviku taoliselt paigutatud raamidele (neid on ühes kapis umbes 25) on riputatud tabelid. Säärane viis eeldab muidugi esemete mitmekordset muretsemist vastavalt klasside arvule, mis läheb väga kulukaks. Teiselt poolt aga õppevahendite kättesaadavus soodustab märksa nende õigeaegset kasutamist.

Omaette suure küsimuse kooli välise miljöö alal moodustab klassipingi ja -laua küsimus. Eelmiste aastakümnete jooksul väljakujunenud klassipingi ja -laua ühendus ühiseks kindlaks tervikuks, mida me kõik tunneme koolipingi nime all, ei rahulda enam moodsat kooli. Leitakse, et koolipink klassimööblina on liiga puine, paindumatu, mis on hästi kohandatud vaid ühele kindlale töötamisviisile. Meie aja kool rakendab aga väga mitmekesisel töövõtetel, kasutab väga mitmesuguseid tööviise, mis omakorda nõuab ka klassi miljöö vastavat kohandamist, näiteks töölaua kallakuse muutmist, töö-

frondi muutmist, töökohtade ümbergrupeerimist jne. See on võimalik vaid siis, kui kasutada nn. liikuvat klassimööblit. Viimase all mõeldakse klassilaua eraldamist pingist, kusjuures pingi asemele on võetud tarvitusele toolid ja klassilaua asemele kas püsiva rõhtplaadiga või eriliselt konstrueeritud reguleeritava plaadiga klassilaud. Liikuva klassimööbli sobiva mudeli leidmiseks on viimasel ajal nähtud väga palju vaeva. Ei ole sugugi kerge ülesanne konstrueerida selline tool ja laud, mis rahuldaks kõiki klassitöö ja kooli tervishoiu nõudeid. Üheks sääraseks oluliseks nõudeks on, et tooli ja laua kõrgus peab vastama õpilase keha suurusele. Sellest on püütud üle saada õpilaste rühmitamise kaudu nende suuruse, näiteks pikkuse järgi 5 või 10 sentimeetriliste intervallidega. Sellele vastavalt peaks olema ka niisama palju klassimööbli suuruste liike. Klasside ja kogu kooli õpilased oma suuruselt järjest muutuvad. Sellele vastavalt peab kogu aeg ümber korraldama ka kooli mööblit, mis on küllaldi tülikas ning kulukas. Neist vahetpidamata reguleerimisras-

Zürichi koolilaud, 1935 a. mudel.

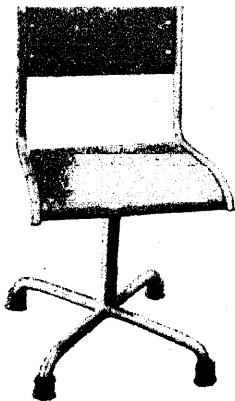
kustest ülesaamiseks on Zürichis viimasel ajal peatuma jäänud kõrguse suhtes reguleeritava klassilaua ning tooli juurde. Mitmeaastase töö ja katsete tulemustena on välja jõutud kõigiti vastuvõetava ning sobiva mudelini, mis 25. jaanuaril 1936 linnavalitsuse poolt ametlikult kinnitatud Zürichi klassilaua nime all (Züricher Schultisch, 1935. a. mudel). Edaspidi kõik uus mööbel tellitakse ainult selle mudeli järgi. Vaatleme seda mööblit lähemalt.

Nooremate õpilaste jaoks (pikkus 110—145 sm) on tarvitusel mudel A (vt. joonis), vanemate õpilaste jaoks (pikkus 130—175 sm) mudel B. Mõlemal on tugiosad tehtud neljakandilistest terastorudest. Laua kõrgus on hõlpsasti reguleeritav erilise vända abil nõnda, et nende kahe mudeliga on võimalik saada 13 isesugust lauaplaadi kõrgust. See võimaldab kohandada laua kõrgust vastavalt õpilaste pikkusele juba 5 cm tagant. Samuti on reguleeritav ka tooli kõrgus, ja ainult kahe erisuguse tooli mudeli abil on saavutatavad kõik koolis vajalikud istmekõrgused. Mudelite vahesus, ainult 2 laua ja 2 tooli jaoks, on selle süsteemi suur voorus. See hõlbuštab nende valmis-

tamist kui ka koolide varustamist parajas suuruses mööbliaga. Lauaplaadi kallakust saab hõlpsasti muuta erilise mehhanismi abil.

Nagu eespool toodud joonistest näha, on seda tüüpi koolilauad konstruktsioonilt õige lihtsad, kergesti liikuvad, seetõttu on hõlbus neid klassis ümber rühmitada, samuti ka klassi puhastada. Klassi töölaudade kiire ümberkorraldamise võimalus õppetöös on sageli väga kasulik, eriti algkooli nooremis klassides.

Liikuva mööbli küsimus muidugi pole päevakorral mitte ainult Zürichis, vaid ka mujal. Nii on näiteks Bernis välja töötatud omaette süsteem, mis koosneb lauast ja toolist. See laud on täiesti puust ja enamvähem sarnleb

Zürichi koolitool.

meil klassis tarvitusel olevate laudadega. Leipzgis on välja töötatud õieti sobiv koolitool, mis tuntud Leipzigi koolitooli nime all ja on eriti õnnestunud oma nägususe ning mugavuse poolest. Ka meil on neis küsimusis astunud mõningaid samme, kuigi tulemused pole veel täiesti rahuldavad. Möödunud kevadel asus selle küsimuse lahendamisele ka Haridusministeeriumi juures moodustatud Tervishoiu komisjon. Kahjuks on selle komisjoni töösse tulnud vahepeal seisak ja nimelt tööks vajalike summade puudumisel. Loodame, et uue eelarve aastaga sel komisjonil avanevad ka avaramad töötamisvõimalused.

Olen eespool lühidalt puudutanud mõningaid viimase aja püüdeid kooli välise miljöö paremaks kohandamiseks uue aja koolitöö nõuetele. Mis peaksime meiegi tegema sel alal? Arvan, et siin tuleks asuda tööle kahest otsast: ühelt poolt HM-i või õpetajate kutseorganisatsioonide eestvõttel ja juhtimisel uurida ja selgitada kooli välise miljööga seatud küsimusi, töötada välja vastavad normid, mudelid, nädisplaanid, subsideerida kohtadel nende teostamist jne. Teiselt poolt aga peab ka kogu meie õpetajaskonda eriti koolijuhatajaid kasvatama moodsast koolimiljööst aru saama ja seda hindama.

Selleks on vaja rohkem selgitavaid artikleid ja kirjutusi meie pedagoogilistes ajakirjades kooli välise miljöö käsitlevate küsimuste kohta, tuua õnnestunud ehituste ja seadeldiste pilte ning kirjeldusi, korraldada ekskursionsioone nendega tutvumiseks, üldse tõsta ka need küsimused esikohale teiste koolielusse puutuvate küsimuste kõrval.

Oleme seni rõhutanud eeskätt õpetuslikke ja kasvatuslikke küsimusi, kuid jätnud liialt tagaplaanile kooli välise miljöö, milles see õpetus ja kasvatus toimub ning millel selle edule on küllaltki suur tähtsus. Muidugi on miljöö korraldamine sageli seotud suurte kuludega. Kuid neistki peab kord üle saama, kui tahame oma kooli tõsta paremale järjele. Peaküsimus seisab ikkagi selles, et jõuame selgusele, mida meil eeskätt vaja läheb, küllap siis pikapeale saame üle ka selle teostamise raskustest.

Tšehhoslovakkia vabariigi koolioludest.

Jos. Nekolny.

Tšehhoslovakkia riik demokraatliku vabariigina püüab selle poole ja on huvitatud sellest, et tema kodanikud oma hariduse ning keha- ja vaimukultuuri poolest terves kogus võrduksid Lääne-Euroopa demokraatiate küpselele kodanikele. Seda sihti tahetakse saavutada koolide mitmekülgusega, sest sellel on suur tähtsus rahvusvahelises võistluses.

Koolid Tšehhoslovakkia vabariigis jagunevad tegelikult kolme liiki: algkoolid, keskkoolid ja ülikoolid. Selle jaotuse on Tšehhoslovakkia vabariik, nagu ka teised järeltulijad riigid, endiselt Austria-Ungari riigilt üle võtnud. Kuid ta püüab kõvemini kokku siduda üldisi kooliliike ja tahab neile anda täitsa teise sisu, kui nende eelmine oli, et nad vastaksid demokraatliku riigi uutele nõuetele.

Esimesel Tšehhoslovakkia koolide, nn. rahvakoolide liigil on kaks astet: alam aste — algkoolid, ülem aste — kodanikukoolid. Kodanikukoolid annavad noorsoole kõrgema hariduse, kui seda suudavad anda algkoolid.

Rahvakool on Tšehhoslovakkias sunduslikuks kooliks kogu koolinoorsoole, vaatamata rahvusele, usule või seisusele. 13. juuli 1922. a. seaduse järgi kohustus käia rahvakoolis, s.o. algkoolis ja kodanikukoolis, algab üldiselt kooliaasta algusega, mis järgneb päevale, kus laps kuus aastat on vanaks saanud, ning kestab kaheksa kooliaastat. Igasuguste eesõiguste andmine koolikohustuse vähendamise kohta on keelatud.

Et lapsed võiksid koolikohustust täita, on Tšehhoslovakkia vabariigis loodud väga tihe algkoolivõrk, mida eriti veel riigi idaosas täiendatakse, kuna seal algkoolide arv Tšehhoslovakkia vabariigi asutamise ajal ei vastanud nõuetele ja püüetele, et tema kodanikud võiksid omandada emakeeles kindla põhihariduse.

Kodanikukoolis käimine on kohustuseks kõigile selle ringkonna kooliealistele lastele, kus asub kodanikukool, kuivõrd nad ei ole vabastatud koolisundusest mõjuvaid põhjustel, mis on tunnustatud põhjendatuks algkoolisundusest vabastamiseks. 1933. aasta seaduse põhjal tahab Tšehhoslovakkia koolivalitsus võimalikult suurendada laste arvu, kes omandaksid hariduse kodanikukoolis. Sama seaduse põhjal peab kodanikukoolide arv ja nende kooliealiste õpilaste kooliskäimise ringkonda nii laiendatama, et varsti kõik kooliealised lapsed võiksid oma hariduse kodanikukoolis saada.

Riigi statistikaameti andmete järgi oli Tšehhoslovakkia vabariigis 1936/37. kooliaastal algkooli 15460 — 1761536 õpilasega ja kodanikukooli — 2028 — 461802 õpilasega.

Koolikohustus täidetakse laste poolt tegeliku kooliskäimisega, olgu need avalikud või erakoolid, rahvakoolid või kõrgemad koolid (keskkoolid) või erikoolid, kuivõrd nad asendavad hariduse saamist rahvakoolides. Ainult erilistel juhtumitel võivad koolivalitsused lubada, et laps täidab koolikohustust koduse hariduse kaudu, mida iga aasta kontrollitakse eriliste katsetega vastava kooli juures. Kooliskäimise kohustusest algkoolides vabastatakse ainult kehaliste või vaimsete vigadega lapsed, mis ei võimalda koolihariduse saamist või kooliskäimist, ning ebanoormaalsed lapsed, kes haridust saavad nende jaoks asutatud erilistes haridusasutustes.

Nagu juba öeldud, kestab koolikohustus 8 aastat. Iga kooliaasta on omaette haridusastmeks. Algkoolide asutamine oleneb õpilaskonna arvust. 1869. aasta kooli-põhiseaduse järele peab algkool asutatama igasse kohta, kus ühe tunni ringkonnas viieaastase ajajärgu kestel on üle 40 lapse, kes oleksid kohustatud käima koolis, mis kaugemal kui 4 km. Neid tingimusi koolide asutamisel koheldatakse väga heatahtlikult ning mitmes ringkonnas on olemas algkool, mis ainult 1 km on üksteisest eemal.

Kui algkoolil on suur arv õpilasi, jaotatakse õpilaskond mitmesse klassi. Selle järele on algkoolid üheklassilised, kaheklassilised kuni kaheksaklassilised. Kaheksaklassilistes algkoolides on iga kooliaasta iseseisvaks klassiks, vähema klasside arvuga koolides jagatakse õpilaskond klassidesse, mis koosnevad mitme kooliaasta lastest, moodustades õpirühmi.

Ühise õppeaine õpetamise puhul, millest mõnedes klassides kõik õpilased ei võta osa, asutatakse kooli või mõnede koolide juurde samas ringkonnas erilised rühmad, kus vajaduse järele ühendatakse õpilased mitmest klassist nii, et õpilaste arv niisuguses rühmas ei ületaks 45. Niisugused rühmad asutatakse eriti usuõpetuse, naiskäsitöö, majapidamise ja mittesunduslike ainete jaoks.

Kodanikukoolil on ikka kolm klassi; nende õpilaskond sooritab neis oma 6., 7. ja 8. õppeaasta. Suurema arvu õpilaste puhul asutatakse nende koolide juurde paralleelklasse. Kodanikukoolide juurde asutatakse erilised õppekursused, milledesse võetakse õpilasi, kes on lõpetanud oma koolikohustuse ja eduga sooritanud kodanikukooli kolmanda klassi. Need kursused leiavad üha rohkem poolehoidu ja nende arv kasvab suuresti.

Haridus alg- ja kodanikukoolides sünnib määruste järgi, mis antakse välja koolide keskvalitsuse poolt ja milledele alluvad kõik rahvakoolid kogu riigis. Viimase aja määrused algkoolide jaoks töötati välja a. 1933 ja kodanikukoolide jaoks a. 1932.

Nende põhimõtete järele on algkoolide ülesandeks õpilaskonnale anda niisugune süstemaatiline ja täielik haridus, mis andekamaile võimaldaks edaspidise hariduse ja täiendamise ning ette valmistaks praktilise elu nõuetele. Haridus ja õpetus koolides peavad põhjenema üldiselt tunnustatud kõlbelistel põhimõtetel ja demokraatilistel ideaalidel, mis on võetud Tšehhoslovakkia vabariigi põhiseadusesse. Kool peab taotlema kõlbelisi ja kultuurilisi sihte, millede järele käib rahvas, riik ja inimkond. Kodanikukool peab arendama õpilaste andeid süstemaatilise ja kindlasihilise õpetusega, et õpilased saaksid põhjaliku ühiskondliku kasvatusena. Seejuures tuleb kasutada iga sobivat juhust tunnete õilistamiseks ja koolitöös tähelepanu pöörata kõigile tervishoidlikele printsiipidele ja reeglitele.

Kodanikukoolide ülesandeks on kergendada õpilastele kõrgemaastmelise ja täielikuma hariduse omandamist, kui neile algkool võiks pakkuda. Erilist rõhku pannakse õpilaste kõlbelisele arenemisele, nende tunnete õilistamisele ja niisuguse üldise kasvatusena ja teadmiste andmisele, mida nõuab igapäevane praktiline elu.

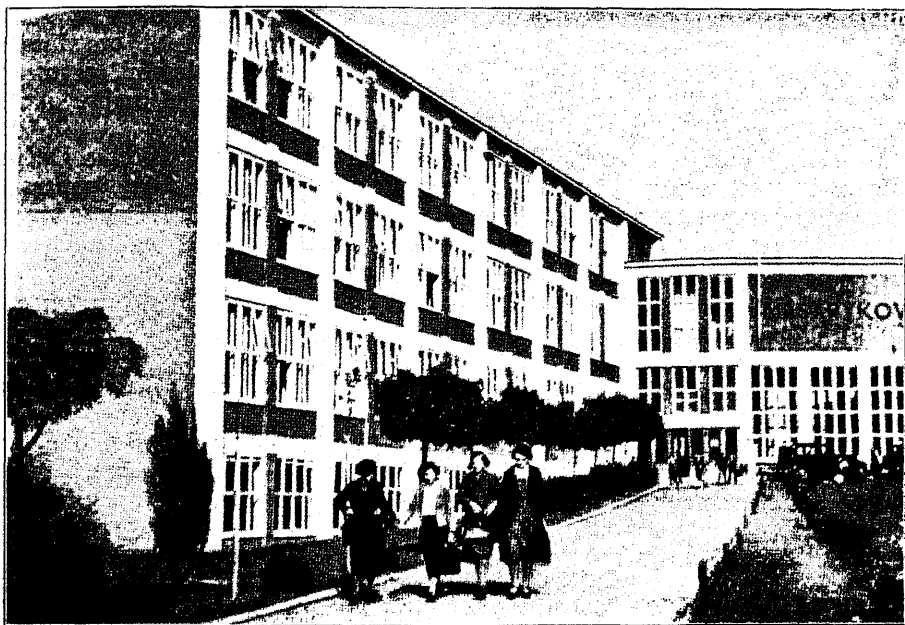
Normaalse õpetuse alused juhivad töökoolide juurde, mis pärast kooli peab õpilasi tutvustama töö meetoditega. Muide, õppemeetodid on õpetajaile vabad seaduste piirides, mis määravad noorsoo arenemise iseloomu.

Toetuseks algkoolidele on kas abikoolid või koolid ebanormaalsele lastele noorsoo abistamiseks. Abikoolid või tarbekorral ainult abiklassid moodustatakse selleks, et kooliealised lapsed, kes andekuse puudusel ei jõua

tarvilise eduga edasi algkoolides, kes aga siiski on kõlblikud haridusele, saaksid seda hädavajalikku õpetust, mida algkool pakub normaalselt arenenud lastele.

Õpetus abikoolides toimub eeskirjade ja juhtnööride järgi, mis maksavad on normaalsete algkoolide kohta, kuid on kohandatud abikoolide erilistele nõuetele. Ebanormaalse noorsoo koolide all mõistetakse erikoole kurttummadele, pimedatele, kehaliste vigadega või kõlbeliste defektidega laste jaoks samuti kui ka vaimselt jõuetute laste jaoks. Nende koolide eest hoolitsevad riik ja maakonnad või ka mitmesugused korporatsioonid.

Eelkooliealiste laste kasvatamiseks on kas lasteaiad või lastekodud. Lasteaedade ülesandeks on toetada ja täiendada mitte veel koolikohustu-

Masaryk'i kooli maja Zlín's.

sele alluvate laste kodust kasvatust, neid ette valmistada koolis-õppimisele süstemaatilise keha ja vaimu harjutustega kui ka laste arenemise eest hoolitsemisega. Lasteaedasse võetakse lapsed 4–6 aasta vanuses.

Lastekodud võtavad oma hoole ja vastava järelevalve alla töötava klassi lapsi, püüdes neid harjutada puhtusele, korrale ja heale käitumisele ning äratada neis tööarmastust. Neisse võetakse lapsed, alates 3 aasta vanusest.

Noorsoole, kes enam ei allu koolikohustusele, korraldatakse erilisi õppekursusi, millede ülesandeks on süvendada teadmisi ja harjumusi, mis on omandatud algkoolis, ja võimaldada eriliste ainete õppimist vastavalt erilistele kohalikele nõuetele, võimalikult huvi äratada korraliku ühiskondliku elu vastu demokraatilises vabariigis ning arusaamist enesekasvatusest. Siia võetakse noored 14–16 aasta vanuses.

Keskkoolid Tšehhoslovakkia vabariigis jagunevad puht-keskkoolideks, õpetajate ettevalmistuse asutusteks ja eriasutusteks õpetajaile. Puht-kesk-

koolide ülesandeks on anda õpilaskonnale teaduslikul alusel vastavat üldist haridust kõrgemas astmes ning selle poole püüda, et nende lõpetajad võiksid pääseda ülikoolidesse. Need on 8-klassilised gümnaasiumid ja 7-klassilised reaalkoolid. Igaüks nendes koolides on kaks osakonda: alam osakond — I—IV klass, ja ülem osakond — V—VIII klass gümnaasiumides ja V—VII klass reaalkoolides.

Gümnaasiumid on 4 tüüpi, nimelt:

1) gümnaasium, nn. klassiline gümnaasium, kus ladina keele õpetus on sunduslik III kuni VIII klassini ja peale selle veel kreeka keel V kuni VIII klassini;

2) reaalgümnaasium, milles ladina keel on sunduslik III kuni VIII klassini ja peale selle prantsuse või inglise keel V kuni VIII klassini.

3) reform-reaalgümnaasiumid, kus esimesed neli klassi on võrdsed reaalkoolidele; ladina keelt õpetatakse neis V kuni VIII klassini, prantsuse keelt III kuni VIII kl.; viimases kahes klassis õpetatakse veel inglise, itaalia või mõnda slaavi keelt;

4) loeteldud gümnaasiumide põhitüüpide kõrval on veel kõrgem Dêçín'i tüüpi reaalgümnaasium, mis oma alamas osakonnas võrdub reaalgümnaasiumile ja ülemas osakonnas jaguneb harudesse: gümnaasiaalharu ladina ja kreeka keelega ning reaalgümnaasiumiharu ladina ja prantsuse või ka inglise keelega, ja reaalharu, milles pühendatakse suurem tundide arv prantsuse keelele.

Reaalkoolid on seitsmeklassilised; neis õpetatakse eriti loodusteaduslikke aineid ja matemaatikat.

Kõik keskkoolide liigid baseeruvad oma esimese klassiga algkooli viiendal klassil, kust õpilased harilikult edasi astuvad keskkooli. Keskkooli I klassi saab astuda 10-aastaselt ja nõutava ettevalmistusega.

Kõik keskkoolide liigid omavad nüüd ühise kaheaastase algastme, s.o. esimese ja teise klassi. Selle korralduse sihiks on, et keskkool oma kahes esimeses klassis sarnleks võimalikult kodanikukooli esimesele ja teisele klassile. Sellega võimaldatakse kodanikukoolide andekaile õpilastele vastavate eksamite sooritamisel astumine keskkooli kõrgemaisse klassidesse.

Õpetajate ettevalmistamise asutuste ülesandeks on rahvakooliõpetajate kasvatamine. Neis on neli aastaklassi, mis võrduvad keskkoolide neljale kõrgemale klassile. Nad baseeruvad kas keskkooli algastmel või kodanikukoolil. Neis asutustes pannakse erilist rõhku pedagoogikale ja tulevaste õpetajate praktilisele väljaõpetamisele. Praktilise väljaõpetamise otstarbel on õpetajate ettevalmistamise asutustele liidetud eriline algkool harjutuskoolina.

Viimaseil aastail asutati õpetajate ettevalmistamise asutuste kõrvale veel erilised üheaastased riiklikud akadeemiad rahvakooliõpetajate ettevalmistamiseks. Neisse võetakse täielise keskkooli lõpetajaid pärast küpsuskatsete sooritamist. Akadeemiais antakse neile ülikooli-õppejõudude poolt eriline haridus peamiselt pedagoogikas ja sellele lähedastes teadustes ning pühendatakse tähelepanu ka praktilistele harjutustele õpetamises algkoolis. Esialgu on Tšehhoslovakkias 4 pedagoogilist akadeemiat, mis asuvad ülikoolilinnades; kolm neist on tšehhoslovakkia õppekeelega ja üks saksa õppekeelega.

Erilised õpetajate ettevalmistamise asutused on:

1) asutused kodumajanduse naisõpetajate ettevalmistamiseks,

2) asutused lasteaedade naisõpetajate ettevalmistamiseks. Mõlemad asutused on kaheaastase kursusega. Neis pannakse erilist rõhku kasvandike edaspidisele erikutele.

1936/37. õppeaastal oli Tšehhoslovakkia vabariigis:

gümnaasiume	29	14 342	õpilasega
reaalgümnaasiume	204	96 596	„
kõrgemaid Dêčini'i tüüpi reaalgümnaasiume	3	1 600	„
reform-reaalgümnaasiume	35	16 449	„
reaalkoole	40	17 701	„
Keskkoole kokku	311	146 688	õpilasega
Õpetajate ettevalmistamise asutusi	64	5 468	õpilasega
õpetajate asutusi kodumajanduse naisõpetajate ettevalmistamiseks	19	532	„
asutusi lasteaedade naisõpetajate ettevalmistamiseks	15	396	„

Õpilaste staadion Zlin'is.

Hariduse saamiseks, mida nõutakse tegevuseks mitmel praktilistel aladel, on asutatud erikoole, mis jagunevad kaubandus- ja tööstuskoolideks.

Kaubanduskoolide ülesandeks on anda õpilasele erilist ettevalmistust ja üldist haridust kaubanduslike ja teiste seesuguste kutsete täitmiseks. Need on kas kaubanduslikud akadeemiad, kaubanduskoolid või -kursused.

Kaubandusakadeemiad on neljaklassilised ja järgnevad keskkooli algastmele või haridusele, mis on omandatud täielises kodanikukoolis. Nendes pannakse erilist rõhku õpilaste keelteoskusele ja haridusele mitmeis aineis, kuivõrd need seisavad ühenduses kaubanduslike ettevõtetega.

Kaubanduskoolid on kaheaastased. Nende ülesandeks on ette valmistada noorsugu, kes soovib pühenduda kaubandusele või selletaolistele kutsetele, andes üldise hariduse kõrval erilist ettevalmistust tulevase tegevuse

jaoks. Kaubanduskoolidesse võetakse keskkooli algastme lõpetajaid või kodanikukoolide lõpetajaid.

Üheaastased kaubanduskursused on üheaastase õppeajaga ja peavad ette valmistama noorsugu, kes soovib pühenduda kaubandusele või sellelaadilistele kutsetele, süvendades nende eriharidust.

Kaubanduslike ettevõtete õpilaste ettevalmistamiseks on õhtused kaupmehekoolid. Nende ülesandeks on anda õpilastele ja abijõududele erilisi tehnilisi teadmisi ja oskusi, ühtlasi süvendades nende üldharidust.

Ametnike ettevalmistamiseks mitmesugustele tööstus- ja kaubandus-aladele on tööstuskoolid. Need on nimelt järgmised.

1. Riiklikud koolid kodutööstuse, naiskodutööstuse, korvi- ja mänguasjade-tööstuse alal, peale selle veel riiklik asutus tööstus- ja erikoolide õppeabinõude valmistamiseks. Nende koolide ülesandeks on kodudes valmistatavate toodete kunstilise ja tehnilise külje tõstmine.

2. Puht-tööstuskoolid annavad ettevalmistust eriti ehitustööde, masinatööstuse, elektrotehnika, keemia, tekstiil- ja skulptuur-kivitööstuse aladel.

Nad jagunevad: 1) kõrgemaiks tööstuskoolideks, mis on nelja-aastased ning annavad oma õpilastele nii üld- kui eriharidust mõnel alal, 2) meistrikoolideks, mis kutseliselt ette valmistavad ja õpetavad intelligentseid ärijõude tööstus- ja kaubandusettevõtete jaoks, ja 3) erikoolideks mitmesuguste ettevõtete harudele.

Kõrgemate tööstuskoolide esimesse klassi võetakse keskkooli astme lõpetanud või kodanikukoolide juures oleva üheaastase kursuse lõpetanud, kes on 14 a. vanaks saanud. Keskkooli või kodanikukooli ainult kolmanda klassi lõpetanud võetakse vastu pärast erilise sisseastumise eksami sooritamist.

Meistrikoolidesse võetakse vastu kodanikukooli lõpetanud, kes omavad vastava ala lõputunnistuse ning võivad esitada tõenduse kolmeaastase praktika kohta sel alal ja kes on juba 17 aastat vanaks saanud.

Üksikute käitisharude jaoks ettevalmistavasse kutsekoolidesse võetakse vastu harilikult kodanikukooli kolmanda klassi lõpetanud või õpilasi, kes võivad esitada tõenduse muul teel omandatud hariduse kohta.

Noorsoo ettevalmistamiseks töötamisele mitmesugustes käitistes ja tööstuslikes ettevõtetes, kuivõrd nad ei õpi iseseisvais tööstus- või majanduskoolides, on ette nähtud majanduslikud täienduskoolid (õhtukoolid). Nende ülesandeks on anda äri- ja tööstusõpilasile, samuti kui ka abijõududele erilist tehnilist haridust vastavas harus.

Naiskutsehariduse jaoks on olemas erikoolid naiskutsetele. Need on õppeasutused, kus pannakse erilist rõhku õmblemisele, pesu korrashoiule, naiste ja laste riietuse valmistamisele, keetmisele ja üldse oskustele, mis on seoses majapidamise juhtimisega. Need koolid on kaheaastased ja neile järgnevad kõrgemad erikoolid, mis naisnoorsugu ette valmistavad naiskutsete spetsiaalharudele.

Kõrgemad koolid Tšehhoslovakkia vabariigis on süstemaatilise teadusliku õppimise asutusteks, kus võimaldatakse edasijõudmine teadustes ja kas-

vatatakse uus teadlaste põlv. Nad on kasvatusasutused, mis on koolisüsteemi krooniks. Need on:

1) ülikoolid: a) Kaarli ülikool Prahas, b) saksa ülikool Prahas, c) Masaryki ülikool Brnos, d) Komenski ülikool Bratislavas;

2) tehnikaülikoolid: a) tšehhi tehnikaülikool Prahas, c) saksa tehnikaülikool Prahas, d) Dr. Edvard Beneš'i tehnikaülikool Brnos, d) saksa tehnikaülikool Brnos, e) tehnikaülikool Košice's;

3) mäetööstuse ülikool Pribamis;

4) põllumajanduse ülikool Brnos;

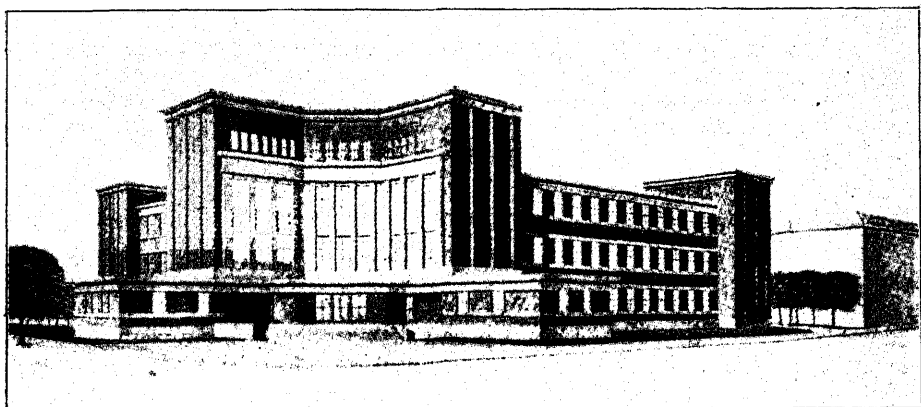
5) loomatervishoiu ülikool Brnos;

6) Kyrillo-Methodiose usuteaduse teaduskond Olomouc'is;

7) Husi tšehhoslovakkia evangeelse usuteaduse teaduskond Prahas;

8) evangeelse usuteaduse teaduskond Bratislavas;

9) kujutavate kunstide akadeemia Prahas.

Reaalgümnaasiumi maja Kraloves.

Peale selle on Tšehhoslovakkia vabariigis olemas erilised spetsiaalkoolid mõnede teistele kunstiharudele. Need on nimelt:

1) riigi kunsttööstuskool Prahas kujutavate kunstide jaoks;

2) riigi muusikakonservatoorium Prahas, riigi muusika- ja draamakonservatoorium Brnos, muusika- ja draamaakadeemia eraldi Slovakkia jaoks Bratislavas, eraldi saksa muusika- ja draamaakadeemia Prahas muusikakunsti jaoks. Muusikakunsti tarbeks on eriti veel arvurikkad erimuusikakoolid kogu Tšehhoslovakkia vabariigis.

Soome Haridusminister Eestis.

Reedel 14. jaanuaril kell 15.15 jõudis Tallinna sadamasse aurikul „Tasuja“ Soome Vabariigi Haridusminister Uno Hannula. Temaga ühes saabusid proua Elli Hannula ja Soome Koolivalitsuse Algekoolide Osakonna direktor Alfred Salmela, kes saatis ministrit ta külaskäigul Eestisse. See küllatulek oli vastuviisidiks Haridusminister A. Jaaksoni külaskäigule. Sadamas võtsid kõrgeid külalisi vastu Haridusminister kol. A. Jaakson abikaasaga, ministriabi V. Päts abikaasaga, Koolivalitsuse direktor V. Altoa, Soome saadik P. J. Hynninen, Saatkonna atašee M. Ingman abikaasaga, Tallinna Linnakoolivalitsuse juhataja J. Kents, Välisministeeriumi kõrgemaid ametnikke, gümnaasiumide direktoreid, Asutus „Fenno-Ugria“ juhatuse esimees A. Veiderma abikaasaga jt. Vastuvõtt oli südamlük, sest olid ju mõlemad ministrid ja nende abikaasad tuttavad meie Haridusministri kol. A. Jaaksoni külaskäigust Soome, mis toimus alles äsja möödunud detsembrikuu esimesil päevil. Samuti on ju direktor A. Salmelal rohkesti tuttavaid meie koolitegelaste peres.

Vastuvõtu järele siirduti linna, kusjuures külalised saadeti neile määratud korterisse hotellis „Kuld Lõvi“.

Kohe saabumise järele tegi minister U. Hannula visiidi Haridusminister kol. A. Jaaksonile ja Välisminister dr. Fr. Akelile. Kell 17.30 võttis külalised Toompea lossis vastu haigestunud Riigihoidja asemel Peaministri asetäitja K. Eenpalu, kes Riigihoidja ülesandel andis minister U. Hannulale Valge Tähe I. klassi teenetemärgi ühes suurpaelaga.

Kell 18 võttis minister U. Hannula Soome Saatkonnas vastu ajakirjanikke. Pooletunnilises sõbralikus vestluses tähendas minister U. Hannula, et ta väga rõõmustab kokkusaamise üle kolleegidega — ajakirjanikega, kuna ta ka ise ajakirjanikuna on töötanud juba kakskümmend aastat. Jutuajamiseks koostatud lühike eestikeelne büllötään sisaldas järgmisi andmeid Soome oludest.

Minister U. Hannula on käinud Eestis mitu korda ja tunneb sooja sümpaatiat ja huvi vennasrahva vastu. Oma matkadel on ta tähele pannud, kuidas Eesti rahvas kõige võimsamalt töötab oma iseseisvuse põhialuste kindlustamiseks. Sedasama tööd tehakse ka Soomes. Suurimaid saavutusi sellel alal on maareform ja koolisunduse teostamine.

Mis puutub maareformi, siis selle abil on kõrvaldatud üks suurimaid varjukülgi Soome ühiskonnas. Iseseisvuse aja algusel oli Soomes ainult 100 000 maaomanikku, nüüd on neid üle poole miljoni. Minister leiab, et see on tugevdanud Soome ühiskondlikku konstruktsiooni rohkem kui ükski teine korraldus.

Mida aga koolisunduse teostamine tähendab, selgub juba sellest, et 1920. aastal oli kogu maal 6629 algkooliõpetajat ja 232 130 õpilast, käesoleval aastal on aga õpetajaid 13 396 ja õpilasi peaaegu täpselt pool miljonit. Algekool on koolisunduse seaduse mõjul kasvanud kahekordseks, samuti on kahekordseks kasvanud kooliskäimise aeg. Soome rahvakool koosneb praegu kaheaastasest alamalgkoolist, nelja-aastasest ülemalgkoolist ja kaheaastasest täiendusloomisest, on seega paisunud kaheksa-aastaseks.

On loomulik, et see algkooli tegevuse laiendamine on nõudnud märgatavalt palju kulusid. Soome algkool läheb maksma aastas ümmarguselt pool

miljardit marka (40 miljonit Ekr.), see on umbes 1000 marka (80 Ekr.) õpilase kohta. Koolihoonetes on 20 aasta jooksul investeeritud varandusi umbes miljardi Soome marga eest (80 miljonil Ekr.). Koolimajade ehitamine on korraldatud nii, et vallad saavad 20—40 protsenti kuludest toetustena ja 40—60 prots. amortisatsioonilaenukena. Vaesed ja piiriäärsed vallad saavad suurema toetuse. Mõnede valdade algkoolihooned on ehitatud täielikult riigi kulul. Koolimajade ehitamine jätkub ikka veel kiires tempos. Praeguste kalkultatsioonide järgi vajatakse veel 350 000 000 Smk., enne kui kõik algkoolid on varustatud ajakohaste hoonetega.

Edasi tähendatakse, et Eestis katsetatud uued voolud koolides on Soomes üldiselt tuttavad. Koolivalitsusel on eriline katsealgkool Helsingi lähedal, kus

*Soome
Haridusminister Uno Hannula.*

*Soome Koolivalitsuse Rahvahariduse
Osakonna direktor Alfred Salmela.*

iga Eestis esitatud tähelepanndavam didaktiline üritus võetakse uurimise alla ja kui tulemused näitavad, et see või teine meetod on ka neil teostatav, siis soovitatatakse uuendust ka Soome õpetajaile.

Lõpuks ütles minister U. Hannula, et Eesti-Soome vaimse koostöö konventsioon tuleb Soome Eduskunnas kinnitamisele arvatavasti veebruarikuus. Minister avaldas lootust, et kultuurkonventsioon aitab veel enam lähendada meie riike ja rahvaid.

Sama päeva õhtul Haridusminister kol. A. Jaakson ta poolt külaliste auks korraldatud dineel, millest osa võttis Vabariigi Valitsuse liikmeid ja haridustegelasi abikaasadega, kokku ligi 30 isikut, oma lauakõnes rõhutas äsja sõlmitud vaimse koostöö konventsiooni tähtsust ja väljendas veendumust, et nii lootusrikkalt alatud üritus viib tõhusaile tulemustele, sest selle tagatiseks on mõlema rahva rassiline ühtekuuluvus, ühised pärimused ning vennasrahvaste sitkus ja vankumatu edasirühkimine kõigis eluvaldusis. Haridusminister U. Hannula, tänanud lahke kutse eest, mis talle võimaldanud saabuda Eestisse, maale, mis on talle tõsiselt armas, ütles muu seas, et Soome

Valitsus ja rahvas annavad sõlmitud konventsioonile kõige suurema tähenduse, sest see leping aitab edendada hõimuasja ja kohustab Eestit ja Soomet võrdsete lepingupooldena hoolitsema selle väärtusliku kultuurpäranduse eest, mida oleme saanud vastu võtta oma ühiseilt esivanemailt, mis on tuhandeid aastaid vana ja mille kasvatamine on meie auväärseks ülesandeks, et seda jätta võimalikult rikkana neile sugupõlvedele, kes pärast meid saavad elama Eestis ja Soomes. Väikeste rahvaste jõud, ütles minister U. Hannula, peitub nende omapärases ja kõiki rahvakihte haaravas kultuuris. Mida kõrgemale seda on võimalik tõsta, seda püsivam ja kindlam põhi luuakse ka iseseisvusele. Kõige kallim meie saavutustest on meie rahvaste vabadus. Kõige tähtsam meie ülesannetest on selle vabaduse kindlustamine ja sellise põhja loomine, et see püsib läbi aegade.

Laupäeval 15. jaanuaril külastasid Haridusministrid ühes abikaasadega ja saatjatega Tallinna linna X algkooli, Prantsuse Lütseumi, Tallinna Linna Kodunduskooli ja Noorte Kotkaste lõkkeõhtut Kaitseliidu majas. Kõikjal võeti külalisi vastu suure vaimustusega õpilaste ja õpetajate poolt. Külastajad kuulasid klassides õppetööd ja vaatlesid tähelepanelikult kooliruumi ja õpilaste tegevust.

Kell 14 oli külalistele eine ette nähtud Riigihoidja poolt Kadrioru lossis, aga kuna Riigihoidja oli haigestunud, korraldas eine Peaministri asetäitja sealsamas.

Õhtul korraldati külaliste auks koosviibimine Kaubandus-tööstuskoja saalis Asutus „Fenno-Ugria“ ümber koondunud seltskondlike organisatsioonide poolt. Külalistena võtsid koosviibimisest osa Haridusministrid U. Hannula ja A. Jaakson abikaasadega, Soome Saadik P. J. Hynninen, direktor A. Salmela ja Soome Peakonsul J. Puhk abikaasaga. Seltskondlike organisatsioonide esindajaid oli kogunenud ligi paarsada. Sõbralikult vesteldes ning muusikat ja laulu kuulates viibiti koos üle pooleöö.

Seltskondlike organisatsioonide nimel tervitas Soome Haridusministrit Asutus „Fenno-Ugria“ juhatuse esimees dir. A. Veiderma, kes muu seas märkis, et kultuurkonventsiooni sõlmimisega on pandud uus tugev samm „Soomesillale“, sest siitpeale hakkavad hõimutööd juhtima vennasrahvaste vabariikide valitsused, kes siiaaani heatahtlikult on toetanud hõimuaete harrastajate tegevust hõimude lähendamise alal. Palus viia soojemaid tervitusi Soome haridustegelastele ja Soome noorsoole, kelle hooleks jääb hõimutöö jätkamine. Mag. Joh. Aavik tervitas soome keeles koosviibimise korraldajate nimel proua Elli Hannulat kui vennasrahva naispere õilsat esindajat. Kõneleja rõhutas, et nii soome kui eesti naine on oma mehe väarika abikaasana ja kangete poegade kasvatajana ka otseselt ja tõhusalt osa võtnud hõimutööst. Isegi ühes Soome abivägedega tulid eestlaste Vabadussõjas appi Soome naised arstidena, halastajaõdedena, kantseleiametnikena. Paju lahingus surmavalt haavatud Vabadussõja kangelasele leitnant Julius Kuperjanovile andsid esimest abi Soome naised — proua Pählsson ja neiu Martta Henriksson-Vartiainen.... Palus tervitada vennasrahva naisperet koosviibijate poolt. Koolivalitsuse direktorile A. Salmelale ütles sooje tänusõnu Eesti õpetajaskonna poolt Õpetajate Koja esimees E. Murdmaa kõige selle väsimata töö eest, mis dir. A. Salmela on teinud Eesti ja Soome õpetajate lähendamise alal. Minister U. Hannula ja dir. A. Salmela vastasid eesti keeles.

Pühapäeval tegid Haridusministrid ühes saatjatega väljasõidu Kehtna Kõrgemasse Kodumajanduskooli, kus tutvusid kooli ruumide, seadete ja maha-

pidamisega ning kuulasid õpilaste ettekandeid. Proua E. Hannula viibis pühapäeval proua M. Jaaksoni külalisena Tallinnas, kus tutvus Eesti naisorganisatsioonide töö ja tegevusega. Õhtul oli Soome Saatkonnas dinee kutsutud külalistele.

Esmaspäeva hommikul kell 9.45 lahkus Haridusminister U. Hannula ühes abikaasa ja dir. A. Salmelaga Tallinna sadamast jällegi aurikul „Tasuja“. Saatmas olid Haridusminister kol. A. Jaakson abikaasaga ja teisi isikuid, kes olid osa võtnud külaliste vastuvõtmisest.

Soome Haridusminister Lasnamäe algkoolis.

Soome Haridusminister U. Hannula on tõstnud põlvele õpilase Oie Sepa, kes teda tervitas koolimajja saabumisel. Minister U. Hannulast paremal Eesti Haridusminister kol. A. Jaakson, vasemal pr. E. Hannula ja pr. M. Jaakson õpilastelt annetatud lilledega.

Oli teostunud tükike Eesti-Soome hõimusuhete ajalugu. See oli esimene kord, kus vennasrahvaste Haridusministrid isiklikult ja otseselt põhjalikumalt tutvusid hõimude koolioludega. Olgu kol. Aleksander Jaaksonil ja mag. Uno Hannulal Haridusministritena õnnelikku kätt hõimusuhete süvendamisel ja arendamisel ja kandku nende poolt visatud seeme rohkesti vilja! Vennasrahvaste hariduseala juhtide vastastikuste külaskäikude üle, mis on üheks hõimude lähendamise aktsiooniks, võivad tõsist rõõmu tunda kõik hõimusõbrad, kes on aastate vältel teinud eeltoid, mis tasandasid teed vaimse koostöö lepingu sõlmimisele hõimude vahel.

Eesti vanim kirjanik Jakob Liiv †.

Esmaspäeval 17. jaanuaril kell 18 heitis Rakveres oma kodus vaikselt hinge Virumaa ja Rakvere populaarsem mees — kirjanik Jakob Liiv. Surm võitis tugeva elutahte ja lõpetas ta maised piinad, mis olid suured. Tal oli vähjatõbi kopsus ja põies. Teda jäid leinama abikaasa kolme poja ja tütreaga ning arvukas sõprade-pere.

Jakob Liiv sündis Tartumaal 28. veebruaril 1859. a., seega oleks saanud varsti 79-aastaseks. Sünnikohaks oli Veskirahva talu Alatskivi v. Tartumaal, mille rentnikeks olid vanemad. Õppis Naelavere küla- ja Kodavere kihelkonnakoolis ning omandas 1879. a. õpetaja kutse Tartus Hollmanni seminaris. Õpetajaametis oli J. Liiv esiteks aasta Kavastu-Varnjal, siis tuli

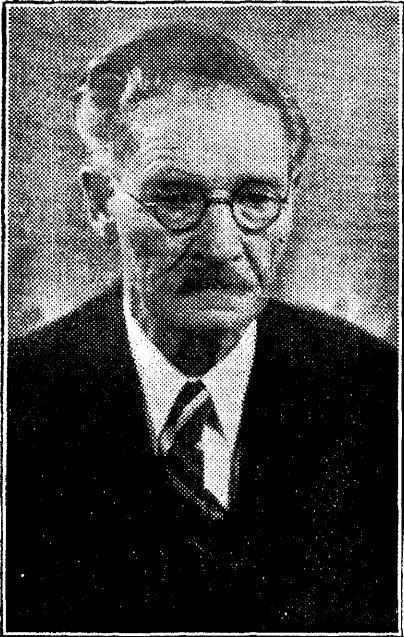
Virumaale (Vao v.) Triigi-Avispea õpetajaks, kus töötas kolm aastat, edasi ühe aasta õpetaja Pandiveres, ühtlasi ka vallakirjutaja olles ja uuesti töötas Avispeal, kuni 1901. asutas Väike-Maarja alevikku raamatukaupluse, millist pidas kuni 1911. a., mil asus Rakvere elama. Väike-Maarjas ja selle lähikonnas Avispeal olemise ajal tegeles Liiv agaralt mitmel alal. Oli sellel ajal V.-Maarjas ka Jakob Tamm, kellega J. Liiv oli suur sõber. Väike-Maarjas võttis ta osa põllumeeste seltsi tegevusest, oli seltsimaja ehitamise mõtte algatajaid, kuid lõi kaasa ka tuletõrjes ja oli tarv. ühisuse asutajaid.

Rakverre asudes sai ta koha Rakvere krediitühisuse (praegune Viru pank) kassapidajaks, millist ametit pidas ta kuni 1919. a., mil valiti linna-peaks. Linnapeaks oli ta kuni 1921. a. See ajajärk oli raske, kuid J. Liivil oli pilku tulevikku ja tema teeneks tuleb lugeda, et Rakvere sai endise mõisasüdame endale rahvapargiks ja teatrimaja asukohaks, milleks J. Liivi

algatusel moodustatigi tookordne haridusselts ümber rahvamaja ja hariduse seltsiks. Selts sai endale mõisasüdame, mis pidi minema autasumaaks ühele sõjaväelasele.

Neil ajal etendas J. Liiv juhtivat osa seltskonnaelus, kuid ka hiljemgi oli J. Liivi sõnal kaalu ja mõttel jumet. Rahvamaja ja hariduse seltsis oli ta hulga aastaid esimeheks ja umbes paar aastat tagasi pani need kohustused maha. Tema algatus oli teatrimaja ehitamine ja ehitamisel oli ta suurimaks idealistiks ja teiste virgutajaks ning kaasa tõmbajaks. Ise ta aga maja valmimist ei näinud, pooleli olekus seismine valmistas vanale kirjanikule ja rahvategelasele suurt südamevalu.

Kuid ka teisteski organisatsioonides lõi J. Liiv kaasa ning oli linnavolinik kuni surmatunnini, astudes südilt välja, kui olukord seda nõudis.

Jakob Liiv.

J. Liiv on abielus 1888. a. saadik Rosalie Feldmanniga, seega aasta-
numbri järgi otsustades on kuldpulm käes, kuigi veidi jäi puudu. Lapsi
on neil olnud 5, neist elus on praegu neli — poeg Arnold, kes kirjandus-
likul alal katsub isa jälgedes käia, poeg Villem, reserv-kapten, tütar Elsa,
kes abielus sõjaväeametnik Hiicloga ja poeg Richard, elab Rakveres, linna-
valitsuse ametnik. Surnud on tütar Meeri.

Kirjanduslikul alal oli J. Liiv üsna produktiivne. Temalt on ilmunud
järgmised raamatud: luuletuskogud — Viru Kannel 1. (1886), 2. (1891), 3.
(1900), Leinalilled (1894), Jakob Liivi kirjatööd 1. (1906), 2. (1910), Lugu-
laulud (1918), Lüürilised laulud (1919), Lugulaulud — Kõrbelõvi (1898 ja
1918), Pühakuju (1900 ja 1918), Vaimude org (1906), Põgeneja (1919),
Ülemjärve vanake (1924), Revolutsioon 1. (1927) ja 2., näidendid Musti-
lell, Õneotsijad, Kolmat aega vallavanem, Halastaja õde, Ordumeister,
Pahased naabrid, Tühjale maale, Mäevaim, Pilved, Vare, Obligatsioon; laste-
näidendid — Us õue? Marjulised, Kullaketrajad, Omad vitsad; jutustavat
proosat — Mustilell, Puujala Mats, Vihud kolmes parmas ja viimaste aastate
kestel kaks kogu mälestusi pealkirjastatult — Elu ja mälestused. Neist esi-
mene on ilmunud, teine on praegu trükis.

Maakodude raamatukogude rikastamisest.

A. Saukas.

Möödunud „Raamatu Aasta“ puhul said paljud maaõpetajad, kes
tegutsevad raamatute loendajaina ja loenduse tagajärgede kokkuvõt-
jaina, väga kujuka pildi maakodude raamatute tagavarast. See pilt
polnud igal pool kuigi rõõmustav. Leidus hulk talusid vallas, isegi jõukaid,
kus piibel, kalender ja mõni palveraamat moodustasidki talu raamatukogu.
Satuti isegi peredesse, kus needki puudusid.

Suurimaks valulapseks maal on populaarteadusliku ja tarbekirjanduse
puudumine. Ilukirjandust saab lugemiseks kohalikust avalikust raamatu-
kogust, ent tarbekirjandust vajatakse igapäevaste toimingute juures sageli ja
korduvalt, olgu see karjanduse, põllunduse, haiguste jne. puhul ja seda vaja-
dust ei saa rahuldada avalik raamatukogu. Tarbekirjandust peaksid talud
muretsema isiklikult, millega pannakse alus ka talu raamatukogule. Et selleni
jõuda, tuleb teha pidevalt ja intensiivselt selgitustööd, ja eriti neil, kellele
maakultuuri areng on südamelähedane. Kindlasti kuulub ka maaõpetaja
nende hulka.

Mitmendat aastat saadavad kirjastusärid koolidele raamatute nime-
kirju, millede hinnad on kas jäädavalt või teatavaks aiaks alandatud. Neid
nime- ja hinnakirju saaksid õpetajad ühe abinõuna paljude teiste hulgas kasu-
tada raamatute propageerimiseks ja maakodude raamatukogude rikastamiseks.

Nende ridade kirjutajal juhatada olevas koolis on katsetatud levitada oma
kooliringkonnas raamatuid alandatud raamatute-hinnakirja abil järgmiselt.
Hinnakirja saabumisel vaadatakse see õpetaja poolt läbi, kriipsutatakse alla
teosed, mida peetakse soovitavaks maakodusse muretsema ja antakse nime-
kiri klassivanemale (vanemais klassis — nooremis klassi juhatajale), kes

tutvustab nimekirja kaasõpilasile vahetundidel, enne ja pärast tunde. Mõnel hommikul koosviibimisel õpetajad selgitavad õpilasile raamatute vajalikkusest ja soovivad neid muretseda. Klassivanemalt saadud nimekirjadest kirjutavad õpilased soovitatud raamatute pealkirjad ja hinnad ning viivad koju vanemaile tutvumiseks. Õpilasil endil on himu raamatuid tellida ja kodus tehakse ka vanemad soojaks, et need võimaldaksid tellimist. Nädala poolteise pärast esitavad klassivanemad õpilaste nimekirja, kes raamatuid soovivad tellida. Tellimus saadetakse ära ja algab põnev raamatute saabumise ootamine. Õpilased on vaimustatud, kui saabuvad nende tellitud raamatud. Neid loetakse palju suurema armastusega kui kogust saadud raamatuid. On ju need omad raamatud! Ja tundides ainekäsitusel teavad õpilased ütelda, et nii ja nii on kirjutatud „nende“ raamatuis, või et isa ja ema arvavad tellitud raamatuis seda ja seda.

Esimesil aastail oli raamatute tellijaid vähe. Nagu ikka — iga algus on raske. Aga aasta-aastalt on kasvanud tellijate kui ka tellitavate raamatute arv, mis tõusis käesoleval õppeaastal 70-ni.

Kõne all olevais nimekirjades leidub hulk populaarteaduslikke teoseid nagu: „Meie tähtsamad taime haigused“, „Lihasoõjad taimed“, „Esimene koduloomade arstiabi“, „Hispaania haigus“, „Kuidas saada hädavalgust“ jne., mida koolgi võiks tellida nende hinna odavuse tõttu (2—10 s. eks.) oma raamatukogusse 5—6 eksemplari igast vajalikkusest ja koolile sobivast raamatust. Nii saadakse õige väikese kuluga koguke saateainet peaaegu iga õpitava aine jaoks, mis kindlasti tõstab töö produktiivsust. Kasutades neid raamatuid kaob nii õpilasil kui ka lastevanemal arvamus, et ainsaks tarkuseallikaks võib olla vaid kooli õpperaamat.

ARVUSTUSI

J. Konks: Uus-aeg ja uusim aeg. Ajaloo õpperaamat progümnaasiumi IV klassile. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu 1937. Hind 2 krooni.

Käesoleva õppeaasta algul ilmus J. Konksi sulest EKS-i kirjastusel uus ajaloo õpperaamat, mis on määratud progümnaasiumi IV klassile, nimelt „Uus-aeg ja uusim aeg“. Seega on J. Konksi koostatud õpperaamatute sari (Vana-aeg, Uus-aeg) täienenud uue meeldiva lisandiga (Uus- ja uusim aeg). Kahetseda jääb vaid seda, et progümnaasiumi II klassi kohta on olemas lünk, mis järjekorras ootab täitmist samalt autorilt juba pikemat aega.

J. Konksi esimesed katsed koolikirjanduse alal näitasid juba küllalt selgesti, et uute ajalooõpikute autoris on tegemist tõsise pedagoogiga, soliidsel pagasiga ajalooteadlasega, vilunud jutustajaga, ajaloo metoodika ja eesti uusima kirjakeele tundjaga. Viimane teos — Uus-aeg ja uusim aeg — veel enam kinnitab seda.

Käies üldtunnustatud kronoloogilis-progressiivse meetodi järele, toob autor väga kujukalt esile ajaloolise arenemiskäigu peajooned. Põhjatult rikkalikult ajaloo ainesest oskab ta valida kõik tarvilikud faktid, sündmused, isikud ja ideed, nii et õpilasi ei ähvarda kunagi uppumisoht ülekujutatud materjali rohkusse ega teki lünki, mis vajaksid täiendamist vastavalt progümnaasiumi kavadele mõnest teisest õppe- või käsiraamatust. Kõik ideed ja asutused, mis on tähtsad ajaloo üldkäigu mõistmiseks, on tähelepanelikult reastatud, loogiliselt

seotud, veenvalt põhjendatud ja sõnastatud haruldase konkreetseusega, äärmise lihtsuse ja selgusega. Raskepärased arutlused ja definitsioonid, samuti õnes fraasilisus on jäetud kõrvale. Raamatu loetavuse ja stiili elustamise mõttes on teksti põimitud ohtrasti otsekohesest kõnet ja mõningaid lentsõnu. Aine konkreetustamiseks aitavad kaasa veel hulgalised, õnnelikult valitud pildid (kahjuks ühevärvilised). Ajalooliste isikute iseloomustused on võrdlemisi lühikesed, aga tabavad ja reljeefsed. Kalduvus neid, s. o. ajaloolisi isikuid pisut idealiseerida on nähtavasti tingitud ajalooõpetuse kasvatuslikust ülesandest progümnaasiumi klassides.

Kõiki neid J. Konksi õpperaamatu voorusi arvesse võttes võib õigusega loota, et käesolev õpperaamat „suudab kaasa aidata ajalooõpetuse edule ja et ta leiab tarvitajaskonna poolt niisama sõbralikku vastuvõtmist kui eelmisedki“ (Järelsõna). Seda lootust suurendab veel käesoleva raamatu väline külg: sile ja valge paber, sõre trükk, piltide selged reproduktsioonid, vähene trükivigade arv jne., mis on väga meeldiv ja hea õpilaste silmadele ning esteetilisetele tunnetele.

Kuna on karta, et sõbraliku vastuvõtu tõttu raamatu esimene trükk peatselt jõuab lõpule ja autoril paratamatult seisab ees uue trüki avaldamine, siis on allakirjutanul südamemes salajane soov, võtta mõni üksik koht raamatust veel kord revideerimisele, et J. K. „Üus-aeg ja uusim aeg“ kujuneks meie progümnaasiumidele ammuigatsetud „standardõpikuks“. Ehkki mitmed silmapaistvad õpetajad ja kirjamehed on käesoleva raamatu käsikirja läbi lugenud ja kasulikkude märkustega täiendanud, mispärast raske on midagi olulist paranduseks veel ette tuua, siiski mõttevahetuse korras avaldan siinkohal oma lahkarmused mõne väite või stiiliküsimuse kohta.

Mulle tundub Katariina II karakteristika ühekülgsena, liialt idealiseerituna (lk. 20 ja 22). Kui venelased tsariaegsel Venemaal tegid seda oma koolinoorte mõjustamiseks riigiustavuses ja valitseja isiku „jumaldamiseks“ (Jumala armust NN), siis Eesti õpilase ees ei tarvitseks varjata Katariina II isiku ja tegevuse varjukülgi. Õppides viimaseid tundma teistest allikatest, võib õpilane kaotada usalduse õpperaamatu tõetruudusse (või isegi õpetaja vastu).

Samuti näeme William Pitt'i valgustatud palet (lk. 26), kuna tema *alter ego* on jäänud varju (vrd. Lavissee et Rambaud „Hist. gen. du IV siècle à nos jours“, vol VII).

Friedrich II iseloomustamisel tuuakse siiski ka näiteid tema varjukülgedest: „kül-musest“, „kinnisest olekust“, „inimeste vihkamisest“ ja mõningaist veidrusist, nagu soovist lasta end „matta koera kõrvale“ (lk. 19) või „väljateeninud kapralite ja sõjainvaliidide määramisest õpetajaiks; et need saaksid seega vanul päevil ülalpidamist“ ja immutaksid kogu kasvatustöö sõjalise vaimuga (lk. 18). Nii lolliks siiski ka ei saa pidada Friedrich II, et ta rahva rumaluse riiklikuks paheks kuulutamisele oleks lootnud haridust tõsta: „Hariduse tõstmiseks kuulutas Friedrich II rahva rumaluse riiklikuks paheks“ (lk. 18). Selle lause võiks pisut teisiti konstrueerida: „Friedrich II kuulutas rahva rumaluse riiklikuks paheks ja hariduse tõstmiseks andis seaduse, mille järgi lapsed pidid saama sundusliku alghariduse“.

Kolmest valitsejast — Friedrich II, Joseph II ja Katariina II — oleks küllalt näiteina valgustatud ainuvalitsuse kohta, ilma et tarvitseks kulutada veel üks lehekülg Gustav III jaoks. Aiman küll ette autori vastuväiteid Eesti heanaaberlikust vahekorra Rootsiga, „vanast heast Rootsi-ajast“ jne., kuid meil on teisigi sõpru (Soome, Ungari jt.), kellest käesoleva klassi kursuses vaikides mööda minnakse.

Kuigi täpselt ei ole teada maa suurus, mis enne revolutsiooni kuulus prantsuse vaimulikele, siiski nii väikest osa, $\frac{1}{10}$ kogu maast (lk. 36), ei ole mulle varem silma puutunud: jutt on olnud $\frac{1}{3}$ (Rambaud) või $\frac{1}{5}$ (Pflugk-Harttung).

Rambaud' arvates oli Louis XV ajal müüdnud 150 000 lettres de cachet, aga mitte 15 000 (lk. 39).

Salgamata prantsuse revolutsiooni üleuroopalist tähtsust ja suurt mõju, ei saa jätta avaldamata soovi, võimalikult rohkem kärpida detaile. Kahjutult võimaks välja jätta kuninga Louis XVI „kübara loo“ generaalstaatide avamisel (lk. 44), pikad tsitaadid Camille Desmoulins'i, Danton'i, Robespierre'i jt. kõnedest (lk. 46—47; 58, 59; 60—61, 66), kuninga surmaeelsest ööst ja hukkamisest (lk. 61—62) jt.

Prof. P. Tarveli järele (vt. P. Treiberg „Kõige uuem aeg“, lk. 67) oli küll Danton see, kes hüüdis: „Me ei taha kuninga üle kohut mõista, vaid ta ära tappa“, kuid Rambaud paneb need sõnad suhu Saint-Just'ile.

Hääletamise tulemused konvendis (surma mõistmise poolt 361, vastu 360) ei ole täpsed (lk. 61); peaks olema: surma mõistmise poolt 387, vastu 334 (vrd. Rambaud, Lavissee et Rambaud, Oncken, Propyläen-Weltgesch. jt.).

Kuningas Louis XVI viidi hukkamiskohale 21. jaanuari hommikul 1793. a., aga mitte „õhtu hilja“ (lk. 61).

Ilma tõsisema vajaduseta nimetatakse rahvuskonventi kord „seadusiandvaks kojaks“, kord „seadusiandvaks koguks“ (lk. 64 ja 65).

Arvan, et oleks parem ütelda paavsti kohta, et tema pühitses piiskoppe ametisse, aga mitte — „kinnitas ametisse“ (lk. 71): ametisse kinnitas nad esimene konsul nimetamise teel.

Preester eesli seljas (lk. 73) võis pealtvaatajais esile kutsuda küll naerupuhanguid, aga mitte „rõõmupuhanguid“.

Seoseta seisab väike peatükk „leiuutistest 18. sajandil“ (lk. 80). Parema oleks viia see osa peatükki „valgustusajastust“, sest valgustus (Aufklärung) ei tähenda mitte ainult uusi ideid kirjanduses, filosoofias ja majandusteaduses, vaid ka edu ja tõusu reaalainetes ja rakendusteaduste alal. Leiuutistest 19. sajandi algul saaks ühe-kahe sõnaga mainida edaspidises jutustuses seal, kus kõneldakse esimestest aurikutest ja raudteedest.

Ei vasta tõsioludele järgmine seletus: „Türgi oli võidetud (1829. a.) ja järgmisel aastal moodustus Inglismaa, Venemaa ja Prantsusmaa kaitse all iseseisev Kreeka kuningriik“ (lk. 95). Siinnimetatud kolm riiki otsustasid küll 3. II 1830 iseseisvast Kreekamaast luua monarhia, pakkudes krooni Saksi-Koburgi printsile Leopoldile, kuid viimane ei võtnud pakutud krooni vastu ja võimukandjaks jäi endiselt (alates 1827. a.) president, pigemini diktaator Kapodistrias (Joh. Anton Kapo d'Istrias) kuni 9. X 1831. Otto I valiti kuningaks alles 7. V 1832 ja pärale jõudis järgmisel (1833) aastal.

Orléans'i hertsogit korduvalt nimetatakse „Philippe'iks“ ja öeldakse, et alles kuningana ta „võttis endale nimeks Louis Philippe I“ (lk. 106 ja 107), kuid tõeliselt kandis ta Louis Philippe'i nime juba ristimisest saadik.

Autor ütleb vabalt, et Louis Philippe „läks üle barrikaadide raekotta“, aga tõeliselt ta sõitis ratsa barrikaadide ja rahvamurru keskel läbi (lk. 106).

Louis Napoleon Bonaparte ei saanud „toetuda oma kuulsale nimele“ (lk. 118), sest ta ei olnud midagi kuulsusriikast korda saatnud, välja arvatud kaks äpardunud mässukatset juulimonarhia ajal. Õigem oleks olnud ütelda: „Tänu oma lelle kuulsale nimele võitis viimane rahva keskel suure poolehoidu“ jne.

„Paškevitši“ asemel tuleb kirjutada ja lugeda Paskevitš (lk. 121).

„Esimese koja“ all tavaliselt mõistetakse kahekojalise parlamendi alamkoda ja „teise koja“ all — ülemkoda, aga mitte kunagi ümberpöörduvalt, nagu seda teeb autor leheküljel 121: „esimene (koda) pidi koosnema osariikide esindajaist, teine aga valitama rahva poolt“.

Ilmaaegu on libisenud teksti autori subjekttiivne hinnang Saksamaa sündmuste kohta: „Õnnetuseks aga ei võtnud Friedrich Wilhelm IV pakutud keisrikrooni vastu“ (lk. 122). Sõna „õnnetuseks“ tuleks maha kustutada.

1765. a. maapäeva otsused olevat „tuntud Browne'i deklaratsiooni nime all“ (lk. 129), kuid prof. H. Kruus tunneb neid „Liivimaa kubermangu patentide“ ja J. Adamson —

„positiivsete määruste“ nime all (vrd. ka J. Vasar jt. „Eesti Rahva Ajalugu“). Kes tunneb neid „Browne'i deklaratsiooni“ nime all?

Vallakooli asutajaks ja ülalpidajaks Liivimaal pidi olema kogukond, mille meesliikmete arv ulatus 500-ni, aga mitte üldine liikmete arv (lk. 140).

Pärnumaa ja Saaremaa rahvariietest (lk. 149 ja 150) saaksime õige pildi vaid värvilises reproduktsioonis.

Irinarh ei olnud „peapiiskop“ (lk. 151).

Ilusate sõnade taga peitub lapsele täitsa tume mõte: „Liivimaa talurahva seadus... avas rahvamajandusele laia tee külaühiskonda“ (lk. 154). Soovitan viimased viis sõna vahele jätta.

Võõrkeelsete sõnade häädamist oleks soovitav veelgi täiendada uute sõnadega, milliseid tekstis küllalt leidub.

Need on minu soovid J. Konksi õpperaamatu „Uus-aeg ja uusim aeg“ teise trüki kohta.

V. Orav.

Harald Jänes — Oskar Parlo: Eesti keele grammatika ja harjutustik koolidele V. Tuletusõpetus progümnaasiumi V, reaalkooli III ja kutsekooli III klassile. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus. Hind Kr. —.90.

Nagu varem ilmunud H. Jänes — O. Parlo keskkooligrammatikais, lähtutakse selleski osas praktilise keele seisukohalt. Et nüisuguse süsteemi juures puhtteoreetilist materjali piiratakse, on arusaadav ja tere-tulnudki.

Mainitud autorite grammatika V osa taotleb nagu eelmisedki pakutava aine ülevaatlikkust kokkuvõtivate tabelite ja skeemide esitamisega. Suurel määral hõlbustavad aine omandamist näit. liitsõnade jagunemise, käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamise, liitverbide ja partiklite kokku- ja lahkukirjutamise tabelid. Selles mõttes täidab oma ülesannet ka nominatiivse ja genitiivse liitumise tabel. Samuti väärrib mainimist tuletusliidete tabel. Tuletusliited on esitatud otstarbekohaselt: sufiksids vaadeldakse ülevaatlikus tabelis, hiljem tõstetakse aga elulisemad liited uuesti esile ja kõrvutatakse väärvormidega. Selguse mõttes oleks tabel veelgi võitnud, kui tähenduslikult ühtekuuluvad liited oleksid rühmitatud vastavate alapealkirjade alla.

Peatükk „Uute tüvisõnade soetamine“ on esitatud kujul sisukas ja huviäratav. Disharmoniana tunduvad selles asjalikus ülevaates nn. vähem kodunenud ja läbimineku astmes esinevad uussõnad, nagu „rüüv“, „relde“, „seerma“, „luger“, „olbama“ jne. Tekib küsimus, kas keskkooligrammatikais on mõtet esitada selliseid uussõnu, mis on alles läbimineku astmes, nagu raamatu autorid isegi väidavad. Pealegi ei suuda õpilased kaavitada nende sõnade elujõuliseks muutumisele, sest enamus neist uussõnust ei ole esitatud selliselt, et nad pääseksid elujõulistena õpilaste keelepiirkonda. Nimetatud küsimust on käesolevate ridade kirjutaja puudutanud H. Jänese ja O. Parlo varem ilmunud grammatikate puhul sama ajakirja veergudel, mispärast piirduakse siinkohal vaid küsimuse mainimisega. Samuti ei peatuta lähemalt meetodi ja süsteemi juures, mis on üldiselt leidnud tunnustust eelmiste grammatikate vaatlusel („Eesti Kool“ nr. 1 — 1937).

Edasi lubatagu nimetada mõningaid puudusi, mis esinevad H. Jänes — O. Parlo grammatika V osa nimetamisväärsete positiivsete omaduste kõrval.

Kõne all oleva grammatika suurimaks puuduseks on harjutuste vähesus. Sünonüümide harjutus puudub täiesti. Siin oleksid eriti kasulikud olnud lünkharjutused. Samuti kokku- ja lahkukirjutamise kui tulipunkti asetatud küsimuse alal oleks oodanud rohkem harjutusi. Nimetatud küsimus on keskkooli viimases klassis üks tõsisemaid. Ainult teoreetiline arusa-

mine lahu- ja kokkukirjutamisest ei päästa olukorda. Tingimata on vajalik praktiliselt harjutada lahendama kokku- ja lahkukirjutamise erijuhtumeid vastavate ülesannete — harjutuste kaudu. Näib, et keerulisemate kokku- ja lahkukirjutamise juhtumite selgitamiseks ei piisa raamatus antud harjutustest ja õpetajal tuleb koostada lisaharjutusi. Hea harjutuse koostamine nõuab aega, ja seda kahjuks emakeeleõpetajal palju ei ole. Selles ulatuses peaks harjutustik materjali pakkuma, et võimalduks aine põhjalik kätteõpetamine.

Sufiksrite -line ja -ne käsitlemisel oleks oodanud rohkem põhjalikkust. Tuletusliidete -ne ja -line vahekorra selgitamisel oleks tulnud välja tuua nende liidete kokkupuute- ja erinevuspunktid ning selgitada vastavate näidetega.

Mida ütleb näit. õpilasele lk. 112 esinev „kategoriline imperatiiv“:

Peab olema:	Halb või väär:
suurepärase	suurepäraline
algupärase jne.	algupäraline jne.

kui seda „peab olema“ ei põhjendata.

Sufiksi -lane erandid on esitatud puudulikult. Lk. 73 loeme: -lane liitub tugevaastmelisele tüvele: lühivähtelistel sõnadel vokaali külge, pikavähtelistel — konsonandi külge.

Õige:	Väär:
mägilane	mäelane
hiidlane	hiulane.

Erandid: õpilane, ajaloolane (ja teised loolane-lõpulised liitsõnad), sõjaväelane (ja teised väelane-lõpulised liitsõnad) ja mõned kohanimedest saadud sõnad: narvalane, harkulane, rõngulane.

Antud erandite põhjal jääb mulje, et „narvalane“, „harkulane“ ja „rõngulane“ on ainukesed pikavähtelised kohanimedest saadud sõnad, kus -lane on liitunud vokaalile. Aga kuidas oleksid siis -lane sufiksiga moodustatud vormid sõnust „Tapa“, „Vändra“, „Pärnu“. Kui arvestada antud erandeid, siis „taplane“, „vändrlane“ jne. Viimased tunduvad küll keeleveidrustedena.

Segavalt mõjuvad ka mõned sisulised eksitused, mis on arvatavasti tekkinud trükitehnilistel põhjustel. Näiteks lk. 43 esineb: Sõna p o o l kirjutatakse järgmise sõnaga kokku, kui ta käändub.

Peaks olema: Sõna v e e r a n d kirjutatakse järgnevast sõnast l a h k u, kui ta käändub.

Samalaadiline eksitus esineb nominatiivse ja genitiivse liitumise tabelis.

Lk. 28 loeme: Täiendsõna tähendab hulka: liivakoorem.

Peaks olema: Põhisõna tähendab hulka: liivakoorem.

Korduvas harjutuses (kokku- ja lahkukirjutamise harjutus, vt. lk. 61) leidub ebamäärane lause, mille vastamisel peaks õpilane, et vältida arusaamatusi, juurde kirjutama seletuse oma lahenduse kohta.

Näiteks: (Niiske heina maa aur) laiub üle (maa pinna) . . . jne.

Kuidas käsitada seda lauset? Kas „niiske heinamaa aur“ või „niiske heinamaaur“ Mõlemad võimalused on mõeldavad. Oleks vist küll parem, kui niisugustel lausetel on ainult üks õige lahendus, sest teisiti olles oleks raske kontrollida õpilaste teadmisi kirjalikkudes vastustes.

Samasugune selgusetus esineb ka järgmises lauses (lk. 40): (Kalastuse küsimuses) ilmus (eri seadus) ja avaldati (eri aja kirjades). Suulistes vastustes annab selline lause võimalusi poleemikaks, kuid kirjalikkudes kontrolltöodes tekitab vaid segadusi.

Ettetoodud eksitustest hoolimata võib H. Jänes — O. Parlo grammatika V osaga rahule jääda. Grammatika raamatus läbiviidud põhimõte — lähtumine veajuhtumest, ülevaatlik süsteem ja õigekelsusküsimuste esikohale tõstmine on sellelegi osale parimaiks soovitajaiks.

Alice Kriisa.

MITMESUGUST

Looduskaitse alla võetud puud ja rändrahnud.

Looduskaitse Nõukogu s.a. 1. oktoobri otsusega (RT 89 — 1937) on võetud looduskaitse alla järgmised puud ja rändrahnud.

I. Puud.

Virumaaal. 1. Põlised kuused „Metsaisa“ ja „Metsaema“ Pagari metskonnas, Väike-Pungerja vahtkonnas, kvartal nr. 100 peal. Omanik Eesti Vabariik. „Metsaisa“ asub sihi ääres lagedal kohal, „Metsaema“ asub raielangi sees. „Metsaisa“ kõrgus 46 m, ümbermõõt 2,93 m, „Metsaema“ kõrgus 43 m, ümbermõõt 2,95 m.

Tartumaaal. 1. Otepäämäe tamm Valgjärve vallas, „Liivaku“ nr. 27 talu maal. Omanik Aug. Väljak. Puu kõrgus 15 m, ümbermõõt rinnakõrguselt 4,5 m, võra laius 20 m, vanadus kuni 200 aastat.

2. Teelahkme arukask Kokora vallas, „Teelahkme“ nr. 95 talu maal, Kokora ja Alatskivi teede nurgal, end. Kokora mõisas, maantee ääre peal. Omanik Johannes Karro. Puu suurus: ümbermõõt rinnakõrguselt 2,89 m, tüve kõrgus 2 m, hargneb viieks haruks, kõrgus 15 m, võra läbimõõt 25,70 m.

Valgamaal. 1. Kangru mänd Taagepera vallas, „Kangru“ nr. 15 talu krundil. Omanik Jaan Türk. Puu ümbermõõt 3,1 m, tüve kõrgus 7,5 m, puu üldkõrgus 12,5 m, võra läbimõõt 10,6 m, võra kuju — püramiidvõrak, latv piksest purustatud.

Võrumaal. 1. „Kuldijüri mänd“ Erastvere vallas, „Kuldijüri“ nr. 37B talu krundil. Omanik A. Aros. Puu ümbermõõt rinnakõrguselt 3,55 m, kõrgus 18 m, võra läbimõõt 12 m.

Kõikide ülalnimetatud puude mahavõtmine, koorimine, okste murdmine ja igasugune meelega vigastamine ja kahjustamine on keelatud.

II. Rändrahnud.

Harjumaaal. Kolm suurt rändrahnud Kõnnu vallas, Purekkari neemel, Pärисpea küla lähedal riigimaal, „Mähu“ nr. 37 talu maa-ala kohal. Suurima kivi mõõted: pikkus 7,2 m, laius 7,2 m, kõrgus 5,3 m, ümbermõõt 23,4 m. Graniit.

2. „Mähu“ I kivi Pärисpea küla „Mähu“ neemel, Vaheloo saare kohal meres. Kivi mõõted: kõrgus 5,7 m, ümbermõõt 22,5 m. Rabakivi. Omanik Eesti Vabariik.

3. „Mähu“ II kivi samas, Vaheloo saare kohal meres. Kivi mõõted: kõrgus 5,65 m, ümbermõõt 23,93 m. Rabakivi. Omanik Eesti Vabariik.

4. „Painuva kivi“ Kõnnu vallas, Turbuneeme küla „Painuva“ talu krundi kohal meres. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõted: pikkus 9,8 m, laius 9,1 m, kõrgus 5,3 m, ümbermõõt 34,4 m. Rabakivi.

5. „Tiirukivi“ Kõnnu vallas, Viinistu ja Turbuneeme külade vahel meres, Viinistu koolimaja lähedal. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõted: pikkus 9,2 m, laius 5 m, kõrgus 6,1 m, ümbermõõt 25,3 m. Graniit.

6. Rohumeene suur rändrahn Viimsi vallas, Tallinna metskonnas, Viimsi metsandiku kvartal nr. 2-sel. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõted: ülemõõt kõrgeimast kohast 21,2 m, ülemõõt SN suunas 21,65 m, EW suunas 22,05 m, ümbermõõt maapinnalt 30,46 m, ümbermõõt 5 m kõrguselt 32 m. Punane suureteraline graniit.

7. „Viirakivi“ Hageri vallas, „Viirakivi“ nr. 20 ja „Mõisamaa“ talude piiril. Omanik Juhan Neiman. Kivi mõõted: pikkus 5,10 m, laius 3,90 m, kõrgus 2,55 m, ümbermõõt 13,50 m, ristmõõt pikuti 8,00 m, laiuti 6,80 m.

8. „Ukukivi“ (ka „Lossikivi“, „Ohvrikivi“ ja „Lindakivi“), Kernu vallas, „Lossivälja“ nr. A-74 talu krundil. Omanik Gustav Urva. Kivi mõõted: pikkus 11,20 m, laius 9,30 m, kõrgus 5,60 m, ristmõõt pikuti üle kivi 16,10 m, laiuti 17,40 m. Kivil peal ca 40 cm läbimõõduga ja 15 cm sügavusega kausitaoline nõgu ohvriandide asetamiseks.

Läänemaal. 1. „Sturesten“ Passlepa vallas, Noarootsi poolsaarel, Einby külas, „Jakas-Matsase“ nr. 33 talu krundil, rannas. Omanik Johan Kivimaaker. Kivi mõõted pikkus 3,3 m, laius 3,1 m, kõrgus 2,7 m, ümbermõõt 11,2 m, ristmõõt üle kivi 6,9 m.

2. „Truumannid kivid“ Passlepa vallas, Võnnusaarel, Truumannid talu maal. Kaks rändrahn. Kivide mõõdet: suuremal pikkus 8,4 m, laius 5,9 m, kõrgus 5,3 m, ümbermõõt 29 m, ristmõõt üle kivi 16,3 m; väiksemal pikkus 10,4 m, laius 8,4 m, kõrgus 2,8 m, ümbermõõt 27,2 m, ristmõõt üle kivi 10,8 m.

3. „Järvekivi“ Passlepa vallas, Noarootsi poolsaare loodepoolses osas, „Männiku“ nr. A-6 talu maal. Omanik Loviisa Freiman. Kivi mõõdet: pikkus 7,5 m, laius 3,3 m, kõrgus 3,1 m, ümbermõõt 18,8 m, ristmõõt üle kivi 10 m.

Saaremaal. 1. „Hookivi“ Kaarma-Suure vallas, Kuressaare-Kihelkonna maantee ääres 5-ma km posti juures, maanteest umbes 25 m kaugusel, Randvere as. „Ringe“ talu ja Kellamäe as. „Rübja“ (Kaasiku) ja „Reediku“ talude piiril. Piirikivi. Ühised omanikud: „Ringe“ t. — J. Pann, „Rübja“ t. — A. Vask, „Reediku“ t. — J. Valtvelt. Kivi mõõdet: kõrgus 2,25 m, laius 2,45 m, pikkus 6,40 m ja ümbermõõt 15,60 m.

2. Abruka saare rändrahn Abruka saare läänepoolse kalda lähedal meres, saare lautrist lõunasse. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõdet: $6,65 \times 4,05 \times 2,65$ m ($3,00 \times 4,60 \times 7,00$ m), ümbermõõt 17,82 m, ristmõõt $11,78/8,78 = 10,13$.

3. Vahase saare I rändrahn Abruka saarest edela pool oleva Vahase saare idarannal, „Vahase“ talu krundil. Omanik K. Tool. Kivi mõõdet: kõrgus 4,00 m, laius 7,90 m, pikkus 9,50 m, ümbermõõt 28,43 m, ristmõõt $20,00/12,36 = 16,18$.

4. Vahase saare II rändrahn, eelmise lähedal, veidi lõunasse, Saare mk. uudistalu nr. 185 krundil. Omanik A. Abbi. Kivi mõõdet: kõrgus 5,05 m, laius 8,90 m, pikkus 10,00 m, ümbermõõt 31,22 m, ristmõõt $18,00/15,60 = 16,80$.

5. Abruka saare hirvede heinamaa rändrahn Abruka saare edelapoolses osas, maaninal. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõdet $4,80 \times 6,20 \times 8,40$ m, ümbermõõt 22,65 m, ristmõõt üle kivi $13,60/14,30 = 13,95$ m.

6. Abruka saare rändrahn metsavahi maja lähedal, Abruka saare keskel. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõdet: $2,05 \times 2,70 \times 3,39$ m, ümbermõõt 9,43 m, ristmõõt üle kivi $6,68/5,60 = 6,14$ m.

Viljandimaal. 1. „Labidakivi“ Vastemõisa metskonnas, Taevere metsandikus, kvartal nr. 69 peal. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõdet: pikkus 10,20 m, laius 3,23 m, kõrgus 3,04 m, ümbermõõt 24,05 m, ristmõõt üle kivi 9,20 m.

Valgamaal. 1. „Põdrametsa rändrahn“ Keeni vallas, Lota mõisa juures, Peko vahtkonnas, nn. „Põdrametsas“, kvartal nr. 17 peal. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõdet: pikkus 3,00 m, laius 2,30 m, kõrgus 0,90 m, ümbermõõt 8,50 m, ristmõõt üle kivi 3,60 m. Kivi lõhenenud kolme ossa.

Võrumaal. 1. Tinnipalu rändrahn Kärgula vallas, Sõmerpalu metskonnas, Tinnipalu vahtkonnas, kvartal nr. 62 peal. Omanik Eesti Vabariik. Kivi mõõdet: pikkus 6,25 m, laius 5,35 m, kõrgus 1,15 m, ümbermõõt 14,80 m, ristmõõt üle kivi $5,85 \times 4,30$ m.

Kõikide eelnimetatud rändrahnude lõhkumine, kuju ja välimuse muutmine või teisei kahjustamine on keelatud.

Üleriigiline koolijuhatajate kokkutulek.

Haridusministeerium korraldas pühapäeval 19. detsembril 1937. a. Tallinnas, „Estonia“ kontsertsaalis üleriigilise koolijuhatajate kokkutuleku. Kokkutulekust võtsid osa ka koolivalitsuste juhatajad, koolide inspektorid ja Haridusministeeriumi juhtivad ametnikud. Hoolimata tuisust ja halbade teoludest oli koolijuhatajaid kokku tulnud isegi kaugemaist metsakolkaist, saartelt ja Saare- ning Hiiumaaltki. Mitmed maakonnad olid sajaprotsendiliselt väljas. Nii ei mahtunud ära kõik kokkutulnud kontsertsaali, osa neist kuulasid kõnesid „Estonia“ rohelises saalis, kuhu kõned edasi anti valjuhääldajate kaudu.

Auküalistena võtsid kokkutulekust osa Peaministri asetäitja K. Eenpalu, Põllutöminister A. Tupitsa, Soome Saadik P. J. Hynninen, Läti Saadik E. Kreewinsch ja Leedu Saadik B. Dailidė.

Kell 10.10 teatavad fanfaarid Riigihoidja K. Pätsi tulekust. Riigihoidjat saadavad Haridusminister A. Jaakon, ministriabi V. Päts jt. Koosolijad tõusevad püsti. Mängitakse hümmi. Aplodeeritakse elavalt ja kauakestvalt.

Kokkutulek algas koraaliga: „Kui kotkatiivul oled kannud“. Avasõnaks Haridusminister kol. A. Jaakon ütles:

„Kõrgeauline härra Riigihoidja, austatud koosolijad, luugupeetud koolijuhatajad üle maa! Tervitan teid kõiki tänasel kolmandal üleriiklikul koolijuhatajate päeval, teid kõiki ja neid üksikuid, kes raskete teolude tõttu ei saa tänasest päevast osa võtta, küll seda aga jälgivad raadio kaudu. See on kolmas kord Eesti Vabariigi kestel, kus koolijuhatajad

üle maa kogunevad „Estonia“ kontsertsaali. Esimest korda oli see 17. veebruaril 1935, kui seisime viimase suure rahvahääletuse eel. Millise üksmeelega ja milliste järeldustega see rahvahääletus läbi läks, seda meie mäletame kõik. Ja teine kord olid koolijuhatajad üle maa koos 8. novembril 1936, see oli sel ajal, kui seisime Rahvuskogu valimiste eel. Kuidas toimusid need valimised, missugune oli Rahvuskogu töötulemus Põhiseaduse näol, see on ka kõigil teada. Ja täna oleme kolmandat korda siin koos. Veel kümmekond päeva ja sel aastal on lõpp ning meie läheneme uuele, 1936. aastale, mis õigusega kujuneb meie uue Põhiseaduse elluviimise aastaks. Neli viimast aastat meie riiklikus töös on olnud täis pinevat tegevust ja rühki. Kõiges selles ülesehitavas tegevuses nii majanduslikul kui kultuurilisel alal ei ole meie kõrgem riigijuht — Riigihoidja unustanud sihti, kuhu meie peame välja jõudma: see on meie uue Põhiseaduse elluviimine. Ja lubage lugupeetud koolijuhatajad üle maa, et ma kõikide ühisel nimel avaldan suurimat tänu ja kiitust meie lugupeetud Riigihoidjale selle suure töö eest. (Kestvad kiiduavaldused, saalisolijad tõusevad püsti ja aplodeerivad kaua). See lahtipuhkenud kiiduavaldus on ilusaks tänuväljenduseks selle suure riikliku töö eest, mida Riigihoidja oma õlul on kandnud palju aastaid. Avades kolmandat üleriigilist koolijuhatajate päeva, palun härra Riigihoidjat sõna võtta!“

Riigihoidja K. Päts asus kõnetooli tormiliste kiiduavalduste saatel. Riigihoidja üle poolatunni kestnud kõnet kuulati suure huviga ja kõnet katkestasid ning saatsid sagedased ning kauakestvad kiiduavaldused. Kõne lõppedes lauldi hünni. Riigihoidja kõne on avaldatud „Eesti Kooli“ käesolevas numbris.

Järgmisena kõneles Peaministri asetäitja Siseminister K. Eenpalu. Kõneleja tähendas, et kui meie oleme kokku tulnud nagu hommikusele palvele, siis on meil palvemeeleoluks ka tõeline põhjus, kuna meie oleme oma ettevõtetega paremini toime tulnud, kui ise seda võisime arvata. Kõneleja ütleb, et oleme muutunud elulähedasemaks: et meil oleks püsiv kord, et meie elu võiks igavesti kesta ja Eesti elu igavesti edasi kanduda, et selles, mis kannab meie majanduslikku elu, mis annab meie rahvale jõukust, mis korraldab kõike seda, et meie inimestel oleks hea elada, et meie inimestel oleks sihte ja ülesandeid nende elus, kõiges selles tundub, et oleme astunud palju lähemale oma elule. Edasi kõneleja peatus uue Põhiseaduse rakendamise lähemate ülesannete juures. Kõne lõppes uue kõlava ühislauluga: „Õnne, Eesti“. Selle järele lahkus koosolekult Riigihoidja kogu saali elaguhiüiere saatel.

Pärast 20-ne minutilist vaheaega ja laulu „Su põhjamaa päikese kullast“ esinesid programmikohaste kõnedega Haridusminister A. Jaakson ja Haridusministeeriumi Koolivalitsuse direktor V. Alto. Ka need kõned on avaldatud „Eesti Kooli“ käesolevas numbris.

Järgmisena kõneles Õpetajate Koja esimees E. Murdmaa.

Järgnevad sõnavõtud: algkoolide juhatajate nimel koolijuhataja E. Raidal, keskkoolide juhatajate nimel direktor T. Koik, kutsekoolide juhatajate nimel direktor A. Veiderma. Sõnavõtjad avaldavad Riigihoidjale ja Vabariigi Valitsuse liikmeile tänu selle eest, et riigijuhid kõnelevad koolitegelastega meie riigielu tähtsamatel momentidel. Erilist tänu ja lugupeetust avaldati aga Riigihoidja K. Pätsile kui tulisele demokraatia eest võitlejale ja rahvakooli sõbrale, kes juba 1905. aastal kirjutas „Teatajas“: „Me nõuame, et kellelgi ei pea olema õigust võtta meie käest seda, mis loodus meile ise andnud — meie keelt! Üldine rahvakool, see on ideaal, mille poole riigi koolipoliitika peab püüdma“.

Lõppsõna ütleb koolide peainspektor M. Raud tabava piibliainelise motoga, mille mõte ning sisu on kokkuvõetult: minge koju ja kuulutage, mida teie kuulete ja näete; kuulutage, mida te näete ja kuulete meie riigielus.

Kokkutulek lõpeb M. Härma ühislauluga: „Veel kaitse kange Kalev“. Selle järele tõustakse ja lahkutakse „Estonia“ massiivsete müüride vahelt, kus jälle kõlasid koolitegelaste võimsad ühislaulud, kus kõneldi ühist keelt meie senistest saavutustest ja edaspidistest töösuundadest ja sihtidest, et minna ja kanda laiali seda ühist meelt üle meie riigi koolidesse ja kodudesse.

Üleskutse dr. med. P. Hellati mälestuse jäädvustamiseks.

Dr. med. Peeter Hellat suri 29. jaanuaril 1912. a. 55-aastasena, olles oma võrdlemisi lühikese eluea vältel õige palju korda saanud.

Teda tunti hea arsti-eriteadlasena ja teadusmehena laial Venemaal kui ka Lääne-Euroopas. Ühtlasi võttis ta elavalt osa seltskonnategevusest. Oma erialal (nina-, kurgu- ja kõrva-haigused) oli ta tunnustatud spetsialist.

Tema tööd hääleseadmise alal on veel praegugi hinnatavad ja sageli leiame tsitaate nendest sellekohastes teaduslikes kirjutistes.

Elades alaliselt Peterburis, oli ta üheks esimeseks nina-, kurgu- ja kõrvahaiguste eriala rajajaks Venes ja ühtlasi sellekohase seltsi ja kuukirja asutajaks.

Eestis sai Peeter Hellat üldiselt tuttavaks oma raamatu „Tervise õpetuse“ kaudu (I trükk ilmus 1893. a., II trükk 1913. a.).

Elades alaliselt Peterburis oli ta sealsetes eesti seltsides juhtivaks tegelaseks, püüdes ühtlasi alati kaasa elada ja töötada oma kodumaaga.

Ka eesti arstkonna organiseerimisel oli dr. med. P. Hellat üks esimesi, kuid selle õiguslikku teostamist ei saanud ta näha oma varase surma tõttu.

Eesti arstkont loeb teda oma parimate hulka ja tahab tema mälestust jäädvustada tema tööde ja mälestuste väljaandmisega.

Selle töö läbiviimiseks valis Eesti Arstideseltside Liidu peakoosolek 23. mail 1937. a. komitee, koosseisus: riigikohtunik Aleksander Hellat, prof. Hendrik Koppel, prof. Aadu Lüüs, prof. Ernst Saareste ja dr. Voldemar Sumberg.

Komitee pöördub käesolevaga kõikide poole, kellel dr. med. P. Hellatiga kokkupuuteid on olnud, paludes saata andmeid tema arstliku, teadusliku, seltskondliku, poliitilise või muu tegevuse kohta.

Kõiki andmeid palutakse adresseerida dr. med. P. Hellati Mälestuse Jäädvustamise Komitee nimele, E. Tervishoiu Muuseumi, Tartus, K.-Põdra 32.

Komitee nimel esimees *A. Lüüs*.

III üleriigiline loodusteaduse ja maateaduse õpetajate kongress.

Õpetajate Koda korraldab 11. ja 12. aprillil 1938. a. III üleriigilise loodusteaduse ja maateaduse õpetajate kongressi Tartus. Kongressi päevakorras on rida küsimusi loodusteaduse ja maateaduse õpetamise alalt alg-, kesk- ja kutsekoolides.

Korraldava toimikond palub kõiki neid, kes soovivad referaadiga esineda või päevakorda mõnda küsimust ülesvõtta, teatada sellest kuni 15. veebr. 1938. a. aadressil: E. Valdas, Tartu Linna Pedagoogiline Muuseum, Kompanii 5, Tartu.

Vello Simre,

Korraldava toimikonna sekretär.

Haridusministeeriumi pedagoogiline ajakiri „Eesti Kool“ ilmub 10 korda aastas, iga kuu üks vihik, välja arvatud juuni- ja juulikuu. Tellimishind on 3 kr. aastas, poolaastas 1 kr. 50 s., välismaale 4 kr. aastas. Tellimisraha võib maksta „Eesti Kooli“ posti jooksvale arvele nr. 433. Tellimisi võtab vastu iga postiasutus.

„Eesti Kooli“ üksikuid vihikuid hinnaga 40 senti eks, võib saada toimetusest, „Kooli-Kooperatiivi“, „Päevalehe“, „Rahvaülikooli“ ning „Töökooli“ raamatukauplustest Tallinnas, „Akadeemilisest Kooperatiivist“ Tartus ja „Õpistust“ Viljandis.

Kuulutuste hind on kaantel 35—40 kr. ja erilehtedel 30 krooni lehekülj.

Toimetus: vastutav toimetaja V. Päts, toimetuse liikmed: J. Aavik, V. Altroa, J. Grüntal, A. Kurvits ning E. Terasmäe ja tegev toimetaja G. Ollik.

Toimetuse asukoht on Haridusministeeriumis, tuba nr. 20, telef. 476-65 (Tallinn, Tõnismägi 11).

Vastutav toimetaja **V. Päts.**

Tegev toimetaja **G. Ollik.**

Riigi Trükikoja trükk, Tallinn, Niine 11.

TEOSED, mis peavad leiduma iga kooli ja iga õpetaja raamatukogus.

Prof. J. Hollo.	Kasvatuse maailm.	Hind Kr.	1.25
	Kasvatuse teoria.	" "	1.50
Mag. J. Kents.	Kooligeograafia.	" "	1.50
Kaarel Sõmer.	Tööõpetus poeglastele.	" "	1.20
E. Kilksion.	Füüsika katseid algkoolis.	" "	1.20
Joh. Käis.	Isetegevus ja individuaalne tööviis	" "	3.—
Valitud võimlemise tunnikavu.	6. ja 7. vihk (ühes rahvatantsude osaga).	" "	1.50

K.K.Ü. „TÖÖKOOL“

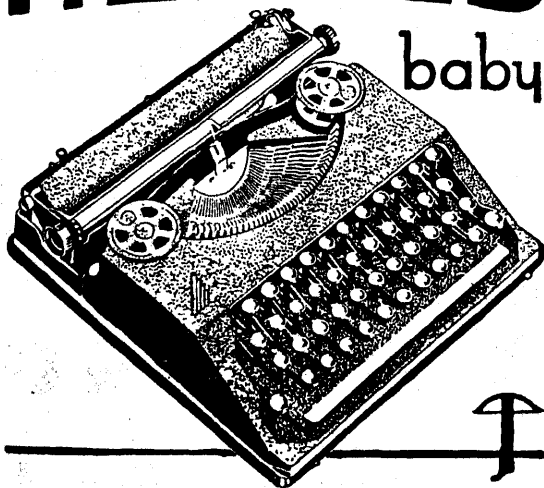
TALLINN, PÄRNU MNT. 28. TELEFON 426-56
RAKVERE, TALLINNA TN. 24. TELEFON 17

Raamatute hinna tasumisel postmarkides või posti jooksvale arvele saadetakse raamatud tellijaile postikuludeta kätte.

HERMES

baby

Šveitsi
peenmehaanika
meisteriteos.

Tehniliselt täiuslikum väike kirjutusmasin:

Suurus 28×28 sm,
kõrgus 6 sm, kaal 3,8 kg
ühes teraskohvriga.
Täielik 4-realine
eesti tähestik.
Harilik võlli laius.

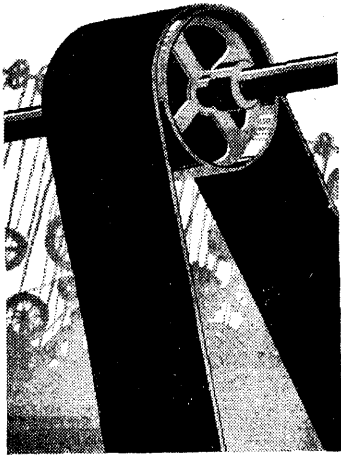
Hind Kr. 150.—

NÕUDKE PROSPEKTE!

Esindused igas linnas.

PEAESINDUS EESTIS: **0/u. SYSTEMA, TALLINN, LAI 9**

TÖÖSTUSKOOLOIDELE

soovitame oma laost parimaid
tööriistu soodsate hindadega:

Inglise masinarihmad ja ühendajad.

Bahco võtmed ja torutangid.

Kruustangid, kombineeritud tangid.

Igasugused kreis-, kapp-, kaater-saed.

Raua puurmasinad, plekikäärid.

Raua saelehed, babiit, tihendused.

Möödulindid, suplerid.

Öberg viilid jne., jne.

A/s. TÖÖSTUSTARVE. TALLIN, VENE 11. TEL. 481-41

ILMUS TRÜKIST V. VIHERVÄLI, E. GEPESOO 2-köitelisest
INGLISE-EESTI JA EESTI-INGLISE SÕNARAAMATUST

INGLISE-EESTI SÕNARAAMAT I

Hääldamisjuhistega Rahvusvahelise Foneetika Ühingu foneetilise süsteemi alusel ja eesti- ning ingliskeelse grammatilise osaga.

Trükitud suures formaadis (135×200 mm) esmaklassilisel trükipaberil.

TEOS SISALDAB LIGI 70.000 UKSIKUT SÕNA.

Hind praegu Kr. 7.90: I Kr. 4.25 [II Kr. 1.65, III Kr. 1.— ja IV (lõpp) Kr. 1.—]. IES maksab hiljem Kr. 9.50.

Kirjastus **E. G. PIHLAKAS.** Tallinn, postkast nr. 473. Posti jooksev arve nr. 767.

MEHAANILINE PUUTÖÖSTUS

O/Ü. LEBECKI, PABSTEL & Co

S. TARTU MNT. 30, TALLINN. TEL. 306-10

Saare ja tamme parkett. Suusad.

Tellige

Tänapäev

1938. aastaks.

„TÄNAPÄEV“ on kultuuripoliitiline ajakiri, mis on teejuhiks igale teadlikule kodanikule. Ta avaldab oma veergudel selgitavaid ning arvustavaid kirjutisi kõigist aktuaalseist poliitilisest, majanduslikest, kultuurilisist ja kirjanduslikest küsimusist, milles teadlikul kodanikul vaja on seisukohta võtta.

„TÄNAPÄEV“ ilmub 12 numbrit aastas. Tellimishind aastas Kr 3.60, poolaastas Kr 1.80. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised, ajakirjanduse kontorid ja „Tänapäeva“ talitus Tartus, Gustav-Adolfi 8, posti jookss. arve 22-32

Väärtuslik lisapremia kõigile aastatellijale:

Kõik „Tänapäeva“ aastatellijad, kes oma tellimise ära on andnud hiljemalt 25 jaanuariks 1938. a., saavad tasuta G. BIENSTOCK'IT liihuvitava ning aktuaalse teose

JAAPAN JA HIINA.

Raamat ilmub 1. aprilliks 1938. a. ja saadetakse ühes „Tänapäeva“ aprillikuu numbriga tellijale koju kätte. G. Bienstock annab oma teoses liihuvitava läbilõike Jaapani ja Hiina konfliktid algpõhjusist.

„Tänapäeva“ talitus.

IGA KOOLI RUUME
KAUNISTAGU

EESTI TEGELASTE

PORTREED

ja vaated kodumaa kaunistest kohtadest!

Meie rikkalik ja maitsekas valik võimaldab rahuldada iga soovi.

Pildid saadaval kõigis paremais raamatukaupluses üle riigi.

Kus ei peaks leiduma, palume pöörata otse meie äri poole.

FOTO-KIRJASTUS

PARIKAS

TALLINN, KUNINGA 1
TELEFON 437-50

GLORIA-PALACE LAUPÄEVITI kell 4 p.l. ja PÜHAPÄEVITI kell 12 p.

SUUR SENSATSIOONILINE KULTUURETENDUS

DŽUNGLI TRAGööDIA

(Saladuslik India)

See film algab sealt, kus harilikult lõpevad selklus- ja põnevusfilmid. Maailma senine uurimata maaala toodud filmilinale! Kõik ekspeditsiooni ühvardavad hädaohud on suudetud filmida! Seninügematud loomad, inimesed, linnad ja maastikud. Metsikud tigrid surmavas võitluses ematigri pärast, kes neid vaatab silmad veres... Ekspeditsioonijuhht hiigelmao embuses lämbumise lävel... Krokodillide „asundus“ keset metsikut džunglit, valmis sööma igat elusat olevust.

Kassa avatud 1/2 tundi enne etenduse algust. Hinnad 25—75 sendini.

Ärge jätke vaatamata seda ainulaadset dokumenti maailma mahajäetumast kohast.

A. KITZBERGI

näiden did on saada

odava hinnaga J. Leokese raamatu-äris Viljandis (Tartu tän. 16). Näiden-dite nimestik ühes andmetega nende hinna kohta saadeti „Eesti Kooli“ tel-lijaile mõõdnud detsembrikuus.

J. LEOKE'SE
RAAMATUÄRI

Laos saadaval koolidele
kõigiti kohaseid

HARMOONIUME

Töö nägus ja vastupidav,
maksutingimused soodsad,
järelmaks võimaldatud.

JOH. TISLER-ULPUS.
HARMOONIUMITEGJA

Tallinn, Kopli tän. 27—8, omas majas.

